

KONSTYTUCJA
Republiki Filipin

KONSTYTUCJA
Republiki Filipin

BIBLIOTEKA SEJMOWA

KONSTYTUCJE ŚWIATA

KONSTYTUCJA
Republiki Filipin

THE CONSTITUTION
OF THE REPUBLIC
OF THE PHILIPPINES

Tłumaczenie z języka angielskiego i wstęp

Michał Szwałt

WYDAWNICTWO SEJMOWE

Warszawa 2019

Seria: Konstytucje Świata

Konstytucja Republiki Filipin

Weryfikacja naukowa: **Wiesław Staśkiewicz**
Redakcja: **Wiesław Staśkiewicz, Joanna Tatur**
Projekt graficzny: **Darek Kondefe**

© Copyright by Kancelaria Sejmu 2019

Biblioteka Sejmowa
ul. Wiejska 4/6/8, 00-902 Warszawa
e-mail: biblioteka@sejm.gov.pl

Druk: AKCYDENS S.J.

ISBN: 978-83-7666-603-7

Spis treści

<i>Wstęp Michał Szzwast</i>	9

Konstytucja Republiki Filipin z dnia 2 lutego 1987 roku

Preambuła.....	41
Rozdział I. Terytorium państwowe.....	43
Rozdział II. Deklaracja zasad i polityki państwa.....	45
Zasady.....	45
Polityka państwa.....	46
Rozdział III. Karta Praw.....	51
Rozdział IV. Obywatelstwo.....	57
Rozdział V. Prawo wyborcze.....	59
Rozdział VI. Władza ustawodawcza.....	61
Rozdział VII. Władza wykonawcza.....	73
Rozdział VIII. Władza sądownicza.....	83
Rozdział IX. Komisje konstytucyjne.....	91
Część A. Przepisy wspólne.....	91
Część B. Komisja Służby Cywilnej.....	92
Część C. Komisja Wyborcza.....	95
Część D. Komisja Audytu.....	99
Rozdział X. Samorząd lokalny.....	103
Postanowienia ogólne.....	103
Region autonomiczny.....	105
Rozdział XI. Odpowiedzialność funkcjonariuszy publicznych.....	109
Rozdział XII. Narodowa gospodarka i dziedzictwo.....	117
Rozdział XIII. Sprawiedliwość społeczna i prawa człowieka.....	125
Praca.....	125
Reforma rolna i zasobów naturalnych.....	126
Reforma terenów miejskich i budownictwa mieszaniowego.....	127
Zdrowie.....	128
Kobiety.....	129
Rola i prawa organizacji społecznych.....	129
Prawa człowieka.....	129

Rozdział XIV. Edukacja, nauka, technologia, sztuka, kultura i sport.....	133
Edukacja.....	133
Język.....	136
Nauka i technologia.....	137
Sztuka i kultura.....	137
Sport.....	138
Rozdział XV. Rodzina.....	141
Rozdział XVI. Postanowienia ogólne.....	143
Rozdział XVII. Zmiany i rewizja Konstytucji.....	147
Rozdział XVIII. Przepisy przejściowe.....	151
<i>Wybrana literatura</i>	157

WSTĘP

Michał Szwałt

WSTĘP

Michał Szwał

UWAGI WPROWADZAJĄCE

Konstytucja Filipin z 1987 roku jest ustawą zasadniczą regulującą funkcjonowanie tak zwanej Piątej Republiki Filipin. Konstytucja została przyjęta przez Narod w referendum 2 lutego 1987 roku. Treść Konstytucji nie zawiera przepisów dotyczących daty jej wejścia w życie, jednak zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego Filipin, dzień 2 lutego 1987 roku jest uważany za początek jej obowiązywania¹. Konstytucja ta zastąpiła Konstytucję z 1973 roku narzuconą przez prezydenta Ferdinanda Marcosa, który przez ponad dwadzieścia lat sprawował dyktatorskie rządy na Filipinach. Wejście w życie nowej Konstytucji wiąże się z demokratyzacją życia publicznego po sukcesie Rewolucji Siły Ludu (zwanej również Rewolucją Różańcową), która obaliła dyktaturę Marcosa.

ZARYS HISTORII PAŃSTWOWOŚCI FILIPIN

Filipiny leżą w południowo-wschodniej Azji na wyspach Archipelagu Filipińskiego oblanego wodami Oceanu Spokojnego. Archipelag zajmuje powierzchnię 300 tys. km² i składa się z ponad 7 tys. wysp. Region ten od czasów prehistorycznych zamieszkiwany był przez autochtoniczne ludy negryckie, w późniejszym okresie pojawiły się ludy austronezyjskie z Tajwanu, a także arabskie, hinduskie i chińskie. Był to wówczas obszar niezwykle zróżnicowany antropologicznie i kulturowo, co utrudniało, wraz ze słabym rozwojem społeczno-gospodarczym, utworzenie jednolitego państwa.

Nowy rozdział w historii Filipin otworzył się wraz z odkryciem wysp Archipelagu Filipińskiego przez portugalskiego żeglarza Ferdynanda Magellana w 1521 roku. Od tego czasu trwała intensywna kolonizacja tych terenów przez Hiszpanów. W XVI wieku wyspy zostały przyłączone do Królestwa Hiszpanii i na cześć jego króla Filipa II nazwane Filipinami, a ich obecna stolica – Manila, została w 1571 roku stolicą Hiszpańskich Indii Wschodnich. W czasie ponad trzystuletniego panowania Hiszpanów miało miejsce

¹ Orzeczenie Sądu Najwyższego Filipin z 31 sierpnia 1987 r. w sprawie *De Leon v. Esguerra*.

wiele powstań ludności autochtonicznej przeciwko władzom hiszpańskim, które były jednak skutecznie tłumione. Dokonano także chrystianizacji niemal całej ludności zamieszkującej Filipiny – do dziś ponad 80% mieszkańców jest wyznania rzymskokatolickiego.

Pod koniec XIX wieku na Filipinach wybuchła rewolucja ludności lokalnej przeciwko władzom hiszpańskim, znana jako Rewolucja Filipińska, której główną przyczyną był postępujący wyzysk rdzennych Filipińczyków przez kolonizatorów. Ludność lokalna zrzeszona była w ramach tajnego stowarzyszenia *Katipunan*, które od 1892 roku inicjowało walki przeciwko Hiszpanom w celu wyzwolenia narodu spod obcego panowania. Intensywność rewolucji wzrosła w 1898 roku po wybuchu wojny hiszpańsko-amerykańskiej. W bitwie morskiej w Zatoce Manilskiej 1 maja flota amerykańska całkowicie rozbiła marynarkę wojenną Hiszpanii. Dalsze walki na lądzie prowadzone przez ludność miejscową doprowadziły do wyparcia Hiszpanów z kolejnych wysp Archipelagu.

W dniu 12 czerwca 1898 roku powstańcy ogłosili niepodległość Filipin. Tymczasem na mocy postanowień Traktatu Paryskiego z 10 grudnia 1898 roku kończącego wojnę hiszpańsko-amerykańską, Hiszpania przekazała Filipiny pod władanie Stanów Zjednoczonych. Państwo, kontrolowane już wówczas przez wojska amerykańskie, stało się kolonią USA. Lider ruchu narodowowyzwoleńczego Emilio Aguinaldo doprowadził do proklamowania 23 stycznia 1899 roku Pierwszej Republiki Filipińskiej, zwanej również Republiką Malolos i został jej pierwszym prezydentem. Tego również dnia przyjęto Konstytucję Pierwszej Republiki Filipińskiej, która zapisała się w historii jako pierwsza konstytucja proklamująca republikę konstytucyjną w Azji. Konstytucję z 1899 roku oparto o zasady suwerenności narodu i podziału władzy, wprowadzono parlamentarno-gabinetowy system rządów oraz przewidziano szeroki katalog praw i wolności jednostki. Amerykanie nie uznali niepodległości Filipin, co doprowadziło do ponad dwuletniej wojny filipińsko-amerykańskiej, w której zginęło ponad 200 tys. Filipińczyków. Konflikt zakończył się zwycięstwem Amerykanów. W dniu 1 kwietnia 1901 roku Emilio Aguinaldo podpisał akt kapitulacji i uznał zwierzchnictwo Stanów Zjednoczonych, co

położyło kres istnieniu Pierwszej Republiki Filipin. Kapitulacja nie została uznana na niektórych obszarach, gdzie aż do połowy następnego roku trwały walki. W dniu 4 lipca 1902 roku prezydent Stanów Zjednoczonych Teodor Roosevelt ogłosił koniec wojny na Filipinach. Nowo utworzona republika szybko zatem utraciła niepodległość.

W dniu 1 lipca 1902 roku amerykański Kongres uchwalił Ustawę organiczną (ang. *The Philippine Organic Act*), zwaną też, od nazwiska jej autora, ustawą Coopera lub ustawą filipińską, pełniącą funkcję ustawy zasadniczej Filipin. Dokument ten ustanawiał władzę wykonawczą sprawowaną przez amerykańskiego Gubernatora Generalnego, powoływanego przez prezydenta Stanów Zjednoczonych. Władza ustawodawcza sprawowana była przez dwuizbowy parlament, złożony z Komisji Filipińskiej (której członkowie byli nominowani przez władze amerykańskie) będącej izbą wyższą oraz ze Zgromadzenia Filipińskiego – izby niższej pochodzącej z wyboru obywateli Filipin. Zgromadzenie Filipińskie zostało po raz pierwszy wybrane w 1907 roku i odtąd corocznie podejmowało uchwały wyrażające dążenia Filipińczyków do niepodległości.

Więcej niezależności Filipiny otrzymały za sprawą uchwalenia przez amerykański Kongres 29 sierpnia 1916 roku tzw. Ustawy o autonomii Filipin (ang. *The Philippine Autonomy Act*), zwanej również – od nazwiska jej autora Williama Jonesa – „ustawą Jonesa”. Zastąpiła ona Ustawę organiczną z 1902 roku i pełniła funkcję Ustawy zasadniczej Filipin aż do 1934 roku. Ustawa Jonesa zawierała pierwszą oficjalną deklarację USA o woli przyznania niepodległości Filipinom, wskazując, że nastąpi to tak szybko, jak tylko możliwe będzie powołanie na Filipinach stabilnego rządu – o czym miały jednak zdecydować same władze USA. Ustawa zmieniła nazwę Zgromadzenia Filipińskiego na Izbę Reprezentantów. Na jej mocy powstał też Senat, będący izbą wyższą parlamentu Filipin, a wybory do obu izb były bezpośrednie. Władza wykonawcza należała jednak nadal do amerykańskiego Gubernatora Generalnego. Rząd USA faktycznie dążył do usamodzielnienia Filipin, gdyż nie uzyskiwano z posiadanych terenów oczekiwanych

korzyści, a obecność Amerykanów na wyspach Archipelagu wiązała się z dużymi kosztami.

Dnia 24 marca 1934 roku amerykański Kongres uchwalił Ustawę o niepodległości Filipin (ang. *The Philippine Commonwealth and Independence Act*), zwaną również ustawą Tydingsa–McDuffiego. Określała ona ramy proceduralne uchwalenia nowej konstytucji Wspólnoty Filipin (ang. *Commonwealth of the Philippines*), a także obligowała Stany Zjednoczone do uznania niepodległości Filipin jako osobnego i suwerennego państwa po dziesięciu latach okresu przejściowego. Przewidywała zatwierdzenie nowo uchwalonej konstytucji Filipin przez prezydenta Stanów Zjednoczonych i naród Filipin.

W lutym 1935 roku specjalny Konwent Konstytucyjny przyjął nową Konstytucję Filipin. Została ona następnie zatwierdzona przez prezydenta USA Franklina Delano Roosevelta a 14 maja przyjęta przez Filipinczyków w referendum. Konstytucja ustanowiła system rządów oparty zasadniczo na konstytucji amerykańskiej. Przewidziano silną pozycję nowego organu władzy wykonawczej – prezydenta, wybieranego w wyborach powszechnych na sześcioletnią kadencję bez możliwości reelekcji. W porównaniu z Konstytucją USA wyjątkiem był jednoizbowy parlament – Zgromadzenie Narodowe. Sąd Najwyższy składał się wyłącznie z obywateli Filipin. Pierwsze wybory prezydenckie wygrał Manuel Louis Quezon, lider partii narodowej (ang. *Nacionalista Party*). Konstytucja Filipin z 1935 roku została znowelizowana w latach 1939–1940: wprowadzono dwuizbowy Kongres składający się z Izby Reprezentantów i Senatu, a także umożliwiono ubieganie się o reelekcję prezydentowi Quezonowi. Konstytucja ta była typową ustawą zasadniczą okresu przejściowego, pomyślaną jako narzędzie umożliwiającej uwolnienie się Filipin spod protekcji amerykańskiej i zbudowanie niepodległego państwa.

W latach 1942–1945 Filipiny, będące formalnie wciąż terytorium amerykańskim, znalazły się pod okupacją Japonii, która atakując Pearl Harbor 7 grudnia 1941 roku rozpoczęła wojnę na Pacyfiku przeciwko USA. Dnia 14 października 1943 roku japońskie władze okupujące Filipiny ustanowiły na ich terytorium konstytucję

i proklamowały tym samym Drugą Republikę Filipińską. Było to państwo marionetkowe, całkowicie podporządkowane Cesarstwu Wielkiej Japonii. Władzę wykonawczą sprawował prezydent wybierany przez jednoizbowe Zgromadzenie Narodowe, które sprawowało władzę ustawodawczą. Pluralizm partyjny nie istniał. Równolegle funkcjonował urząd wojskowego gubernatora Filipin sprawowany przez osobę wyznaczaną przez Japończyków. 17 sierpnia 1945 roku, wraz z kapitulacją Japonii, Druga Republika została rozwiązana przez jej prezydenta José Paciano Laurela.

Po zakończeniu II wojny światowej, 4 lipca 1946 roku, doszło do uznania niepodległości Filipin. Tego dnia przedstawiciel rządu USA i prezydent Filipin Manuel Roxas podpisali tzw. Traktat z Manili, w którym Stany Zjednoczone uznawały pełną niepodległość Filipin i zrzekały się władzy nad wyspami Archipelagu Filipińskiego. Ponownie zaczęła obowiązywać Konstytucja z 1935 roku, a Traktat wszedł w życie 22 października 1946 roku. Tak powstała Trzecia Republika Filipin.

W grudniu 1965 roku wybory prezydenckie wygrał Ferdinand Marcos, którego rządy odcisnęły trwałe piętno na historii i ustroju Filipin. Po początkowo umiarkowanych reformach dokonanych w pierwszej kadencji, Marcos zaczął wcielać w życie rządy dyktatorskie. Dnia 21 września 1972 roku wprowadził stan wojenny, zawieszając obowiązywanie Konstytucji z 1935 roku. Specjalnie zwołany Konwent Konstytucyjny uchwalił w następnym roku nową Ustawę zasadniczą. Konstytucja ta formalnie ustanawiała parlamentarny system rządów, w którym władza ustawodawcza należała do jednoizbowego Zgromadzenia Narodowego, a prezydent Republiki pełnił jedynie ceremonialną funkcję głowy państwa. Zgodnie z literą tej Konstytucji, władza wykonawcza należała do wybieranego przez Zgromadzenie Narodowe premiera, będącego szefem rządu i głównodowodzącym armią. W praktyce Konstytucja z 1973 roku była fasadą, pod którą totalitarne i dyktatorskie rządy sprawował Marcos. Cechował je rozrost korupcji, łamanie praw człowieka i brutalne zwalczanie przeciwników politycznych. Kraj ogarnęły strajki społeczne, wybuchły walki partyzanckie, prowadzone m.in. przez Nową Armię Ludową oraz Narodowy Front Wyzwolenia Moro i Islamski Front Wyzwolenia Moro. Liderem

bardziej umiarkowanej opozycji był Benigno Aquino, który jednak wkrótce został aresztowany z polecenia Marcosa i spędził w więzieniu blisko osiem lat. Po opuszczeniu więzienia w 1980 roku wyjechał na leczenie do Stanów Zjednoczonych.

Mimo zawieszenia 21 stycznia 1981 roku stanu wojennego Marcos kontynuował swoje autorytarne rządy. W czerwcu 1981 roku wygrał kolejne wybory i powołał Czwartą Republikę Filipin, nie zmieniając Konstytucji z 1973 roku. Poprawki do tej Konstytucji wprowadzono jednak jeszcze w tym samym roku – m.in. wprowadzono system półprezydencki, wydłużono wiek emerytalny sędziów, utworzono Komitet Wykonawczy, działający w imieniu prezydenta, którego głową został premier. Ostatnią poprawką z 1984 roku wprowadzono urząd wiceprezydenta i zlikwidowano Komitet Wykonawczy.

Benigno Aquino powrócił na Filipiny 21 sierpnia 1983 roku, jednak został zamordowany jeszcze na lotnisku podczas wsiadania z samolotu. Wydarzenie to doprowadziło do nasilenia się nastrojów antyprezydenckich w społeczeństwie, albowiem duża część opinii publicznej wiązała śmierć Aquino z działaniami reżimu Marcosa. Na rok przed upływem kadencji, w lutym 1986 roku, Marcos, chcąc umocnić swoją władzę, zwołał specjalne wybory prezydenckie i został ich zwycięzcą po raz kolejny. Jego kontrkandydatką była żona zamordowanego Aquino – Maria Corazon Aquino. Opozycja i duża część opinii publicznej uznała, że wybory te zostały sfalszowane. Filipiny ogarnęły masowe protesty społeczne i pokojowe demonstracje znane jako Rewolucja Siły Ludu lub Rewolucja Różańcowa. Przeciwko Marcosowi wystąpiło również kilku przywódców wojskowych. Na skutek tych zdarzeń doszło do bezkrwawego przewrotu, objęcia urzędu prezydenta przez Corazon Aquino i wydalenia Marcosa do Stanów Zjednoczonych, które udzieliły mu azylu.

Miesiąc po zaprzysiężeniu na urząd prezydenta, 25 marca 1986 roku, Corazon Aquino ogłosiła, w formie tzw. prezydenckiej Proklamacji nr 3, prowizoryczną Konstytucję, zwaną niekiedy Konstytucją Wolności Roku 1986. Akt ten utrzymywał w mocy niektóre z postanowień Konstytucji z 1973 roku, a inne pozbawiał mocy prawnej. Co ważne, przyznawał prezydentowi, oprócz władzy

wykonawczej, również ustawodawczą, a także uprawnienie do powołania komisji, której zadaniem miało być opracowanie nowej Ustawy zasadniczej. Komisja ta powołana została prezydencką Proklamacją nr 9 i opracowała konstytucję w okresie od czerwca do października 1986 roku. Referendum konstytucyjne, poprzedzone szeroką kampanią informacyjną w środkach masowego przekazu, odbyło się 2 lutego 1987 roku. Za przyjęciem konstytucji opowiedziało się 17 milionów uczestników referendum, podczas gdy 5 milionów głosowało przeciw. W ten sposób doszło do wejścia w życie Konstytucji Filipin z 1987 roku, inicjującej tzw. Piątą Republikę Filipin.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA KONSTYTUCJI Z 1987 ROKU

Konstytucja Filipin z 1987 roku składa się z preambuły oraz osiemnastu rozdziałów podzielonych na artykuły i ustępy. W jej treści wyraźnie widać wpływy konstytucjonalizmu amerykańskiego. Nie powinno to dziwić, biorąc pod uwagę fakt, że Filipiny przez blisko pół wieku pozostawały zależne od Stanów Zjednoczonych. Porównanie angielskiej wersji tekstu Konstytucji Filipin z Konstytucją USA prowadzi do wniosku, że duża część przepisów dotyczących systemu rządów została przejęta z Konstytucji USA. Wskazują na to w szczególności archaiczne struktury językowe z końca XVIII wieku, użyte – w pełni świadomie lub nie – w tekście współczesnej Konstytucji Filipin. Oprócz wpływów amerykańskich w Konstytucji Filipin oraz w całym systemie prawnym tego państwa, widoczne są związki z systemami prawnymi europejskich państw kontynentalnych, w głównej mierze Hiszpanii.

Cechą wyróżniającą Konstytucję Filipin jest niezwykła wręcz kazuistyka. *Prima facie* może to budzić zdziwienie, skoro podstawą dla jej powstania była niezmiernie lakoniczna i ustanawiająca jedynie ogólne zasady ustrojowe Konstytucja Stanów Zjednoczonych. Po głębszym zastanowieniu można jednak dojść do wniosku, że kazuistyka ta jest skutkiem powstawania tej Ustawy zasadniczej w konkretnym dla Filipin momencie dziejowym (momencie

konstytucyjnym, używając nomenklatury zaproponowanej przez Bruce'a Ackermana). Jej geneza, jak wyżej wskazano, wiąże się z obaleniem autorytarnych rządów Marcosa. Twórcy Ustawy zasadniczej, mając świadomość licznych przypadków nadużywania władzy i naruszeń praw obywatelskich, w rozbudowaniu warstwy tekstowej Konstytucji upatrywali zapewne jej zwiększonej skuteczności. Powstała Konstytucja niezwykle przeładowana w pewnych dziedzinach stosunków społecznych, które w krajach o dojrzałej demokracji mogłoby znaleźć swoje miejsce co najwyżej w rozporządzeniach wykonawczych do ustawy. Analiza treści filipińskiej Konstytucji pozwala na spostrzeżenie, iż chciano na poziomie tekstu ustawy zasadniczej rozwiązać wszystkie bolączki i problemy trapiące państwo w czasach rządów Marcosa. W konsekwencji pojawiły się regulacje o zakazie dziedziczenia stanowisk politycznych, armii prywatnych oraz liczne obostrzenia w zakresie niepołączalności stanowisk i konfliktu interesów funkcjonariuszy publicznych, jak również rozbudowane i kazuistyczne procedury dotyczące odpowiedzialności tych funkcjonariuszy. Konstytucja zawiera także dość obszerny katalog praw i wolności człowieka i obywatela, ujętych w prawa podmiotowe i zasady polityki państwa. Akt ten we fragmentach napisany jest nadto skomplikowanym, prawniczym językiem. Występują liczne zdania wielokrotnie złożone, jak również konstrukcje prawne, których z pewnością nie zrozumie osoba nieposiadająca wykształcenia prawniczego. Powoduje to nieprzystępność Konstytucji dla jej przeciętnego odbiorcy – obywatela Filipin – który jako przedstawiciel suwerena jest głównym beneficjentem jej norm.

Właściwa treść Konstytucji poprzedzona została preambułą. Znalazło się w niej odwołanie do Boga (łac. *Invocatio Dei*), jak również do uniwersalnych wartości takich jak: humanitaryzm, dobro wspólne, prawda, sprawiedliwość, wolność, miłość, równość i pokój. Nader widoczna w Konstytucji jest ważna rola symboli narodowych. Czytamy między innymi, że flaga Filipin, uświęcona i uszanowana przez naród oraz uznana przez prawo, jest koloru czerwonego, białego i niebieskiego, ze słońcem i trzema gwiazdami. Konstytucja upoważniła Kongres do przyjęcia nowej nazwy kraju, hymnu narodowego lub pieczęci narodowej, „które

będą w pełni odzwierciedlały i symbolizowały ideały, historię i tradycje Narodu”². Kilkukrotnie nawiązano w Konstytucji do wspierania postaw patriotycznych. Wiele stanowisk publicznych w edukacji i środkach masowego przekazu, a nawet prawo własności określonych gruntów, zastrzeżono wyłącznie dla rodowitych obywateli Filipin.

FORMA PAŃSTWA I SYSTEM RZĄDÓW

Konstytucja z 1987 roku określa Filipiny jako republikę, będącą demokratycznym państwem prawa, w której władza zwierzchnia należy do narodu i wszystkie władze rządowe pochodzą od narodu. Powyższe cechy są oczywiście typowe dla współczesnych państw demokratycznych. Filipiny są państwem demokracji przedstawicielskiej – organy władzy ustawodawczej i wykonawczej pochodzą z bezpośredniego wyboru; w pewnym zakresie przewidziano również przestrzeń dla form demokracji bezpośredniej, o czym będzie mowa dalej. Filipiny są zasadniczo państwem unitarnym, gdzie funkcjonuje decentralizacja władzy publicznej na rzecz samorządów lokalnych. Trwają obecnie na Filipinach dyskusje o zmianie formy państwa w kierunku federacji – unitaryzm doznaje nieznacznego osłabienia na rzecz regionów autonomicznych, w szczególności Muzułmańskiego Mindanao.

Filipińska Konstytucja przyjęła prezydencki system rządów, oparty w znacznej mierze o regulacje przewidziane w Konstytucji Stanów Zjednoczonych. Główną różnicą jest tu wybór prezydenta Filipin bezpośrednio przez naród³. Zapewniono podział i równowagę między władzą ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską, wraz z mechanizmami zapewniającymi realizację tej zasady.

Prezydent Filipin jest zarówno głową państwa, jak również szefem rządu (gabinetu). Prezydent, stojący na czele gabinetu, sprawuje władzę wykonawczą. Prezydent jest wybierany w wyborach bezpośrednich przez naród na sześcioletnią kadencję i nie może

² Patrz: Rozdz. XVI art. 2.

³ W USA obowiązują pośrednie wybory prezydenta.

ubiegać się o reelekcję. Prezydent desygnuje i za zgodą Komisji Nominacyjnej powołuje szefów resortów, ambasadorów, innych ministrów państwowych, konsulów, oficerów Sił Zbrojnych w randze co najmniej pułkownika lub kapitana marynarki wojennej oraz innych oficerów, których powołanie przez prezydenta wynika z Konstytucji. Powołuje także pozostałych funkcjonariuszy rządu, jeśli ustawa nie określa innego sposobu ich powołania, oraz tych, których powołanie przez prezydenta przewiduje ustawa. Kongres może w drodze ustawy przyznać prezydentowi samodzielną kompetencję do powoływania funkcjonariuszy niższej rangi w sądach, resortach, agencjach, komisjach i zarządach. Prezydent sprawuje kontrolę nad wszystkimi resortami, biurami i innymi jemu podległymi jednostkami władzy wykonawczej i zapewnia sumienne stosowanie prawa. Prezydent jest również Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych Filipin. W przypadku inwazji lub przewrotu, gdy wymaga tego bezpieczeństwo publiczne, może on na okres nieprzekraczający 60 dni zawiesić przywilej prawa *habeas corpus*⁴ lub wprowadzić stan wojenny na całości lub części terytorium Filipin. Prezydentowi przyznano w Konstytucji też liczne kompetencje nominacyjne. Powołuje on m.in. sędziów, członków komisji konstytucyjnych, rzecznika praw obywatelskich i jego zastępców. Prezydent może zwołać w każdym czasie specjalną sesję Kongresu, sprawuje też nadzór nad samorządem lokalnym i regionami autonomicznymi. Prezydent może być odwołany przez Kongres w procedurze impeachmentu. Konstytucja przewiduje również istnienie funkcji wiceprezydenta, wybieranego w wyborach powszechnych – w razie opróżnienia urzędu prezydenta, wiceprezydent sprawuje jego urząd do końca kadencji.

Władzę ustawodawczą Konstytucja Filipin powierza, na wzór Konstytucji amerykańskiej, Kongresowi. Składa się on, opierając się na zasadzie bikameralizmu, z Senatu oraz Izby Reprezentantów. W Senacie zasiada 24 senatorów wybieranych większością głosów wyborców. Kadencja senatorów wynosi sześć lat i nie można piastować mandatu dłużej niż przez dwie kolejne kadencje.

---

⁴ Prawo zabraniające zatrzymania i aresztowania podejrzanego bez nakazu odpowiedniego sądu.

Izba Reprezentantów składa się z nie więcej niż 250 członków, chyba że ustawa stanowi inaczej⁵. Przyjęto mieszaną metodę wyboru członków Izby Reprezentantów. Część wybierana jest w okręgach wyborczych, na które podzielono prowincje, miasta i obszar metropolitalny Manili, według jednolitego i proporcjonalnego kryterium liczby mieszkańców, a pozostali deputowani wybierani są z puli list partyjnych zarejestrowanych przez ogólnonarodowe, regionalne i lokalne partie. Kadencja członków Izby Reprezentantów wynosi trzy lata i nie mogą oni piastować mandatu dłużej niż przez trzy kolejne kadencje. Przewidziano pewne gwarancje immunitetu parlamentarnego i nietykalności. Senator oraz członek Izby Reprezentantów, w przypadku wszystkich przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności na okres nie dłuższy niż sześć lat, nie może zostać aresztowany w czasie trwania sesji Kongresu. Członek Kongresu nie może być przesłuchany, ani pociągnięty do odpowiedzialności w Kongresie, ani w żadnym innym miejscu, za przemówienie lub udział w debacie w Kongresie lub jakiegokolwiek jego komisji.

Na czele Senatu i Izby Reprezentantów stoją wybrani przez izby – odpowiednio – Przewodniczący i Spiker. Kongres pracuje w trybie sesyjnym i zbiera się raz do roku. Sesja może zostać określona przez Kongres na dowolny okres, zapewniający jednak 30 dni przerwy przed zwołaniem kolejnej zwyczajnej sesji. Prezydent może w każdym czasie zwołać sesję specjalną.

Interesujące rozwiązanie przyjęto w kwestii rozstrzygania spraw wyborczych związanych z wyborami do Kongresu. W Senacie oraz w Izbie Reprezentantów funkcjonują odrębne Trybunały Wyborcze, które na zasadach wyłączności rozstrzygają sprawy dotyczące wyborów, ich wyników i kwalifikacji swoich członków. Każdy Trybunał Wyborczy składa się z dziewięciu członków, z których trzech jest Sędziami Sądu Najwyższego, wyznaczonymi przez Przewodniczącego Sądu Najwyższego, a pozostałych sześciu to – odpowiednio – senatorowie lub członkowie Izby Reprezentantów wybrani w sposób odzwierciedlający proporcjonalną reprezentację

⁵ W obecnie trwającej kadencji Izby Reprezentantów, mandat sprawuje 291 członków. Patr: <http://www.congress.gov.ph/members/>.

ze strony partii politycznych, a także partii lub organizacji zarejestrowanych w systemie list partyjnych. Prezesem Trybunału Wyborczego jest najstarszy zasiadający w nim sędzia.

Istotną kompetencją filipińskiego Kongresu jest stosowanie procedury impeachmentu, wzorowanej zapewne na podobnej procedurze funkcjonującej w Stanach Zjednoczonych, mającej swoje źródło w anglosaskiej tradycji parlamentarnej. Istota powyższej instytucji polega na możliwości usunięcia z urzędu przez Kongres, w sformalizowanej procedurze, osób piastujących określone w Ustawie zasadniczej stanowiska państwowe. Konstytucja Filipin przyjęła, że prezydent, wiceprezydent, sędziowie Sądu Najwyższego, członkowie komisji konstytucyjnych i rzecznik praw obywatelskich mogą zostać odwołani ze stanowiska w ramach procedury impeachmentu z powodu zawinionego naruszenia Konstytucji, zdrady, przekupstwa, łapownictwa, korupcji i innych poważnych przestępstw lub utraty zaufania publicznego. Wyłączne prawo wszczynania procedury impeachmentu posiada Izba Reprezentantów. Natomiast Senat ma wyłączną kompetencję do rozstrzygnięcia spraw w procedurze impeachmentu. Skazanie w procedurze impeachmentu wymaga większości 2/3 głosów wszystkich senatorów. Konstytucja Filipin określa, w niejasny sposób, formę partycypacji obywatelskiej w sprawowaniu władzy ustawodawczej. Zobowiązuje Kongres do powołania do życia instytucji obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej i referendum, by naród mógł bezpośrednio proponować i uchylać ustawy, zatwierdzić lub odrzucić dowolny akt normatywny, albo jego część, uchwalony przez Kongres lub lokalne władze samorządowe. W tym celu wymagana jest rejestracja wniosku podpisanego przez co najmniej 10% ogólnej liczby zarejestrowanych wyborców, gdzie każdy okręg wyborczy musi być reprezentowany przez co najmniej 3% zarejestrowanych wyborców.

ZASADY USTROJOWE

Konstytucja Filipin przyjęła bardzo obszerny katalog zasad ustrojowych, zawarty w głównej mierze w Rozdziale II zatytułowanym

„Deklaracja zasad i polityki państwa”. W jednym z pierwszych ustępów wyraźnie zadeklarowano, że Filipiny wyrzekają się wojny jako narzędzia polityki państwowej, uznają ogólnie przyjęte zasady prawa międzynarodowego za część prawa krajowego i realizują politykę pokoju, równości, sprawiedliwości, wolności, współpracy i przyjaznych stosunków ze wszystkimi narodami. Władza cywilna ma być zawsze nadrzędna względem wojska. Postanowiono, że Filipiny prowadzą politykę wolności od broni jądrowej. Profesjonalizm Sił Zbrojnych i odpowiednie wynagrodzenie ich członków stanowią przedmiot szczególnej troski państwa. Założono też, że będą one izolowane od wpływów politycznych.

W Konstytucji przewidziano nienaruszalność rozdziału Kościoła od państwa. Na podstawie pisemnej deklaracji rodziców lub opiekunów prawnych religia jest nauczana w szkołach podstawowych i średnich w ramach zajęć lekcyjnych przez nauczycieli wyznaczonych lub zatwierdzonych przez władze związku wyznaniowego, do którego uczeń przynależy, bez dodatkowych kosztów dla rządu.

Państwo ma zadanie promować sprawiedliwość społeczną. Uznano ważną rolę sektora prywatnego i zadeklarowano wspieranie prywatnej przedsiębiorczości. Państwo ma zapewniać równy dostęp do służby publicznej. Zakazano dziedziczenia stanowisk politycznych, co powszechnie praktykowano na Filipinach w XX wieku. Państwo zobowiązane jest rozwijać wolny i otwarty system partyjny, zgodnie z wolną wolą narodu. W szerokie ramy ujęto w Konstytucji przepisy dotyczące gospodarki narodowej, dziedzictwa narodowego oraz bogactw naturalnych. Zobowiązano władze do szanowania niezależnych organizacji społecznych, aby umożliwić obywatelom ochronę ich zbiorowych i uzasadnionych interesów oraz dążeń. Państwo ma wspierać zachowanie i wzbogacanie filipińskiej kultury narodowej. Zgodnie z Konstytucją, państwo uznaje, szanuje i chroni prawa autochtonicznych wspólnot kulturowych do ochrony i rozwoju ich kultur, tradycji i instytucji. Rodzina została uznana w Konstytucji za fundament narodu, a państwo ma obowiązek wzmacniać więzy rodzinne i aktywnie promować jej wszechstronny rozwój.

PRAWA I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA I OBYWATELA

Filipińską Konstytucję charakteryzuje bardzo szerokie ujęcie praw i wolności człowieka i obywatela. Zostały one określone albo w formie publicznych praw podmiotowych, albo zasad polityki państwa. Te pierwsze naturalnie łatwiej egzekwować przed sądem, gdyż kreują roszczenie jednostki względem państwa. Natomiast skuteczność ochrony i bezpośrednio stosowanie tych praw człowieka, które zostały ujęte w Konstytucji jako zasady polityki państwa (np. „Państwo zapewnia równy dostęp do służby publicznej.”⁶) budzi wątpliwości. Nie jest to problem występujący jedynie na Filipinach, ale również w krajach europejskich, w tym w Polsce⁷. Konstytucja Filipin normuje prawa osobiste, polityczne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe oraz kolektywne wszystkich generacji. Jakkolwiek tytuł Rozdziału III Konstytucji („Karta Praw”) sugeruje, że to w nim znajdzie się większość praw jednostki, to trzeba wskazać, że znajdują się one praktycznie w całej Konstytucji. Nie ułatwia to niewątpliwie ich adresatom ustalenia zakresu przysługującej im ochrony.

Wychodząc od przepisów natury ogólnej, trzeba wskazać na normę, która stanowi, że państwo ceni godność każdej istoty ludzkiej i gwarantuje pełne poszanowanie praw człowieka. Konstytucja zobowiązuje Kongres do wprowadzania środków chroniących i wzmacniających prawo wszystkich do godności ludzkiej, zmniejszania nierówności społecznych, ekonomicznych i politycznych oraz usunięcia nierówności kulturowych.

Kartę Praw otwiera norma wyrażająca prawo do rzetelnego procesu sądowego. Postanowiono, że „nikt nie może być pozbawiony życia, wolności lub własności bez zapewnienia reguł uczciwego procesu, jak również nikt nie może być pozbawiony równej ochrony przez prawo”⁸. Konstytucja zawiera liczne prawa proceduralne związane

⁶ Patrz: Rozdz. II art. 26.

⁷ Patrz: J. Trzciniński, M. Szwaśt, *Social Rights in Poland*, [w:] *Social Rights as Fundamental Rights*, red. K. Wojtyczek, The Netherlands 2015.

⁸ Patrz: Rozdz. III art. 1.

z rzetelnym procesem sądowym, jak m.in. prawo do: zachowania milczenia; posiadania kompetentnego i niezależnego obrońcy – w szczególności według własnego wyboru; prawo do obrońcy z urzędu; bycia wysłuchanym osobiście i z udziałem obrońcy; bycia informowanym o charakterze i przyczynach oskarżenia; szybkiego, bezstronnego i publicznego procesu; bezpośredniej konfrontacji ze świadkami; szybkiego rozpoznania sprawy przed organami sądowymi, *quasi*-sądowymi i organami administracji oraz domniemanie niewinności. Zakazano wyraźnie podwójnego karania za ten sam czyn, jak również retroakcji norm prawa karnego. Nadto, nikt nie może zostać z powodu ubóstwa pozbawiony dostępu do sądów i organów *quasi*-sądowych oraz odpowiedniej pomocy prawnej.

Konstytucja normuje ponadto takie prawa i wolności osobiste i polityczne jak: wolność komunikowania się i korespondencji, wolność słowa i wyrażania opinii, wolność prasy, prawo do pokojowych zgromadzeń i żądania odszkodowania od rządu za wyrządzone krzywdy, wolność kultu religijnego⁹, wolność wyboru miejsca zamieszkania i przemieszczania się, prawo do uzyskiwania informacji o sprawach publicznych, prawo tworzenia związków, stowarzyszeń i towarzystw.

Wyraźnie zapisano w Ustawie zasadniczej zakaz stosowania tortur, jak również wymierzania nadmiernych grzywien oraz okrutnych i poniżających kar. Kara śmierci może być wymierzona tylko, gdy Kongres z ważnych powodów, mając na uwadze haniebne zbrodnie, postanowi inaczej. Zakazano pozbawiania wolności z powodu długów lub nieuiszczenia podatku od dochodu. Z rozwiązań potencjalnie kontrowersyjnych aksjologicznie, można wskazać na przepis stanowiący, iż „w równym stopniu państwo chroni życie matki i życie nienarodzonego dziecka od momentu poczęcia”¹⁰.

Czynne prawo wyborcze przysługuje wszystkim obywatelom Filipin, którzy nie są go pozbawieni przez prawo, ukończyli osiemnaście

⁹ Postanowiono przy tym, że ustawa nie może ustanawiać religii ani zakazywać swobodnego jej wyznawania. Zapewnia się swobodę kultu religijnego i wyznawania wiary, bez dyskryminowania i przywilejów. Korzystanie z praw osobistych i politycznych nie może zależeć od wymogu zadeklarowania przynależności do określonej religii (Rozdz. III art. 5).

¹⁰ Patrz: Rozdz. II art. 12.

lat, zamieszkują na Filipinach przez co najmniej rok i co najmniej przez sześć miesięcy bezpośrednio przed dniem wyborów w miejscu w którym głosują. Korzystanie z czynnego prawa wyborczego nie jest uwarunkowane umiejętnością czytania i pisania, statusem majątkowym ani żadnym innym wymogiem. Domicyl jest zatem jedynym cenzusem wyborczym.

W zakresie praw ekonomicznych i socjalnych postanowiono, że własność prywatna nie może być odebrana na cel publiczny bez słusznego odszkodowania. W formę norm programowych ujęto prawa pracownicze. Postanowiono nadto, że państwo przyjmuje zintegrowane i kompleksowe podejście do opieki zdrowotnej i stara się udostępnić wszystkim ludziom podstawowe towary, usługi zdrowotne i inne usługi socjalne w przystępnych cenach. Priorytetem jest zaspokajanie potrzeb grup wymagających wsparcia: chorych, osób starszych, niepełnosprawnych, kobiet i dzieci. Państwo ma dążyć do zapewnienia bezpłatnej opieki medycznej ubogim. Do bardzo szczegółowych należą przepisy o prawie do nauki. Państwo zobowiązane jest zapewnić wszystkim obywatelom prawo do wysokiej jakości edukacji na wszystkich szczeblach, ustanawia i utrzymuje system bezpłatnej edukacji publicznej na poziomie podstawowym i średnim. Edukacja na poziomie podstawowym jest obowiązkowa dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym. Państwo zapewniać ma równy dostęp do dóbr kultury, chroni prawo dzieci do pomocy, w tym właściwej opieki i odżywiania, a także szczególnej ochrony przed wszelkimi formami zaniedbywania, przemocy, wyzysku i innymi czynnikami szkodzącymi ich rozwojowi, oraz prawo rodziny do świadczeń i dochodu zabezpieczającego minimum egzystencji.

Państwo ma obowiązek chronić konsumentów przed nieuczciwymi praktykami handlowymi oraz produktami niezgodnymi z normami i niebezpiecznymi. Własność i zarządzanie środkami masowego przekazu należy wyłącznie do obywateli Filipin lub do korporacji, spółdzielni lub stowarzyszeń, będących w całości własnością obywateli Filipin i przez nich zarządzanych.

Filipińska Konstytucja przewiduje trzy główne mechanizmy ochrony praw i wolności człowieka i obywatela. Pierwszym z nich jest naturalnie prawo do sądu, opisywane wyżej. Konstytucja

utworzyła również, co jest rzadkością w porównaniu do systemów konstytucyjnych państw europejskich, dwa podobne – jakby mogło się wydawać – organy ochrony praw: Rzecznika Praw Obywatelskich (w oryginale: *Ombudsmana*) oraz Komisję Praw Człowieka. Pierwszy z nich, określony w Ustawie zasadniczej jako „obrońca Narodu”, działa niezwłocznie na podstawie skarg złożonych w dowolny sposób i w jakiegokolwiek formie przeciwko funkcjonariuszom publicznym, urzędnikom rządowym lub jakiegokolwiek rządowej jednostce. Do kompetencji tego organu należy m.in. badanie z urzędu lub na skutek skargi jakiegokolwiek osoby działań lub zaniechań jakiegokolwiek funkcjonariusza publicznego, pracownika, urzędu lub agencji, jeżeli takie działanie lub jego zaniechanie wydaje się być nielegalne, niesprawiedliwe, niewłaściwe lub nieefektywne¹¹. Natomiast Komisja Praw Człowieka to organ o zakresie kompetencji bardziej odpowiadającym „europejskiemu” wyobrażeniu dotyczącym urzędu *Ombudsmana*. Komisja Praw Człowieka, której Konstytucja gwarantuje niezależność, bada z urzędu lub na skutek skargi strony wszelkie formy naruszeń praw człowieka, w tym praw obywatelskich i politycznych; przeprowadza wizyty w więzieniach, aresztach i innych miejscach pozbawienia wolności, jak również monitoruje zgodność działań rządu Filipin ze zobowiązaniami wynikającymi z umów międzynarodowych w zakresie praw człowieka.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

Konstytucja Filipin w dość rozbudowanym Rozdziale VIII unormowała ustrój organów wymiaru sprawiedliwości, zakres ich właściwości oraz regulacje dotyczące postępowania przed nimi. Zagadnienia te cechują się pewną nadregulacją na poziomie norm konstytucyjnych (np. niepotrzebne wydaje się dokładne określanie w ustawie zasadniczej, w jakich liczebnościowo składach obraduje Sąd Najwyższy), niemniej jednak nie jest to aż tak bezzasadne, jak w niektórych innych rozdziałach tej Konstytucji. Generalnie bowiem unormowania dotyczące sądownictwa powinny cechować

¹¹ Patrz: Rozdz. XI art. 13 ust. 1.

się większą szczegółowością, z uwagi na instrumentalną rolę tego segmentu władzy w zagwarantowaniu ochrony praw i wolności człowieka i obywatela, jak również tendencje pozostałych władz do ograniczania niezależności władzy sądowniczej dla celów politycznych. Dokładne określenie w Konstytucji treści instytucji prawnych zabezpieczających niezależność organów władzy sądowniczej i ich piastunów uniemożliwia dowolną wykładnię przepisów o bardziej otwartym charakterze przez organy pozostałych władz.

Władzę sądowniczą na Filipinach sprawuje Sąd Najwyższy i sądy niższych instancji, które mogą być tworzone ustawą. Konstytucja nie zawiera przepisu określającego, jakie to są sądy¹². Sąd Najwyższy nie jest organem licznym – składa się jedynie z Przewodniczącego (ang. *Chief Justice*) oraz czternastu sędziów (ang. *Associate Justice*).

Cel sądownictwa zdefiniowano jako obowiązek rozstrzygania rzeczywistych sporów dotyczących praw, które są prawnie wymagalne i wiążące oraz ustalania, czy nastąpiło poważne nadużycie uprawnień dyskrejonalnych, polegające na braku lub przekroczeniu właściwości przez jakikolwiek urząd lub agencję rządową. Zakres właściwości poszczególnych rodzajów sądów określa Kongres. Kompetencje Sądu Najwyższego natomiast określono wyczerpująco w Konstytucji i wyraźnie przewidziano, że Kongres nie może ich ograniczyć ani rozszerzyć w drodze ustawy. Sąd Najwyższy przede wszystkim sprawuje szeroki nadzór orzeczniczy nad sądami niższych szczebli poprzez rozpoznawanie różnego rodzaju środków zaskarżenia. Posiada charakterystyczną, zaczerpniętą z systemu amerykańskiego, funkcję kontroli ważności i konstytucyjności prawa. Sąd Najwyższy nie ma, jak w Polsce, kompetencji w sprawach dotyczących ważności wyborów do organów władzy ustawodawczej. Rozstrzygane są one przez działające w ramach Kongresu Trybunały Wyborcze¹³. Sąd Najwyższy obradujący w pełnym składzie posiada natomiast wyłączną kompetencję do rozstrzygania spraw dotyczących wyborów, ich wyników i kwalifikacji prezydenta lub

¹² W rzeczywistości struktura sądów na Filipinach jest bardzo rozbudowana oraz wielopoziomowa. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na jej opisanie.

¹³ Trzeba jednak dodać, że 1/3 składu tych Trybunałów stanowią sędziowie Sądu Najwyższego.

wiceprezydenta. Może kontrolować, w odpowiednim postępowaniu zainicjowanym przez obywatela, zasadność okoliczności, które legły u podstaw wprowadzenia stanu wojennego lub zawieszenia przywileju prawa *habeas corpus*.

Konstytucja Filipin zawiera liczne unormowania o charakterze gwarancji niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Przed wszystkim Sąd Najwyższy sprawuje nie tylko nadzór orzeczniczy nad sądami niższych szczebli, ale również nadzór administracyjny nad wszystkimi sądami i ich pracownikami. Próby wpływania organów władzy wykonawczej na sferę niezależności sądów za pośrednictwem narzędzi nadzoru administracyjnego są zatem, teoretycznie, skazane na niepowodzenie. Władza sądownicza korzysta z autonomii finansowej. Środki finansowe przeznaczone w budżecie państwowym na jej funkcjonowanie nie mogą zostać zredukowane przez ustawodawcę poniżej kwoty ustalonej na rok poprzedni, a po ich zatwierdzeniu są jej automatycznie i regularnie udostępniane.

Sędzią Sądu Najwyższego i każdego sądu niższego szczebla może zostać jedynie rodowity obywatel Filipin. Sędzia Sądu Najwyższego musi legitymować się długim stażem zawodowym i być osobą o niekwestionowanych kompetencjach, uczciwości i niezależności. Kwalifikacje wymagane do objęcia stanowiska sędziów sądów niższych szczebli Konstytucja pozostawiła do określenia Kongresowi, jednakże nie może zostać powołana na urząd sędziego osoba niebędąca obywatelem Filipin i członkiem filipińskiej Adwokatury. Sędziowie są powoływani przez prezydenta spośród trzech kandydatów zaproponowanych na każde wolne stanowisko przez Radę Sądownictwa i Adwokatury. Powołanie sędziego nie wymaga żadnego zatwierdzenia. Zakazane jest uchwalanie ustaw zmieniających sposób organizacji władzy sądowniczej w sposób naruszający zasadę stabilności urzędu jej członków. Sędziowie sprawują urząd pod warunkiem nienagannego postępowania, do siedemdziesiątego roku życia lub do chwili, gdy stają się niezdolni do wypełniania swoich obowiązków. Decydowanie o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów należy do Sądu Najwyższego. Sędziowie Sądu Najwyższego mogą być odwołani ze stanowiska przez Kongres w procedurze impeachmentu, z powodu zawinionego naruszenia

Konstytucji, zdrady, przekupstwa, łapownictwa, korupcji i innych poważnych przestępstw lub utraty zaufania publicznego.

W Konstytucji Filipin dużą wagę przywiązuje się do sprawności działania sądownictwa, co – jak można się domyślać po treści przyjętych regulacji – było problemem w momencie jej wejścia w życie. Postanowiono między innymi, że wszystkie sprawy i kwestie wniesione po wejściu w życie Konstytucji muszą zostać rozstrzygnięte lub zakończone w ciągu 24 miesięcy w przypadku Sądu Najwyższego, 12 miesięcy w przypadku sądów kolegiałnych oraz trzech miesięcy w przypadku innych sądów niższych szczebli. W przypadku uchybienia tym terminom sąd zobowiązany jest rozstrzygnąć sprawę lub kwestię mu przedłożoną bez dalszej zwłoki. Po wejściu w życie Konstytucji z 1987 roku, Sąd Najwyższy Filipin uważany był za jeden z najsilniejszych i najbardziej poważanych sądów na świecie, głównie z uwagi na daleko idący aktywizm orzeczniczy¹⁴. W pierwszym okresie swojej działalności legitymował działania władz przeciwko próbom zamachów stanu podejmowanym przez grupy militarne związane z reżimem Marcosa¹⁵.

KOMISJE KONSTYTUCYJNE

Filipińska Konstytucja utworzyła trzy komisje konstytucyjne o zróżnicowanych funkcjach i kompetencjach. Są to: Komisja Służby Cywilnej, Komisja Wyborcza i Komisja Audytu. Ustawa zasadnicza deklaruje niezależność tych organów. Członkowie komisji podlegają wysokim wymogom kwalifikacyjnym, jak również restrykcyjnym przepisom dotyczącym niepołączalności stanowisk, apolityczności, zakazu kandydowania w wyborach i zakazu dodatkowego zatrudnienia.

Komisja Służby Cywilnej jest centralnym organem kadrowym rządu. Konstytucja Filipin w sposób bardzo szczegółowy reguluje

¹⁴ Patrz: I. Deinla, *Constitutional politics and the Philippine Supreme Court. The role of public support in mitigating politicization of the judiciary*, [w:] *Politics and Constitutions in South-east Asia*, red. M. Bünte, B. Dressel, Routledge 2017, s. 296 i cytowana tam literatura.

¹⁵ Tamże, s. 297.

zagadnienia związane z zatrudnianiem urzędników i pracowników podlegających rządowi i innym podmiotom publicznym. Ma to związek ze zwalczaniem korupcji, nepotyzmu oraz wykorzystywaniem stanowisk publicznych dla celów prywatnych, które to zjawiska miały miejsce podczas rządów Marcosa i wcześniejszych.

Do kompetencji Komisji Wyborczej należy między innymi: egzekwowanie i stosowanie przepisów dotyczących przeprowadzania wyborów, plebiscytu, inicjatywy ustawodawczej, referendum i odwołania osoby wybranej w wyborach (*recall*); sprawowanie wyłącznej jurysdykcji w zakresie sporów dotyczących wyborów urzędników lokalnych; decydowanie o wszystkich kwestiach dotyczących wyborów, w tym określanie liczby i lokalizacji lokali wyborczych; powoływanie urzędników wyborczych i rejestracja wyborców.

Podstawową kompetencją Komisji Audytu jest badanie przychodów i wpływów, wydatków oraz wykorzystywania środków i majątku będących własnością rządu, podmiotów rządowych oraz innych podmiotów określonych w Konstytucji. Ponadto Komisja Kontroli przedkłada prezydentowi i Kongresowi roczne sprawozdanie dotyczące stanu finansów państwa, działań rządu i podległych mu jednostek oraz podmiotów pozarządowych. Zaleca też środki niezbędne do poprawy ich efektywności i skuteczności działania.

SAMORZĄD LOKALNY

Na Filipinach funkcjonuje wielostopniowy, określony konstytucyjnie, zasadniczy podział terytorialny państwa. Wielostopniowość i skomplikowanie tego podziału nie powinny dziwić, gdy weźmie się pod uwagę, że państwo obejmuje obszar ponad 7 tys. wysp i jest zamieszkiwane przez ponad 100 mln ludzi. Zgodnie z Konstytucją Filipin, terytorialny i polityczny podział państwa opiera się na: prowincjach, miastach, gminach (ang. *municipalities*) i najmniejszych jednostkach zwanych *barangay*. Nadzór nad samorządem lokalnym sprawuje prezydent Filipin. Jednostkom samorządu lokalnego Konstytucja przyznała znaczną autonomię – każda jednostka jest uprawniona do określania własnych źródeł dochodów, nakładania

podatków, opłat i danin. Podlega to wytycznym i ograniczeniom, które może określić Kongres, zgodnym jednak z zasadą autonomii lokalnej. Dochód z takich podatków, opłat i danin przypada wyłącznie samorządom lokalnym. Kadencja wybieralnych urzędników lokalnych – z wyjątkiem urzędników *barangay*, których kadencja jest określona w ustawie – wynosi trzy lata, i urzędnicy ci nie mogą sprawować funkcji dłużej niż przez trzy kolejne kadencje.

Konstytucja Filipin przewidziała również utworzenie dwóch regionów autonomicznych: na Muzułmańskim Mindanao i Cordilleras. Regiony te, jak stanowi Konstytucja, składają się z prowincji, miast, gmin i obszarów geograficznych mających wspólne i odróżniające je dziedzictwo historyczne i kulturowe, struktury gospodarcze i społeczne oraz inne istotne cechy. Dla każdego z regionów autonomicznych Kongres uchwała akt konstytuujący, określający podstawową strukturę systemu rządów regionu, składającą się z władzy wykonawczej i zgromadzenia ustawodawczego. Utworzenie regionu autonomicznego jest skuteczne, gdy zostanie zatwierdzone w plebiscycie większością głosów oddanych przez mieszkańców poszczególnych jednostek podziału terytorialnego.

ZMIANA KONSTYTUCJI

Konstytucja Filipin zawiera dość oryginalne warunki dotyczące jej formalnej zmiany (Rozdział XVII). Przede wszystkim rozróżniono zmianę częściową (ang. *Amendment to Constitution*) i zmianę całkowitą, czyli rewizję konstytucji (ang. *Revision of Constitution*). Zmiany lub rewizja Konstytucji Filipin mogą być zaproponowane przez Kongres większością 3/4 głosów wszystkich jego członków albo przez Zgromadzenie Konstytucyjne, zwoływane przez Kongres większością 2/3 głosów wszystkich jego członków¹⁶. Zmiany do Konstytucji Filipin mogą być również zaproponowane bezpośrednio przez naród, w formie petycji podpisanej przez co najmniej 12% ogólnej liczby zarejestrowanych wyborców, przy

¹⁶ Kongres może, większością głosów wszystkich swoich członków, zwrócić się do wyborców z pytaniem w sprawie zwołania Zgromadzenia Konstytucyjnego.

czym każdy okręg wyborczy musi być reprezentowany przez co najmniej 3% zarejestrowanych wyborców.

Każda zmiana lub rewizja Konstytucji Filipin wymaga zatwierdzenia przez naród w plebiscycie. Można zatem uznać, że jest to gwarancja niezmiennalności konstytucji przez organy polityczne bez woli narodu. Regulacja ta stanowi progres np. względem polskiej Konstytucji z 1997 roku, która nie wymaga obowiązkowego referendum w sprawie zatwierdzenia zmiany konstytucji. Zmiana lub rewizja filipińskiej Konstytucji jest ważna, gdy zostanie zatwierdzona większością głosów oddanych w plebiscycie, który powinien odbyć się nie wcześniej niż 60 dni i nie później niż 90 dni od przyjęcia zmiany lub rewizji (w przypadku inicjatyw Kongresu lub Konwentu Konstytucyjnego), lub nie wcześniej niż 60 dni i nie później niż 90 dni po stwierdzeniu przez Komisję Wyborczą prawidłowości petycji obywatelskiej w sprawie zmiany konstytucji.

Regulacje te pozwalają zaliczyć Konstytucję Filipin do kategorii konstytucji sztywnych, czyli takich których zmiana jest trudniejsza i dochodzi do skutku w bardziej złożonej procedurze niż zmiana zwykłej ustawy.

Z zagadnieniem zmiany konstytucji wiąże się problematyka tzw. postanowień niezmiennalnych, czyli takich, których brak możliwości zmiany zastrzeżono bezpośrednio w tekście ustawy zasadniczej. Filipiny należą do grupy państw, których Konstytucja zawiera postanowienia niezmiennalne¹⁷, jednak ograniczenia te mają charakter czasowy i dotyczą – co ciekawe – Rozdziału o zmianie i rewizji Konstytucji. Postanowiono, że przepis dotyczący obywatelskiej inicjatywy zmiany lub rewizji Konstytucji nie może być zmieniony w ciągu pięciu lat od przyjęcia jej w referendum, a następnie nie częściej niż raz na pięć lat. Ta ograniczona w czasie ochrona tego przepisu świadczy o dużej wadze, którą autorzy Konstytucji przywiązywali do partycypacji obywatelskiej w zmianie Ustawy zasadniczej.

¹⁷ W Polsce zagadnienie istnienia postanowień niezmiennalnych Konstytucji z 1997 r. pozostaje sporne. Niemniej jednak na pewno prawdziwa jest teza, że Konstytucja RP nie wymienia takich postanowień *expressis verbis*. Można natomiast prowadzić rozważania nad tezą, czy takie postanowienia wynikają z niej w sposób dorozumiany lub wnikają z „tożsamości” ustawy zasadniczej – patrz np. J. Trzcziński, M. Szwast, *Formalne i nieformalne zmiany konstytucji*, „Rzeczpospolita” 2017, nr 182.

PRAKTYKA USTROJOWA

Konstytucja Filipin, dająca początek odrodzonemu po okresie dyktatury Marcosa państwu filipińskiemu, święciła niedawno trzydziestolecie swojego obowiązywania. Takie rocznice skłaniają zwykle do pewnych refleksji na temat praktyki ustrojowej na gruncie danej ustawy zasadniczej. Choć ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na pogłębioną analizę tego zagadnienia, można wskazać na kilka najistotniejszych kwestii obrazujących praktykę funkcjonowania państwa pod rządami tej Konstytucji.

Współczesne Filipiny niestety kojarzą się z masowymi naruszeniami praw człowieka związanymi z prowadzoną przez obecnego prezydenta Rodrigo Duterte wojną z przestępczością narkotykową. Raporty niezależnych organizacji pozarządowych mówią o kilku tysiącach osób zabitych w tej wojnie przez policję państwową lub płatnych morderców¹⁸. W państwie od momentu objęcia urzędu przez Duterte trwa krwawa krucjata, której ofiarą może paść każdy podejrzewany przez władze o posiadanie, używanie lub handlowanie narkotykami. Osoby takie zabijane są w brutalny sposób – bez przedstawienia zarzutów i bez procesu sądowego. Poważne dowody świadczą o tym, że na Filipinach obecnie mamy do czynienia ze zbrodniami przeciwko ludzkości¹⁹, to zaś świadczy o największym z możliwych kryzysie państwa konstytucyjnego respektującego prawa człowieka. Zjawiska towarzyszące wypowiedzianej przez Duterte wojnie z przemyślem narkotykowym świadczą, że kazuistyczna na papierze i gwarantująca liczne prawa obywatelskie Konstytucja z 1987 roku w praktyce nie spełnia swojej funkcji. Filipińska kultura polityczna i praktyka ustrojowa pokazują głęboką niezgodność realiów życia publicznego i społecznego z wzorcami normatywnymi wyrażonymi w Ustawie zasadniczej.

¹⁸ Jak podaje Amnesty International w okresie od 1 lipca 2016 r. do 21 stycznia 2017 r. zabito 7025 osób w związku z wojną z przemyślem narkotykowym; zob. raport: *„Jeśli jesteś biedny, zginiesz”: Pozasądowe egzekucje w „wojnie z narkotykami”* (ang. “IF YOU ARE POOR, YOU ARE KILLED” EXTRAJUDICIAL EXECUTIONS IN THE PHILIPPINES “WAR ON DRUGS”; <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/01/Philippines-EJE-Report-FINAL.pdf> [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

¹⁹ Tamże.

Konstytucja Filipin, mimo licznych przepisów dotyczących zakazu dziedziczenia stanowisk politycznych, korupcji, nadużywania stanowisk i zapisanych w niej gwarancji, mających przeciwdziałać tym zjawiskom (np. niepołączalność stanowisk, zakaz prowadzenia działalności gospodarczej i osiągnięcia określonych korzyści przez urzędników), również i w tym obszarze nie zdała egzaminu. Przykładem są gigantyczne afery finansowe na najwyższych szczeblach władzy. W 1998 roku na urząd Prezydenta został wybrany Joseph Estrada. Już w 2001 roku wszczęto wobec niego procedurę impeachmentu i pozbawiono go urzędu. Co więcej, w 2007 roku Estrada został skazany przez sąd karny na karę dożywotniego pozbawienia wolności za sprzeniewierzenie funduszy państwowych o łącznej kwocie 80 mln dolarów. Jeszcze w tym samym roku urzędująca wówczas prezydent Gloria Macapagal-Arroyo ułaskawiła Estradę. Charakter przestępstw za które skazano Estradę nie stanął na przeszkodzie w uzyskaniu przezeń drugiego wyniku w wyborach prezydenckich w 2010 roku i dwukrotnym wyborze na urząd burmistrza Manili w 2013 i 2016 roku.

Nie da się również ukryć, że mimo licznych zapisanych w Konstytucji praw socjalnych i ekonomicznych Filipińczycy żyją na bardzo skromnym poziomie, nierzadko poniżej minimum egzystencji. Kraj jest bardzo rozwarstwiony społecznie i ekonomicznie. Choć wskaźnik ubóstwa w ostatnich trzydziestu latach spadł, to nadal utrzymuje się na wysokim poziomie²⁰. Filipiny zajmują odległe, 125. miejsce w rankingu państw świata według wskaźnika produktu krajowego brutto, przypadającego na jednego mieszkańca²¹.

Wyżej wspomniane rzeczywiste problemy polityczne i społeczne Filipin pokazują, że nawet najbardziej kazuistycznie napisana konstytucja nie zapobiegnie poważnym kryzysom państwowym i społecznym, wynikającym ze słabej kultury politycznej. Do tego

²⁰ Jak wskazuje K. Machnik, „wskaźnik ubóstwa wśród Filipińczyków stopniowo maleje: w 1991 r. wynosił 33,1%, a w latach 2006 i 2009 oscylował wokół 26,5%. Nie zmienia to faktu, że wciąż ponad 1/4 obywateli (23 mln) żyje w biedzie” – patrz: K. Machnik, *Przerywanie kręgu ubóstwa. Doświadczenia Filipin*, <https://nowyobywatel.pl/2013/04/15/przerywanie-kręgu-ubostwa-doswiadczenia-filipin/> [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

²¹ Patrz: ranking w tym przedmiocie na stronie internetowej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_pa%C5%84stw_%C5%9Bwiata_wed%C5%82ug_PKB_nominalnego_per_capita [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

nawet najbardziej rozbudowane katalogi praw obywatelskich oraz norm programowych i zasad polityki państwa nie zniwelują faktycznej biedy panującej w społeczeństwie ani drastycznego naruszania praw człowieka.

Na osobne omówienie zasługuje zagadnienie stosowania na Filipinach kary śmierci. Konstytucja przewiduje w tej kwestii oryginalne postanowienie, generalnie jej zakazując, lecz jednocześnie upoważniając Kongres do jej przywrócenia w drodze ustawy zwykłej. Wskazuje bowiem, że „kara śmierci nie może być wymierzona, chyba że Kongres, z ważnych powodów, mając na uwadze haniebne zbrodnie, postanowi inaczej”²². Karę śmierci przywrócono w grudniu 1993 roku podczas prezydentury Fidela Valdeza Ramosa. Zgodnie z przyjętą przez Kongres ustawą, kara śmierci groziła za ponad 50 typów przestępstw²³, począwszy od różnych typów zabójstw, a na kradzieży samochodu skończywszy²⁴. W latach 90. XX wieku na Filipinach regularnie wykonywano wyroki śmierci. W 2000 roku prezydent Estrada pod naciskiem Kościoła katolickiego i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka wprowadził tymczasowe moratorium na stosowanie kary śmierci, które trwało rok, po czym egzekucje wznowiono²⁵. Na początku kadencji prezydent Arroyo również wprowadzono tymczasowe moratorium, znosząc je następnie z powodu zwiększającej się przestępczości. Jednakże w kwietniu 2006 roku prezydent darowała wykonanie kary śmierci wobec 1230 skazanych, zamieniając ją na karę dożywotniego pozbawienia wolności, a w czerwcu podpisała uchwaloną przez Kongres ustawę całkowicie znoszącą tę karę²⁶. Podczas prezydentury Duterte było

²² Patrz: Rozdz. III art. 19.

²³ *Fact Sheet: Note on the death penalty and the Philippines*, Balay Rehabilitation Center, <https://balayph.net/news-events/features-and-articles/128-fact-sheet-note-on-the-death-penalty-and-the-philippines-2> [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

²⁴ J. McLean, *Philippines restores' death penalty*, BBC News z 21 grudnia 2003 r., http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/3337273.stm [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

²⁵ *Fact Sheet: Note on the death penalty and the Philippines*, Balay Rehabilitation Center, <https://balayph.net/news-events/features-and-articles/128-fact-sheet-note-on-the-death-penalty-and-the-philippines-2> [dostęp: 5 grudnia 2018 roku].

²⁶ Tamże.

bardzo blisko przywrócenia kary śmierci. W 2017 roku stosowna ustawa została uchwalona przez Izbę Reprezentantów, ale wskutek nieuzyskania wystarczającego poparcia utknęła w Senacie²⁷. Kilkukrotne zmiany legislacyjne w ciągu ostatnich 30 lat pokazują, że zagadnienie kary śmierci jest tematem budzącym niemałe spory w życiu społeczno-politycznym kraju. Z sondaży przeprowadzonych w 2017 roku wynika, że 67% Filipińczyków opowiada się za stosowaniem kary śmierci²⁸. Niekończąca się dyskusja wokół tego zagadnienia wynika z dużego zagrożenia brutalną przestępczością kryminalną oraz narkotykową, która dotyka Filipiny.

W czasie obowiązywania Konstytucji Filipin z 1987 roku nie doszło do ani jednej jej formalnej zmiany, choć kilkakrotnie podejmowane były próby w tym zakresie. Dotyczyły one w głównej mierze zliberalizowania przepisów utrudniających zagraniczne inwestycje na Filipinach, zmiany systemu rządów na parlamentarny, likwidacji dwuizbowego parlamentu oraz wprowadzenia federalnego ustroju państwa. Nie doszło jednak nigdy do końcowego etapu procedury zmiany konstytucji, czyli referendum krajowego. Należy dodać, że w grudniu 2017 roku prezydent Duterte wydał rozporządzenie, powołujące komisję konsultacyjną do opracowania projektu zmieniającego Konstytucję Filipin. Jako potencjalne elementy zmian wskazał wprowadzenie federalnego ustroju państwa w celu zakończenia konfliktu w regionie autonomicznym – Muzułmańskim Mindanao oraz usunięcie restrykcyjnych zapisów ograniczających zagraniczne inwestycje na Filipinach²⁹. W lipcu 2018 roku komisja konsultacyjna zakończyła prace i przedstawiła projekt zupełnie nowej konstytucji³⁰. Zgodnie z podstawowymi założeniami projektu, Filipiny mają stać się republiką federalną, złożoną

²⁷ L. Abasola, *Filipino senators give death penalty proposal thumbs down*, 12 stycznia 2018 r., <https://www.ucanews.com/news/filipino-senators-give-death-penalty-proposal-thumbs-down/81235> [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

²⁸ F. Mangosing, *Pulse Asia: Most Filipinos still support death penalty*, 5 maja 2017 r., <http://newsinfo.inquirer.net/894552/pulse-asia-most-filipinos-still-support-death-penalty> [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

²⁹ Reuters, *Philippines' Duterte starts moves to amend the constitution*, <https://www.reuters.com/article/us-philippines-politics-idUSKBN13Y10A> [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

³⁰ Projekt ten jest dostępny w wersji angielskiej pod adresem: http://newsinfo.inquirer.net/files/2018/07/INQ_Proposed-Draft_Constitution_Consultative-Committee_.pdf [dostęp: 5 grudnia 2018 r.].

z szesnastu regionów federacyjnych, regionu Bangsamoro oraz regionu federacyjnego Cordilleras. Proponuje się pozostawienie prezydenckiego systemu rządów i Kongresu. Projekt przewiduje, że członkowie jakiegokolwiek partii politycznej wybrani na urząd publiczny nie mogą zmienić przynależności partyjnej w trakcie swojej kadencji. Kandydatom i urzędnikom jakiegokolwiek partii politycznej zabroniono takiej zmiany dwa lata po wyborach i dwa lata przed następnymi wyborami. Za naruszenie tych zakazów przewidziano m.in. usunięcie ze stanowiska. W projekcie wskazano również, że kampanie wyborcze partii politycznych nie mogą być wspierane finansowo przez organizacje religijne, cudzoziemców, rządy innych państw i z „nielegalnych źródeł”. Przewidziano utworzenie Funduszu Demokratycznego (ang. *Democracy Fund*), w którym gromadzono by fundusze na kampanię wyborczą. Otwarte pozostaje pytanie, czy projekt ten podzieli losy poprzednich projektów zmian konstytucji, czy też wskutek determinacji prezydenta Duterte zastąpi Konstytucję z 1987 roku.

KONSTYTUCJA REPUBLICY FILIPIN

Zatwierdzona przez Komisję Konstytucyjną 1986 roku
dnia 12 października 1986 roku.

Przedłożona Prezydent Marii Corazon Aquino
dnia 15 października 1986 roku.

Przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym
w dniu 2 lutego 1987 roku.

Proklamowana w dniu 11 lutego 1987 roku.

Publikowany tekst Konstytucji jest zgodny ze stanem prawnym
na dzień 1 stycznia 2019 roku.

KONSTYTUCJA REPUBLIKI FILIPIN

Zatwierdzona przez Komisję Konstytucyjną 1986 roku
dnia 12 października 1986 roku.

Przedłożona Prezydent Marii Corazon Aquino
dnia 15 października 1986 roku.

Przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym
w dniu 2 lutego 1987 roku.

Proklamowana w dniu 11 lutego 1987 roku.

Publikowany tekst Konstytucji jest zgodny ze stanem prawnym
na dzień 1 stycznia 2019 roku.

THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF THE PHILIPPINES

PREAMBUŁA

PREAMBUŁA

My, suwerenny Naród Filipin, błagając o wsparcie Boga Wszechmogącego w celu zbudowania sprawiedliwego i humanitarnego społeczeństwa i ustanowienia rządów, które będą ucieleśniały nasze ideały i dążenia, promowały dobro wspólne, utrzymywały i rozwijały nasze dziedzictwo oraz zapewniały dla nas i naszych potomków błogostawieństwo niepodległości i demokracji pod rządami prawa i prawdy, sprawiedliwości, wolności, miłości, równości i pokoju, ustanawiamy i ogłaszamy tę Konstytucję.

TERYTORIUM PAŃSTWOWE

Rozdział I

TERYTORIUM PAŃSTWOWE

Terytorium państwowe obejmuje Archipelag Filipiński ze wszystkimi wyspami i wodami go okalającymi oraz wszystkie inne obszary, nad którymi Filipiny sprawują zwierzchnictwo lub jurysdykcję, składające się z lądowych, rzecznych i powietrznych stref, w tym morza terytorialnego, dna morskiego, podglebia obszarów podmorskich, szelfu wyspowego i innych obszarów podmorskich. Wody okalające, będące pomiędzy i łączące wyspy Archipelagu, są częścią wód wewnętrznych Filipin, niezależnie od ich szerokości i rozmiaru.

DEKLARACJA ZASAD I POLITYKI PAŃSTWA

Rozdział II

DEKLARACJA ZASAD I POLITYKI PAŃSTWA

Zasady

Artykuł 1

Filipiny są Państwem demokratycznym i republikańskim. Władza zwierzchnia należy do Narodu, a władza rządowa pochodzi od Narodu.

Artykuł 2

Filipiny wyrzekają się wojny jako narzędzia polityki państwowej, uznają ogólnie przyjęte zasady prawa międzynarodowego za część prawa krajowego i realizują politykę pokoju, równości, sprawiedliwości, wolności, współpracy i przyjaznych stosunków ze wszystkimi narodami.

Artykuł 3

Władza cywilna jest w każdym przypadku nadrzędna względem władz wojskowych. Siły Zbrojne Filipin służą ochronie Narodu i Państwa. Ich celem jest zabezpieczenie suwerenności Państwa i integralności jego terytorium.

Artykuł 4

Fundamentalnym obowiązkiem Rządu jest służyć Narodowi i chronić go. Rząd może wezwać Naród do obrony Państwa i, w celu wypełnienia tego obowiązku, wszyscy obywatele mogą być zobowiązani, na warunkach przewidzianych prawem, do odbycia służby wojskowej lub cywilnej.

Artykuł 5

Utrzymanie pokoju i porządku, ochrona życia, wolności i własności oraz popieranie powszechnego dobrobytu mają zasadnicze znaczenie dla korzystania przez wszystkich z błogosławieństw demokracji.

Artykuł 6

Rozdział Kościoła od Państwa jest nienaruszalny.

Polityka państwa

Artykuł 7

Państwo prowadzi niezależną politykę zagraniczną. W jego stosunkach z innymi państwami nadrzędne znaczenie ma suwerenność państwowa, integralność terytorialna, interes narodowy i prawo do samostanowienia.

Artykuł 8

W zgodzie z interesem narodowym, Filipiny przyjmują i prowadzą politykę wolności od broni jądrowej na swoim terytorium.

Artykuł 9

Państwo realizuje sprawiedliwy i dynamicznie rozwijający się porządek społeczny, który zagwarantuje dobrobyt i niezależność Narodu oraz uwolni go od ubóstwa poprzez politykę zapewniającą odpowiednie świadczenia socjalne, wspieranie pełnego zatrudnienia oraz podniesienie standardu i jakości życia dla wszystkich.

Artykuł 10

Państwo zapewnia sprawiedliwość społeczną na wszystkich etapach narodowego rozwoju.

Artykuł 11

Państwo ceni godność każdej istoty ludzkiej i gwarantuje pełne poszanowanie praw człowieka.

Artykuł 12

Państwo uznaje nienaruszalność życia rodzinnego oraz chroni i umacnia rodzinę jako podstawową, autonomiczną instytucję społeczną. W równym stopniu Państwo chroni życie matki i życie dziecka nienarodzonego od momentu poczęcia. Rząd popiera naturalne i podstawowe prawo i obowiązek rodziców do wychowywania młodzieży do życia w społeczeństwie i rozwoju jej moralnego charakteru.

Artykuł 13

Państwo uznaje zasadniczą rolę młodzieży w ugruntowywaniu tożsamości narodowej oraz promuje i chroni fizyczny, moralny, duchowy, intelektualny i społeczny dobrobyt młodzieży. Państwo zaszczenia w niej patriotyzm i miłość do ojczyzny oraz

zachęca młodzież do angażowania się w sprawy publiczne i obywatelskie.

Artykuł 14

Państwo uznaje rolę kobiet w ugruntowywaniu tożsamości narodowej i gwarantuje, jako zasadę, równość kobiet i mężczyzn wobec prawa.

Artykuł 15

Państwo chroni i promuje prawo do ochrony zdrowia i propaguje świadomość zdrowotną.

Artykuł 16

Państwo chroni i urzeczywistnia prawo do życia w zrównoważonym i zdrowym środowisku, zgodnie z rytmem i harmonią natury.

Artykuł 17

W celu popularyzowania patriotyzmu i miłości do ojczyzny, przyspieszenia postępu społecznego oraz promowania pełnej wolności i rozwoju człowieka, Państwo priorytetowo traktuje edukację, naukę i technologię, sztukę, kulturę i sport.

Artykuł 18

Państwo uznaje pracę za podstawową siłę społeczno-gospodarczą, chroni prawa pracowników i wspiera ich dobrobyt.

Artykuł 19

Państwo rozwija samowystarczalną i niezależną gospodarkę narodową, skutecznie kontrolowaną przez Filipińczyków.

Artykuł 20

Państwo uznaje nieodzowną rolę sektora prywatnego, wspiera prywatną przedsiębiorczość i stwarza warunki do niezbędnych inwestycji.

Artykuł 21

Państwo wspiera kompleksowy rozwój obszarów wiejskich i reformę rolną.

Artykuł 22

Państwo uznaje i wspiera prawa autochtonicznych wspólnot kulturowych w ramach jedności narodowej i rozwoju.

Artykuł 23

Państwo wspiera organizacje pozarządowe, społeczne lub sektorowe, które działają na rzecz dobrobytu narodowego.

Artykuł 24

Państwo uznaje zasadniczą rolę komunikacji i informacji w ugruntowywaniu tożsamości narodowej.

Artykuł 25

Państwo zapewnia autonomię samorządu lokalnego.

Artykuł 26

Państwo zapewnia równy dostęp do służby publicznej i zakazuje dziedziczenia stanowisk politycznych¹, a zakaz ten mogą określić przepisy prawa.

Artykuł 27

Państwo wspiera uczciwość i nieprzekupność w służbie publicznej oraz podejmuje zdecydowane i skuteczne działania przeciwko łapówkarstwu i korupcji.

Artykuł 28

Kierując się przesłankami określonymi w przepisach prawa, Państwo uznaje i wdraża politykę pełnej jawności publicznej wszystkich swoich działań dotyczących interesu publicznego.

¹ Oryg. *political dynasties*.

KARTA PRAW

KARTA PRAW

Rozdział III

KARTA PRAW

Artykuł 1

Nikt nie może być pozbawiony życia, wolności lub własności bez zapewnienia reguł uczciwego procesu², jak również nikt nie może być pozbawiony równej ochrony prawnej.

Artykuł 2

Prawo do nietykalności osobistej, mieszkania, dokumentów i mienia nie może być naruszane przez bezzasadne rewizje i zatrzymania, niezależnie od ich natury i celu. Nakaz przeszukania i nakaz aresztowania może wydać jedynie sędzia, gdy zachodzi wiarygodna przyczyna potwierdzona przez sędziego, w następstwie przeprowadzonego postępowania, potwierdzona przysięgą albo zastępującym ją oświadczeniem skarżącego lub świadków. Miejsce podlegające rewizji oraz osoby i rzeczy podlegające zatrzymaniu powinny być w nakazie szczegółowo określone.

Artykuł 3

- (1) Tajemnica komunikowania się i korespondencji jest nienaruszalna, z wyjątkiem zgodnego z prawem postanowienia sądu, lub gdy wymagają tego bezpieczeństwo publiczne lub porządek publiczny, w przypadkach określonych przepisami prawa.
- (2) Jakikolwiek dowód uzyskany w okolicznościach naruszających postanowienia niniejszego i poprzedniego artykułu jest niedopuszczalny, w jakimkolwiek celu i w jakimkolwiek postępowaniu.

Artykuł 4

Żaden akt prawny nie może naruszać wolności: słowa, wyrażania opinii, prasy; lub prawa do pokojowych zgromadzeń oraz żądania zadośćuczynienia od władz za wyrządzone szkody.

Artykuł 5

Żaden akt prawny nie może ustanawiać religii ani zakazywać swobodnego jej wyznawania. Zapewnia się swobodę kultu

² Oryg. *due process of law*.

religijnego i wyznawania wiary, bez dyskryminowania i przywilejów. Korzystanie z praw osobistych i politycznych nie może zależeć od wymogu zadeklarowania przynależności do określonej religii.

Artykuł 6

Wolność wyboru i zmiany miejsca zamieszkania, w zakresie przewidzianym prawem, nie może być ograniczona, z wyjątkiem prawomocnego orzeczenia sądu. Swoboda przemieszczania się nie może być ograniczona, chyba że dla ochrony bezpieczeństwa Państwa, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego, w przypadkach które mogą być określone prawem.

Artykuł 7

Uznaje się prawo Narodu do uzyskiwania informacji o sprawach publicznych. Obywatel, z zastrzeżeniem ograniczeń, które może określać ustawa, ma prawo dostępu do danych urzędowych oraz dokumentów odnoszących się do czynności urzędowych, transakcji lub decyzji, jak również do rządowych danych badawczych stanowiących podstawę kształtowania państwowej polityki rozwoju.

Artykuł 8

Prawo osób – zarówno tych zatrudnionych w publicznym, jak i w prywatnym sektorze – do tworzenia związków zawodowych, stowarzyszeń i towarzystw, w celach niesprzecznych z prawem, nie może być ograniczane.

Artykuł 9

Własność prywatna nie może być przejęta dla celów publicznych bez słusznego odszkodowania.

Artykuł 10

Nie dopuszcza się uchwalania aktów prawnych ograniczających odpowiedzialność za zobowiązania wynikające z umów.

Artykuł 11

Nikt nie może zostać, z powodu ubóstwa, pozbawiony dostępu do sądów i organów *quasi*-sądowych oraz do odpowiedniej pomocy prawnej.

Artykuł 12

(1) Każda osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa ma prawo do otrzymania informacji o przysługującym jej prawie do

zachowania milczenia oraz do posiadania kompetentnego i niezależnego obrońcy, w miarę możliwości według własnego wyboru. Jeśli osoba ta nie jest w stanie zaangażować obrońcy z wyboru, należy jej przyznać obrońcę z urzędu. Powyższych praw nie można się zrzec, chyba że na piśmie i w obecności obrońcy.

- (2) Zakazane jest stosowanie względem takiej osoby tortur, przymusu, przemocy, gróźb, zastraszania lub innych działań wpływających na swobodne oświadczenie woli. Przetrzywanie w tajnych miejscach zatrzymania – w odosobnieniu i bez kontaktu ze światem, i innych podobnych miejscach pozbawienia wolności jest zakazane.
- (3) Wszelkie wyjaśnienia lub przyznanie się uzyskane z naruszeniem niniejszego artykułu lub artykułu 17 niniejszego Rozdziału nie mogą stanowić dowodu przeciwko takiej osobie.
- (4) Ustawa określi sankcje karne i skutki cywilnoprawne za naruszenie niniejszego artykułu oraz rekompensatę i rehabilitację dla ofiar tortur lub podobnych praktyk, oraz ich rodzin.

Artykuł 13

Wszyscy oskarżeni, z wyjątkiem osób oskarżonych o przestępstwa podlegające kwalifikowanej karze dożywocia³, przeciwko którym zgromadzono mocne dowody winy, w toku procesu mogą być zwolnieni za odpowiednim poręczeniem majątkowym albo za kaucją, zgodnie z ustawą. Prawo do zwolnienia za poręczeniem majątkowym nie może być ograniczone, nawet gdy przywilej *habeas corpus*⁴ jest zawieszony nakazem sądowym. Nie wolno żądać nadmiernych kaucji.

Artykuł 14

- (1) Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej bez zapewnienia reguł uczciwego procesu.

³ Oryg. *reclusion perpetua* („trwale uwięzienie”, „wieczne odosobnienie”) – rodzaj kary, na którą skazuje się, jeżeli przestępstwo naruszyło normę filipińskiego RPC (*Revised Penal Code*), orzekanej maksymalnie na 40 lat, z możliwością ubiegania się o ulaskawienie po 30 latach; wiąże się ona również z karą akcesoryjną odebrania praw politycznych (zakaz zajmowania stanowisk politycznych) (przyj. red.).

⁴ Prawo zabraniające zatrzymania i aresztowania podejrzanego bez nakazu odpowiedniego sądu.

- (2) Oskarżonego uznaje się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona. Oskarżony ma prawo do bycia wysłuchanym osobiście i z udziałem obrońcy, bycia informowanym o charakterze i przyczynach oskarżenia, do szybkiego, bezstronnego i publicznego procesu, do bezpośredniej konfrontacji ze świadkami, do zagwarantowanej obecności świadków i przedstawienia dowodów w swoim imieniu w trakcie procesu. Jednakże po postawieniu w stan oskarżenia proces może być kontynuowany, pomimo nieobecności oskarżonego, pod warunkiem, że został on należycie powiadomiony, a jego nieobecność jest nieuzasadniona.

Artykuł 15

Przywilej *habeas corpus* nie może zostać zawieszony, z wyjątkiem sytuacji napaści na kraj albo przewrotu⁵, gdy wymaga tego bezpieczeństwo publiczne.

Artykuł 16

Każdy ma prawo do szybkiego rozpoznania jego sprawy przed organami sądowymi, *quasi*-sądowymi i organami administracji.

Artykuł 17

Nikogo nie można zmusić do świadczenia przeciwko sobie.

Artykuł 18

- (1) Nikt nie może być zatrzymany wyłącznie z powodu swoich politycznych przekonań i aspiracji.
- (2) Praca przymusowa w jakiegokolwiek formie jest zabroniona, z wyjątkiem kary za popełnienie przestępstwa, gdy wina jednostki została orzeczona zgodnie z prawem.

Artykuł 19

- (1) Nie wolno wymierzać nadmiernych grzywn ani okrutnych, poniżających lub nieludzkich kar. Kara śmierci nie może być wymierzona, chyba że Kongres, z ważnych powodów, mając na uwadze haniebne zbrodnie, postanowi inaczej. Każda kara śmierci już nałożona zostaje zamieniona w kwalifikowaną karę dożywocia⁶.

⁵ Oryg. *rebellion*.

⁶ Patrz: przypis 3.

- (2) Stosowanie kar fizycznych, psychicznych lub poniżających wobec jakiegokolwiek więźnia lub zatrzymanego, lub wykorzystywanie niespełniających norm lub nieodpowiednich miejsc pozbawienia wolności i przetrzymywanie w nieludzkich warunkach podlega prawu.

Artykuł 20

Nikogo nie wolno pozbawić wolności z powodu niespłacenia długu lub nieuiszczenia podatku od dochodu.

Artykuł 21

Nikt nie może być dwukrotnie karany za to samo przestępstwo. Jeśli czyn jest zagrożony karą w ustawie i rozporządzeniu, to wyrok skazujący albo uniewinnienie na podstawie jednego z nich, wyklucza oskarżenie o ten czyn w przyszłości.

Artykuł 22

Nie można uchylać aktów prawnych działających wstecz albo przewidujących ukaranie określonej osoby lub grupy osób bez procesu⁷.

⁷ Oryg. *bill of attainder*.

OBYWATELSTWO

Rozdział IV

OBYWATELSTWO

Artykuł 1

Obywatelami Filipin są:

- (1) Osoby będące obywatelami Filipin w chwili przyjęcia niniejszej Konstytucji;
- (2) Osoby, których ojciec lub matka jest obywatelem Filipin;
- (3) Osoby urodzone przed 17 stycznia 1973 roku przez matkę Filipinkę, które wybrały filipińskie obywatelstwo po osiągnięciu pełnoletniości;
- (4) Osoby naturalizowane zgodnie z prawem.

Artykuł 2

Rodowitymi obywatelami są obywatele Filipin od chwili urodzenia, bez konieczności podejmowania jakichkolwiek działań w celu nabycia lub potwierdzenia obywatelstwa Filipin. Osoby, które wybrały obywatelstwo Filipin zgodnie z artykułem 1 ustęp 3, są uważane za rodowitych obywateli.

Artykuł 3

Obywatelstwo Filipin może zostać utracone lub przywrócone w sposób określony ustawą.

Artykuł 4

Obywatele Filipin, którzy poślubią cudzoziemców, zachowują swoje obywatelstwo, chyba że utracą je wskutek swojego działania lub zaniechania, przewidzianych ustawą.

Artykuł 5

Stan podwójnej lojalności⁸ obywateli jest sprzeczny z interesem publicznym i jego następstwa określają przepisy prawa.

⁸ Oryg. *dual allegiance*.

PRAWO WYBORCZE

Rozdział V

PRAWO WYBORCZE

Artykuł 1

Czynne prawo wyborcze przysługuje wszystkim obywatelom Filipin, którzy nie są go pozbawieni przez prawo, ukończyli osiemnaście lat, zamieszkują na Filipinach przez co najmniej rok i co najmniej przez sześć miesięcy bezpośrednio przed dniem wyborów w miejscu w którym głosują. Korzystanie z czynnego prawa wyborczego nie jest uwarunkowane umiejętnością czytania i pisania, statusem majątkowym, ani żadnym innym wymogiem.

Artykuł 2

Kongres zapewni system zabezpieczeń tajemnicy i niepodważalności głosowania, jak również umożliwiającą oddanie głosu przez uprawnionych obywateli Filipin zamieszkujących za granicą.

Kongres zapewni procedurę umożliwiającą samodzielne głosowanie osobom niepełnosprawnym i analfabetom. Do czasu zapewnienia tej procedury winni oni głosować zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem i zgodnie z zasadami mającymi na celu zachowanie tajności głosowania, ustanowionymi przez Komisję Wyborczą.

WŁADZA USTAWODAWCZA

Rozdział VI

WŁADZA USTAWODAWCZA

Artykuł 1

Władza ustawodawcza należy do Kongresu Filipin składającego się z Senatu oraz Izby Reprezentantów, z wyjątkiem uprawnień należących do Narodu realizowanych w drodze inicjatywy ustawodawczej i referendum.

Artykuł 2

Senat składa się z dwudziestu czterech senatorów wybieranych większością głosów wyborców Filipin, w zgodzie z ustawą.

Artykuł 3

Senatorem może zostać jedynie rodowity obywatel Filipin, który najpóźniej w dniu wyborów ukończy trzydzieści pięć lat, potrafi czytać i pisać, został zarejestrowany na liście wyborców oraz zamieszkuje na Filipinach przez okres nie krótszy niż dwa lata bezpośrednio poprzedzające dzień wyborów.

Artykuł 4

Kadencja senatorów wynosi sześć lat i rozpoczyna się w południe trzydziestego czerwca następującego po ich wyborze, chyba że ustawa przewiduje inną datę.

Senator nie może piastować mandatu dłużej niż przez dwie kolejne kadencje. Dobrowolne zrzeczenie się mandatu przez senatora w trakcie kadencji nie jest uważane za przerwanie ciągłości kadencji, na którą został wybrany.

Artykuł 5

(1) Izba Reprezentantów składa się z nie więcej niż dwustu pięćdziesięciu członków, o ile ustawa nie stanowi inaczej, wybieranych z określonych ustawowo okręgów wyborczych, na które podzielono prowincje, miasta i obszar metropolitalny Manili, według jednolitego i proporcjonalnego kryterium liczby mieszkańców, oraz z deputowanych, którzy zostaną wybrani z puli list partyjnych zarejestrowanych przez ogólnonarodowe,

regionalne i lokalne partie, z zachowaniem procedury przewidzianej ustawą.

- (2) Deputowani wybrani z puli list partyjnych winni stanowić dwadzieścia procent ogólnej liczby przedstawicieli, w tym przedstawicieli z list partyjnych. Przez trzy kolejne kadencje po przyjęciu niniejszej Konstytucji, połowa mandatów przydzielonych przedstawicielom list partyjnych winna być wypełniona przez wskazanie lub wybór osób spośród robotników, rolników, ubogiej ludności miejskiej, rdzennych wspólnot kulturowych, kobiet, młodzieży i innych podobnych środowisk przewidzianych ustawą, z wykluczeniem religijnych.
- (3) Każdy okręg wyborczy obejmuje, w miarę możliwości, spójne, zwarte i przylegające do siebie terytorium. Każde miasto zamieszkałe przez co najmniej dwieście pięćdziesiąt tysięcy osób i każda prowincja powinny posiadać przynajmniej jednego przedstawiciela.
- (4) W ciągu trzech lat od wyników każdego spisu powszechnego, Kongres dokona ponownego podziału okręgów wyborczych w oparciu o normy ustanowione w niniejszym artykule.

Artykuł 6

Członkiem Izby Reprezentantów może zostać jedynie rodowity obywatel Filipin, który najpóźniej w dniu wyborów ukończy dwadzieścia pięć lat, potrafi czytać i pisać, jest – z wyjątkiem przedstawicieli z puli list partyjnych – zarejestrowanym wyborcą w okręgu, z którego jest wybierany, oraz zamieszkuje w tym okręgu przez okres nie krótszy niż rok bezpośrednio poprzedzający dzień wyborów.

Artykuł 7

Kadencja członków Izby Reprezentantów wynosi trzy lata i rozpoczyna się, o ile ustawa nie stanowi inaczej, w południe trzydziestego dnia czerwca następującego po ich wyborze.

Członek Izby Reprezentantów nie może piastować mandatu dłużej niż przez trzy kolejne kadencje. Dobrowolne zrzeczenie się mandatu przez członka Izby Reprezentantów na jakikolwiek czas, nie jest uważane za przerwanie ciągłości kadencji, na którą został wybrany.

Artykuł 8

Jeżeli ustawa nie przewiduje innej daty, wybory senatorów i członków Izby Reprezentantów odbywają się w drugi poniedziałek maja.

Artykuł 9

W razie opróżnienia mandatu senatora lub członka Izby Reprezentantów, winny być, w trybie określonym ustawą, przeprowadzone wybory uzupełniające, jednakże senator lub członek Izby Reprezentantów zostaje wybrany w takich wyborach na okres, jaki pozostał jego poprzednikowi do końca kadencji.

Artykuł 10

Wynagrodzenie senatorów i członków Izby Reprezentantów określa ustawa. Jakikolwiek wzrost wynagrodzenia nie może mieć miejsca, dopóki nie ulegnie zakończeniu kadencja wszystkich członków Senatu i Izby Reprezentantów, którzy dokonali takiej zmiany.

Artykuł 11

Senator oraz członek Izby Reprezentantów, w przypadku wszelkich przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności na okres nie dłuższy niż sześć lat, nie może zostać aresztowany w czasie trwania sesji Kongresu. Członek Kongresu nie może być przesłuchany, ani pociągnięty do odpowiedzialności w Kongresie, ani w żadnym innym miejscu, za przemówienie lub udział w debacie w Kongresie lub jakiegokolwiek jego komisji.

Artykuł 12

Wszyscy senatorowie i członkowie Izby Reprezentantów zobowiązani są przed objęciem mandatu ujawnić w pełni swoje interesy finansowe i biznesowe. Zobowiązani są powiadomić odpowiednią izbę o potencjalnym konflikcie interesów, który może wyniknąć z wniesienia projektu aktu prawnego, którego są autorami.

Artykuł 13

Senator i członek Izby Reprezentantów, bez zrzeczenia się mandatu, nie może w trakcie swojej kadencji, piastować żadnego innego stanowiska lub urzędu w Rządzie ani jakiegokolwiek jego jednostce, agencjach czy też ich organach, włączając w to spółki należące do Rządu lub przez niego kontrolowane, lub ich spółki zależne.

Nie może także być wybrany na żadne stanowisko utworzone w okresie sprawowania mandatu lub na już istniejące stanowisko, za którego jednak pełnienie ustanowiono wyższe wynagrodzenie w czasie jego kadencji.

Artykuł 14

Senator i członek Izby Reprezentantów nie może występować w charakterze pełnomocnika przed jakimkolwiek sądem, Trybunałem Wyborczym lub *quasi*-sądowymi i innymi administracyjnymi organami. W okresie sprawowania mandatu nie może, bezpośrednio lub pośrednio, angażować się finansowo w umowy, franczyzę lub otrzymywać specjalnych przywilejów przyznawanych przez Rząd czy jakąkolwiek jego jednostkę, agencję lub ich organ, włączając w to spółki należące do Rządu lub przez niego kontrolowane, lub ich spółki zależne. Nie powinien interweniować w żadnej sprawie toczącej się przed jakimkolwiek urzędem administracji rządowej dla swoich korzyści majątkowych albo z tytułu pełnionego urzędu.

Artykuł 15

Kongres zbiera się raz do roku, w czwarty poniedziałek lipca, na sesję zwyczajną, chyba że ustawa określi inną datę. Sesja może zostać określona przez Kongres na dowolny okres, zapewniający jednak trzydzieści dni przerwy przed otwarciem kolejnej zwyczajnej sesji, wykluczając soboty, niedziele i święta państwowe. Prezydent może w każdym czasie zwołać sesję specjalną.

Artykuł 16

(1) Senat wybiera swojego Przewodniczącego, a Izba Reprezentantów swojego Spikera, większością głosów wszystkich swoich członków.

Każda izba może wybrać również tylu innych funkcjonariuszy, ilu uzna za niezbędne.

(2) Większość każdej izby stanowi kworum do prowadzenia obrad. W przypadku mniejszej liczby członków, mogą oni odroczyć posiedzenie na inny dzień i w ten sposób wymóc uczestnictwo nieobecnych członków na zasadach i pod groźbą sankcji, które każda z izb może określić.

- (3) Każda izba uchwała swój regulamin, jak również może karać swoich członków za niewłaściwe zachowanie, a za zgodą dwóch trzecich wszystkich członków, zawiesić lub wykluczyć członka. Kara zawieszenia nie może przekroczyć sześćdziesięciu dni.
- (4) Każda izba prowadzi swój Dziennik obrad i ogłasza go co pewien czas, z pominięciem części, które według uznania izby zagrażają bezpieczeństwu narodowemu. W każdej z izb na żądanie jednej piątej obecnych członków wymienia się w Dzienniku głosy za i przeciw oddane w poszczególnych sprawach.

Każda izba prowadzi także protokół swoich obrad.
- (5) Podczas sesji Kongresu żadna z izb nie może, bez zgody drugiej, odroczyć obrad na dłużej niż trzy dni, ani też przenieść ich w inne miejsce niż to, w którym obie izby obradują.

Artykuł 17

W Senacie oraz w Izbie Reprezentantów funkcjonują odrębne Trybunały Wyborcze, które na zasadach wyłączności rozstrzygają sprawy dotyczące wyborów, ich wyników i kwalifikacji swoich członków. Każdy Trybunał Wyborczy składa się z dziewięciu członków, z których trzech jest sędziami Sądu Najwyższego, wyznaczonymi przez Przewodniczącego Sądu Najwyższego, a pozostałych sześciu to – odpowiednio – senatorowie lub członkowie Izby Reprezentantów wybrani w sposób odzwierciedlający proporcjonalną reprezentację partii politycznych, a także partii lub organizacji zarejestrowanych w systemie list partyjnych. Prezesem Trybunału Wyborczego jest najstarszy zasiadający w nim sędzia.

Artykuł 18

Tworzy się Komisję Nominacyjną, w której skład wchodzi Przewodniczący Senatu będący z urzędu jej Przewodniczącym, dwunastu senatorów i dwunastu członków Izby Reprezentantów wybranych przez każdą izbę w sposób odzwierciedlający proporcjonalną reprezentację partii politycznych, a także partii lub organizacji zarejestrowanych w systemie list partyjnych. Przewodniczący Komisji nie bierze udziału w głosowaniach, z wyjątkiem przypadków, gdy głosy w Komisji rozkładają się po równo. Komisja

podejmuje decyzję w odniesieniu do wszystkich wniosków nominacyjnych jej przedłożonych w ciągu trzydziestu dni sesyjnych od dnia ich przedłożenia. Komisja podejmuje decyzje większością głosów wszystkich swoich członków.

Artykuł 19

Trybunały Wyborcze i Komisję Nominacyjną tworzy się w ciągu trzydziestu dni od wyboru przez Senat i Izbę Reprezentantów Przewodniczącego i Spikera. Komisja Nominacyjna może obradować wyłącznie podczas sesji Kongresu, na wniosek jej Przewodniczącego lub większości członków, w celu wykonywania takich kompetencji i zadań, jakie zostały jej powierzone.

Artykuł 20

Rejestry i księgi rachunkowe Kongresu są przechowywane i udostępniane publicznie, zgodnie z przepisami prawa. Są przedmiotem weryfikacji przez Komisję Audytu, która corocznie publikuje szczegółowy wykaz wypłaconych kwot oraz wydatków poniesionych na rzecz każdego członka Kongresu.

Artykuł 21

Senat, Izba Reprezentantów lub którakolwiek z ich komisji może, na potrzeby tworzenia prawa, żądać informacji niezbędnej w procesie legislacyjnym, zgodnie z opublikowanym we właściwym trybie regulaminem. Należy respektować prawa osób podlegających takim zapytaniom lub dostarczających takich informacji.

Artykuł 22

Szefowie departamentów mogą, z własnej inicjatywy i za zgodą Prezydenta, lub na żądanie jednej z izb, jeżeli regulamin izby to dopuszcza, wystąpić przed izbą i być wysłuchanymi przez nią w sprawach dotyczących działalności ich departamentów. Kierowane do nich pytania winny być przedkładane Przewodniczącemu Senatowi lub Spikerowi Izby Reprezentantów w formie pisemnej, najpóźniej na 3 dni przed planowanym wysłuchaniem. Interpelacje nie muszą ograniczać się do pytań pisemnych, ale mogą dotyczyć spraw z nimi powiązanych. Jeżeli wymaga tego bezpieczeństwo Państwa lub interes publiczny i Prezydent wydał postanowienie w tej sprawie, wysłuchanie ma miejsce na sesji zamkniętej.

Artykuł 23

- (1) Kongres, większością dwóch trzecich głosów obu izb obradujących wspólnie, lecz głosujących oddzielnie, ma wyłączne prawo decydowania o stanie wojny.
- (2) W czasie wojny lub innego stanu nadzwyczajnego Kongres może, w drodze ustawy, z zastrzeżeniem przewidzianych przez niego ograniczeń, upoważnić Prezydenta na określony czas do wykonywania uprawnień niezbędnych i właściwych do realizacji zadeklarowanej polityki krajowej. W przypadku niepodjęcia przez Kongres uchwały odwołującej te uprawnienia, pełnomocnictwa Prezydenta wygasają z chwilą zamknięcia następnej sesji Kongresu.

Artykuł 24

Inicjatywa w zakresie wszelkich podziałów środków finansowych, dochodów lub taryf celnych, projektów ustaw zwiększających dług państwowy, projektów ustaw o znaczeniu lokalnym i dotyczących własności należy wyłącznie do Izby Reprezentantów, jednakże Senatowi, poza uprawnieniem aprobaty ustawy, przysługuje prawo wnoszenia do niej propozycji poprawek.

Artykuł 25

- (1) Kongres nie może zwiększyć środków finansowych określonych przez Prezydenta na funkcjonowanie Rządu, jeżeli zostały one ustanowione w budżecie. Formę, treść i sposób przygotowania budżetu określa ustawa.
- (2) Żaden przepis ani akt ustawodawczy nie może być uwzględniony w ramach projektu ustawy o podziale środków finansowych, jeżeli nie wykonuje on postanowień w niej zawartych. Każdy taki przepis lub akt ustawodawczy winien być ograniczony w swoim zakresie tylko do tych środków, których on dotyczy.
- (3) Procedurze zatwierdzania środków finansowych na potrzeby Kongresu winna ściśle odpowiadać procedura zatwierdzania środków dla innych departamentów i agencji.

- (4) Ustawa apriopriacyjna⁹ winna określać cel, który realizuje, i wymieniać środki niezbędne dla jego realizacji, dostępne i zatwierdzone przez Krajowego Skarbnika¹⁰, albo zawierać odpowiednie postanowienia o dodatkowych dochodach.
- (5) Nie może być uchwalony żaden akt prawny dopuszczający jakiegokolwiek przesunięcia przyznaných środków finansowych; Prezydent, Przewodniczący Senatu, Spiker Izby Reprezentantów, Przewodniczący Sądu Najwyższego oraz Przewodniczący Komisji Konstytucyjnych mogą, w drodze ustawy, zostać upoważnieni do zwiększenia dla swoich urzędów kwot dla każdej pozycji w ustawie o podziale środków finansowych, z oszczędności pochodzących z innych pozycji swoich środków budżetowych.
- (6) Środki przeznaczone do uznaniowego wydatkowania przez funkcjonariuszy publicznych winny być wydawane wyłącznie na cele publiczne i potwierdzone odpowiednimi dokumentami, zgodnie z wytycznymi przewidzianymi przepisami prawa.
- (7) Jeśli do końca roku finansowego Kongres nie uchwali projektu ustawy o podziale środków finansowych na kolejny rok, to wejdzie w życie ustawa o podziale środków finansowych z poprzedniego roku finansowego, która obowiązuje do dnia uchwalenia przez Kongres nowej ustawy o podziale środków finansowych.

Artykuł 26

- (1) Każdy projekt ustawy uchwalony przez Kongres powinien obejmować tylko jedno zagadnienie, wyrażone w jego tytule.
- (2) Projekt ustawy uchwalony przez jedną z izb uznaje się za przyjęty jedynie, gdy odbyły się jego trzy czytania, w trzech odrębnych dniach, a jego wydrukowane kopie w jego ostatecznym kształcie zostały przedstawione członkom izby nie później niż

⁹ Ustawa formalnie skutkująca dofinansowaniem danego celu – autoryzująca wydatki budżetowe. W Stanach Zjednoczonych ustawy apriopriacyjne zawierają zgodę Kongresu na uruchomienie kredytów na cele, które uprzednio zostały zatwierdzone w ustawach autoryzacyjnych.

¹⁰ Oryg. *National Treasurer*.

trzy dni przed ich uchwaleniem, z wyjątkiem przypadku, gdy Prezydent podejmie decyzję o potrzebie jego natychmiastowego uchwalenia z uwagi na zagrożenie publiczne lub nadzwyczajne okoliczności. W trakcie ostatniego czytania nie dopuszcza się wnoszenia poprawek, a po nim bezzwłocznie przeprowadza się głosowanie. Głosy za i przeciw odnotowuje się w Dzienniku obrad.

Artykuł 27

- (1) Każdy projekt ustawy uchwalony przez Kongres, zanim stanie się ustawą, przedkładany jest Prezydentowi. Prezydent podpisuje projekt w przypadku, gdy go akceptuje, bądź zgłasza weto i zwraca go wraz ze swoimi poprawkami do izby, która go uchwaliła i winna wprowadzić poprawki Prezydenta do porządku obrad oraz je rozpatrzyć. Jeżeli w wyniku ponownego rozpatrzenia izba większością dwóch trzecich głosów wszystkich swoich członków wypowie się za przyjęciem projektu, wówczas przesyła go wraz z poprawkami Prezydenta drugiej izbie, która poddaje go ponownemu rozpatrzeniu. Jeżeli projekt ustawy zostanie przez izbę przyjęty większością dwóch trzecich głosów wszystkich deputowanych, to staje się ustawą. We wszystkich wypadkach tego rodzaju głosowanie w każdej izbie polega na oświadczeniu za lub przeciw, a nazwiska wszystkich głosujących za lub przeciwko projektowi należy wymienić w Dzienniku obrad danej izby. Prezydent powinien, nie później niż w ciągu trzydziestu dni od dnia otrzymania projektu, zgłosić w stosunku do niego weto do izby, w której projekt został uchwalony, w przeciwnym wypadku projekt staje się ustawą, tak jakby został podpisany przez Prezydenta.
- (2) Prezydent ma prawo weta w stosunku do każdego z artykułów czy artykułu w projekcie ustawy dotyczącej wydatkowania środków publicznych, dochodów i taryf celnych; weto nie wpływa na artykuł lub artykuły ustawy, które prezydent aprobuje.

Artykuł 28

- (1) Zasady opodatkowania winny być jednolite i sprawiedliwe. Kongres ustanawia system progresywnego opodatkowania.

- (2) Kongres może, w drodze ustawy, upoważnić Prezydenta, w określonych ramach, wyznaczając limity i ograniczenia, jakie może nałożyć, do ustalania stawek celnych, wysokości kontyngentów przywozowych i wywozowych, opłat tonażowych i frachtowych oraz innych ceł i podatków, w ramach rządowego programu narodowego rozwoju.
- (3) Instytucje charytatywne, kościoły i probostwa lub klasztory do nich przynależne, meczety, cmentarze z nieodpłatnym pochówkiem oraz wszystkie grunty, budynki i udogodnienia faktycznie, bezpośrednio i wyłącznie wykorzystywane do celów religijnych, charytatywnych lub edukacyjnych są zwolnione z opodatkowania.
- (4) Żaden akt prawny przyznający zwolnienie z podatku nie może zostać uchwalony bez zgody większości wszystkich członków Kongresu.

Artykuł 29

- (1) Żadne środki pieniężne nie mogą być wypłacone ze Skarbu Państwa, poza przewidzianymi ustawą.
- (2) Żadne publiczne pieniądze lub mienie nie będą przeznaczane, wykorzystywane, wypłacane ani stosowane, bezpośrednio lub pośrednio, na wsparcie, korzyści lub potrzeby jakiegokolwiek sekty, kościoła, wyznania, instytucji religijnej, systemu religii lub jakiegokolwiek kapłana, kaznodziei, pastora lub innego nauczyciela religijnego lub dostojnika jako takich, chyba że taki kapłan, kaznodzieja, pastor lub dostojnik zostanie przydzielony do Sił Zbrojnych, do jakiegokolwiek instytucji powołanej do wykonywania kary lub do państwowego sierocińca lub leprozorium.
- (3) Wszystkie środki pieniężne pobierane z tytułu podatków na specjalny cel winny być traktowane jako fundusz specjalny i być wydatkowane wyłącznie na ten cel. Jeśli cel, dla którego został utworzony fundusz specjalny, został osiągnięty albo z jego realizacji zrezygnowano, środki, jakie pozostały, winny być przekazane na rzecz funduszy rządowych.

Artykuł 30

Żaden akt prawny nie może zwiększyć zakresu jurysdykcji odwoławczej Sądu Najwyższego określonego niniejszą Konstytucją, bez zasięgnięcia jego opinii i zgody.

Artykuł 31

Nie może zostać uchwalony żaden akt prawny przyznający tytuł królewski bądź szlachecki.

Artykuł 32

Kongres, w możliwie najkrótszym czasie, ustanowi instytucję obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej i referendum oraz wyjątki w tym zakresie, w taki sposób, by Naród mógł bezpośrednio proponować i uchylać ustawy, zatwierdzić lub odrzucić dowolny akt prawny albo jego część, uchwalony przez Kongres lub lokalne władze samorządowe. W tym celu wymagana jest rejestracja wniosku podpisanego przez co najmniej dziesięć procent ogólnej liczby zarejestrowanych wyborców, gdzie każdy okręg wyborczy musi być reprezentowany przez co najmniej trzy procent zarejestrowanych wyborców.

WŁADZA WYKONAWCZA

Rozdział VII

WŁADZA WYKONAWCZA

Artykuł 1

Władza wykonawcza należy do Prezydenta Filipin.

Artykuł 2

Na urząd Prezydenta może być wybrany jedynie rodowity obywatel Filipin, który jest zarejestrowany jako wyborca, potrafi czytać i pisać, najpóźniej w dniu wyborów ukończy czterdzieści lat, oraz zamieszkuje na Filipinach przez okres nie krótszy niż dziesięć lat bezpośrednio poprzedzających dzień wyborów.

Artykuł 3

Tworzy się urząd Wiceprezydenta, który winien spełniać takie same wymagania, być wybierany na ten sam okres oraz w taki sam sposób, co Prezydent. Może on być usunięty z urzędu w ten sam sposób, co Prezydent.

Wiceprezydent może zostać powołany do składu Gabinetu. Powołanie to nie wymaga zatwierdzenia.

Artykuł 4

Prezydent i Wiceprezydent są wybierani przez Naród w wyborach bezpośrednich na sześcioletnią kadencję, która rozpoczyna się w południe trzydziestego dnia czerwca następującego po dniu wyborów i kończy się w południe trzydziestego dnia czerwca sześć lat później. Prezydent nie może ubiegać się o reelekcję. Osoba, która objęła funkcję Prezydenta i sprawowała urząd przez ponad cztery lata, nie zostanie dopuszczona do wyboru na ten sam urząd w przyszłości.

Wiceprezydent nie może sprawować urzędu przez więcej niż dwie kolejne kadencje. Dobrowolne zrzeczenie się urzędu na jakikolwiek okres nie jest uważane za przerwanie ciągłości pełnej kadencji, na którą Wiceprezydent został wybrany.

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, wybory Prezydenta i Wiceprezydenta odbywają się w drugi poniedziałek maja.

Zatwierdzone zgodnie z obowiązującą procedurą przez komisję wyborczą każdej z prowincji lub miasta wyniki wyborów przekazywane są Kongresowi na ręce Przewodniczącego Senatu. Po ich otrzymaniu Przewodniczący Senatu, nie później niż trzydzieści dni od dnia wyborów, otwiera wszystkie przesłane wyniki w trakcie wspólnego posiedzenia Senatu i Izby Reprezentantów. Kongres, po stwierdzeniu ich autentyczności i zgodności z procedurą przewidzianą przepisami prawa, dokonuje przeliczenia głosów.

Za osobę wybraną na urząd Prezydenta lub Wiceprezydenta uważa się kandydata, który otrzymał największą liczbę głosów. W przypadku, gdy dwóch lub więcej kandydatów otrzymało tę samą liczbę głosów, Prezydenta lub Wiceprezydenta niezwłocznie wybierają większością wszystkich głosów członkowie obu Izb Kongresu, w oddzielnych głosowaniach.

Kongres ogłosi regulamin dotyczący sposobu liczenia głosów.

Sąd Najwyższy obradujący w pełnym składzie jest organem wyłącznym uprawnionym do rozstrzygnięcia spraw dotyczących wyborów, ich wyników i kwalifikacji Prezydenta lub Wiceprezydenta, i może uchwalić regulamin postępowania w tej sprawie.

Artykuł 5

Przed objęciem urzędu Prezydent, Wiceprezydent lub osoba pełniąca obowiązki Prezydenta składają następującą przysięgę lub oświadczenie:

„Przysięgam (lub oświadczam) uroczyście, że będę wiernie i sumiennie wykonywał obowiązki Prezydenta (Wiceprezydenta lub osoby pełniącej obowiązki Prezydenta) Filipin, chronił i przestrzegał niniejszej Konstytucji, wykonywał postanowienia prawa, będę sprawiedliwy wobec każdego człowieka oraz będę poświęcał się służbie Narodowi. Tak mi dopomóż Bóg.” (W razie oświadczenia ostatnie zdanie pomija się).

Artykuł 6

Prezydent dysponuje oficjalną siedzibą. Wynagrodzenie Prezydenta i Wiceprezydenta określają przepisy prawa. Nie może ono zostać obniżone w trakcie trwania ich kadencji. Wzrost wynagrodzenia

nie może nastąpić aż do upływu kadencji urzędujących Prezydenta i Wiceprezydenta, w trakcie której taki wzrost został zatwierdzony. W trakcie kadencji Prezydent i Wiceprezydent nie mogą otrzymywać żadnego innego wynagrodzenia z funduszy rządowych ani z jakiegokolwiek innego źródła.

Artykuł 7

Prezydent elekt i Wiceprezydent elekt obejmują urząd z początkiem kadencji.

Jeżeli Prezydent elekt nie spełnia wymagań przewidzianych do sprawowania urzędu, Wiceprezydent elekt pełni obowiązki Prezydenta aż do momentu, w którym Prezydent elekt spełni te wymagania.

Jeśli Prezydent nie został wybrany, Wiceprezydent elekt pełni obowiązki Prezydenta do momentu wyboru Prezydenta i objęcia przez niego urzędu.

Jeśli przed terminem rozpoczęcia kadencji Prezydenta, Prezydent elekt zmarł lub stał się trwale niezdolny do pełnienia obowiązków, Wiceprezydent elekt zostaje Prezydentem.

Jeżeli Prezydent ani Wiceprezydent nie zostaną wybrani lub nie spełniają wymagań przewidzianych dla tych urzędów, lub obaj zmarli, lub stali się trwale niezdolni do pełnienia obowiązków, ich obowiązki pełni Przewodniczący Senatowi, a w razie jego niezdolności Spiker Izby Reprezentantów, do momentu, w którym zostanie wybrany Prezydent lub Wiceprezydent, a jego wybór zostanie potwierdzony.

Kongres winien w formie ustawy określić tryb, w jakim zostanie wybrana osoba mająca zajmować stanowisko Prezydenta do momentu, gdy Prezydent lub Wiceprezydent nie obejmie stanowiska, w razie śmierci, trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków lub innej niezdolności osób określonych w poprzednim akapicie.

Artykuł 8

W przypadku śmierci, trwałej niezdolności do sprawowania urzędu, usunięcia z urzędu lub dymisji Prezydenta, do końca kadencji stanowisko Prezydenta zajmuje Wiceprezydent. W razie śmierci, trwałej niezdolności do sprawowania urzędu, usunięcia z urzędu

lub dymisji Prezydenta i Wiceprezydenta – Przewodniczący Senatu, a w razie jego niezdolności Spiker Izby Reprezentantów, pełni obowiązki Prezydenta do momentu, w którym Prezydent lub Wiceprezydent zostanie wybrany i obejmie urząd.

Kongres określi, w drodze ustawy, kto pełni obowiązki Prezydenta w razie śmierci, trwałej niezdolności do sprawowania urzędu lub dymisji osoby pełniącej obowiązki Prezydenta. Osoba taka sprawuje urząd do momentu, w którym Prezydent lub Wiceprezydent zostanie wybrany, a jego kompetencje wraz z ograniczeniami są takie same jak osoby pełniącej obowiązki Prezydenta.

Artykuł 9

W przypadku powstania wakat na stanowisku Wiceprezydenta w czasie jego kadencji, Prezydent powołuje Wiceprezydenta spośród senatorów i członków Izby Reprezentantów. Osoba taka obejmie urząd, jeśli zostanie zatwierdzona większością głosów wszystkich członków obu izb Kongresu, głosujących oddzielnie.

Artykuł 10

Kongres – w trybie przewidzianym przez regulamin izby – winien zebrać się o godzinie dziesiątej rano, trzeciego dnia po opróżnieniu urzędu Prezydenta i Wiceprezydenta. Kongres w ciągu siedmiu dni uchwała ustawę ogłaszającą specjalne wybory Prezydenta i Wiceprezydenta, które powinny odbyć się nie wcześniej niż czterdzieści pięć dni i nie później niż sześćdziesiąt dni od dnia ich ogłoszenia. Projekt ustawy w tej sprawie winien być wniesiony w trybie określonym w Rozdziale VI artykule 26 ustępie 2 niniejszej Konstytucji i wchodzi w życie po jego przyjęciu przez Kongres w trzecim czytaniu. Środki finansowe niezbędne do przeprowadzenia specjalnych wyborów zostaną wyodrębnione z bieżących środków finansowych i zwolnione z wymogów określonych w Rozdziale VI artykule 25 ustępie 4 niniejszej Konstytucji. Termin posiedzenia Kongresu nie może ulec zmianie, a specjalne wybory nie mogą być odroczone. Specjalnych wyborów nie ogłasza się, gdy urząd Prezydenta i Wiceprezydenta opróżniony został później niż osiemnaście miesięcy przed datą następných wyborów prezydenckich.

Artykuł 11

Ilekcć Prezydent złoży Przewodniczącemu Senatowi i Spikerowi Izby Reprezentantów pisemne oświadczenie, że nie jest w stanie sprawować swojego urzędu, urząd Prezydenta sprawować będzie Wiceprezydent, jako pełniący obowiązki Prezydenta, dopóki Prezydent nie złoży powyższym adresatom pisemnego oświadczenia, że przeszkoda ustała.

Gdy większość członków Gabinetu przekaże Przewodniczącemu Senatowi i Spikerowi Izby Reprezentantów pisemne oświadczenie, że Prezydent nie jest w stanie sprawować swojego urzędu, kompetencje Prezydenta przejmuje niezwłocznie Wiceprezydent jako osoba pełniąca obowiązki Prezydenta.

Ilekcć Prezydent przekaże Przewodniczącemu Senatowi i Spikerowi Izby Reprezentantów pisemne oświadczenie, że żadna niezdolność do sprawowania urzędu nie zachodzi, powinien ponownie przejąć swoje obowiązki. Jeżeli jednak większość członków Gabinetu przekaże w ciągu pięciu dni Przewodniczącemu Senatowi i Spikerowi Izby Reprezentantów pisemne oświadczenie, że Prezydent nie jest w stanie sprawować swojego urzędu, Kongres rozstrzyga tę sprawę. W tym celu Kongres, jeżeli nie obraduje na sesji, zbiera się na posiedzenie – bez potrzeby jego zwołania – w ciągu czterdziestu ośmiu godzin, zgodnie z trybem przewidzianym jego regulaminem.

Jeżeli Kongres w ciągu dziesięciu dni od otrzymania ostatniego pisemnego oświadczenia, lub, jeśli nie trwa jego sesja, w ciągu dwunastu dni od zebrania się na posiedzenie, stwierdzi większością głosów dwóch trzecich obu izb głosujących osobno, że Prezydent jest niezdolny do sprawowania urzędu, Wiceprezydent zostaje osobą pełniącą obowiązki Prezydenta. W przeciwnym razie Prezydent nadal wykonuje swoje obowiązki.

Artykuł 12

W przypadku poważnej choroby Prezydenta należy publicznie informować o stanie jego zdrowia. Członkowie Gabinetu odpowiedzialni za kwestie bezpieczeństwa narodowego i stosunków zagranicznych oraz Główny Dowódca Sił Zbrojnych Filipin

nie mogą zostać pozbawieni możliwości kontaktu z Prezydentem w czasie takiej choroby.

Artykuł 13

Prezydent, Wiceprezydent, członkowie Gabinetu i ich zastępcy oraz asystenci nie mogą, w czasie kadencji, zajmować innego stanowiska ani być zatrudnionymi w innym miejscu, o ile Konstytucja nie stanowi inaczej. Nie mogą, w czasie kadencji, bezpośrednio lub pośrednio, angażować się w praktykę zawodową, wykonywać działalności gospodarczej, angażować się finansowo w umowy, franczyzę lub otrzymywać specjalne przywileje przyznane im przez Rząd oraz jakiegokolwiek jednostki, agencje lub podmioty rządowe, w tym również należące do Rządu lub przez niego kontrolowane spółki i ich spółki zależne. Sprawując urząd, powinni ściśle unikać sytuacji konfliktu interesów.

Małżonek/ka Prezydenta i krewni lub powinowaci do czwartego stopnia z Prezydentem, w okresie sprawowania przez niego urzędu, nie mogą być powoływani na członków Komisji Konstytucyjnych lub urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, lub na sekretarzy, podsekretarzy, szefów departamentów lub biur, włączając w to należące do Rządu lub przez niego kontrolowane spółki i ich spółki zależne.

Artykuł 14

Powołania dokonane przez osobę pełniącą obowiązki Prezydenta pozostają w mocy, chyba że zostaną anulowane przez nowo wybranego Prezydenta, w ciągu dziewięćdziesięciu dni od objęcia przez niego urzędu lub powrotu do urzędowania.

Artykuł 15

W okresie od dwóch miesięcy bezpośrednio poprzedzających kolejne wybory prezydenckie do końca kadencji, Prezydent lub osoba pełniąca obowiązki Prezydenta nie może dokonywać powołań, z wyjątkiem powołań tymczasowych na stanowiska kierownicze, gdy nieobsadzenie tych stanowisk uchybiałoby dobru służby publicznej lub zagrażałoby bezpieczeństwu publicznemu.

Artykuł 16

Prezydent desygnuje i, za zgodą Komisji Nominacyjnej, powołuje szefów resortów, ambasadorów, innych ministrów państwowych,

konsulów, oficerów Sił Zbrojnych w randze co najmniej pułkownika lub kapitana marynarki wojennej, oraz innych oficerów, których powołanie przez Prezydenta wynika z niniejszej Konstytucji. Powołuje on także pozostałych funkcjonariuszy Rządu, jeśli przepisy prawa nie określają innego sposobu ich powołania, oraz tych, których powołanie przez Prezydenta przewidują przepisy prawa. Kongres może, w drodze ustawy, przyznać Prezydentowi samodzielną kompetencję do powoływania funkcjonariuszy niższej rangi w sądach lub w resortach, agencjach, komisjach i zarządach.

Prezydent ma prawo powoływania na stanowiska w okresie, gdy Kongres nie obraduje w zwyczajnym czy nadzwyczajnym trybie, jednak takie nominacje będą obowiązywać, o ile zatwierdzi je Komisja Nominacyjna, albo do chwili zamknięcia najbliższej sesji Kongresu.

Artykuł 17

Prezydent sprawuje kontrolę nad wszystkimi resortami, biurami i innymi podległymi mu jednostkami władzy wykonawczej. Zapewnia sumienne stosowanie prawa.

Artykuł 18

Prezydent jest Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych Filipin i kiedykolwiek zajdzie potrzeba może wezwać Siły Zbrojne do zapobieżenia lub powstrzymania bezprawnej przemocy, inwazji lub przewrotu. W przypadku inwazji lub przewrotu, gdy wymaga tego bezpieczeństwo publiczne, może on, na okres nieprzekraczający sześćdziesięciu dni, zawiesić przywilej *habeas corpus* lub wprowadzić stan wojenny na całości lub części terytorium Filipin. Nie później niż w ciągu czterdziestu ośmiu godzin od wprowadzenia stanu wojennego lub zawieszenia przywileju *habeas corpus* Prezydent składa Kongresowi sprawozdanie osobiście lub na piśmie. Kongres, głosując łącznie podczas sesji zwyczajnej lub specjalnej, większością głosów swoich członków może odwołać wprowadzenie stanu wojennego lub zawieszenie przywileju *habeas corpus* i decyzja ta nie może być zmieniona przez Prezydenta. Z inicjatywy Prezydenta Kongres może w ten sam sposób przedłużyć obowiązywanie stanu wojennego lub zawieszenie przywileju *habeas corpus* na okres

ustalony przez Kongres, jeśli inwazja lub przewrót nie zostały powstrzymane, a bezpieczeństwo publiczne tego wymaga.

Kongres, jeżeli nie trwa jego sesja, zbiera się w ciągu dwudziestu czterech godzin od wprowadzenia stanu wojennego lub zawieszenia przywileju *habeas corpus*, bez konieczności zwoływania, zgodnie ze swoim regulaminem.

Sąd Najwyższy może kontrolować, w odpowiednim postępowaniu zainicjowanym przez obywatela, zasadność faktycznych przesłanek, które legły u podstaw wprowadzenia stanu wojennego, zawieszenia przywileju *habeas corpus* lub jego przedłużenia. Sąd Najwyższy ogłasza orzeczenie w tej sprawie w ciągu trzydziestu dni od otrzymania skargi.

Stan wojenny nie zawiesza obowiązywania Konstytucji, funkcjonowania sądów cywilnych czy zgromadzeń ustawodawczych, nie zezwala na poddanie osób cywilnych jurysdykcji wojskowych sądów i agencji, gdy sądy cywilne mogą funkcjonować, ani nie zawiesza automatycznie przywileju *habeas corpus*.

Zawieszenie przywileju *habeas corpus* możliwe jest jedynie wobec osób oskarżonych przed sądem o przewrót lub czyny nieodłącznie lub bezpośrednio związane z inwazją.

W czasie zawieszenia przywileju *habeas corpus* każda osoba aresztowana lub zatrzymana powinna zostać oskarżona przed sądem w ciągu trzech dni, w przeciwnym razie powinna zostać zwolniona.

Artykuł 19

Z wyjątkiem spraw toczących się w procedurze impeachmentu lub innych, które przewiduje niniejsza Konstytucja, Prezydent, po wydaniu prawomocnego wyroku przez sąd, może odroczyć wykonanie kary, złagodzić karę, ulaskawić, umorzyć grzywny i cofnąć konfiskaty.

Prezydent, za zgodą większości wszystkich członków Kongresu, uprawniony jest do udzielania amnestii.

Artykuł 20

Prezydent może zaciągać lub gwarantować pożyczki zagraniczne w imieniu Republiki Filipin, po uzyskaniu uprzedniej zgody Rady

Pieniężnej i z zastrzeżeniem ograniczeń, które może przewidywać ustawa. W ciągu trzydziestu dni od końca każdego kwartału roku kalendarzowego Rada Pieniężna przedkłada Kongresowi kompletne sprawozdanie o swoich decyzjach dotyczących wniosków o pożyczki, które mają być zaciągnięte lub gwarantowane przez Rząd lub należące do Rządu, lub przez niego kontrolowane spółki, które mogłyby skutkować zwiększeniem zadłużenia zagranicznego. Sprawozdanie zawiera także inne elementy przewidziane przepisami prawa.

Artykuł 21

Żaden traktat międzynarodowy lub umowa międzynarodowa nie staną się ważne i nie wejdą w życie, dopóki nie zostaną zatwierdzone przez co najmniej dwie trzecie wszystkich senatorów.

Artykuł 22

Prezydent przedkłada Kongresowi w ciągu trzydziestu dni od otwarcia każdej zwyczajnej sesji, jako podstawę projektu ustawy o podziale środków finansowych, budżet wydatków i źródeł finansowania, w tym wpływów z istniejących i proponowanych środków zwiększających dochody.

Artykuł 23

Prezydent przemawia w Kongresie podczas otwarcia zwyczajnej sesji. Może również wystąpić przed Kongresem w każdym innym czasie.

WŁADZA SĄDOWNICZA

Rozdział VIII

WŁADZA SĄDOWNICZA

Artykuł 1

Władzę sądowniczą sprawuje Sąd Najwyższy i sądy niższych instancji, które mogą być tworzone ustawą.

Władza sądownicza obejmuje obowiązek sądów rozstrzygania rzeczywistych sporów dotyczących praw, które są prawnie wymagalne i wiążące oraz ustalania, czy nastąpiło poważne nadużycie uprawnień dyskrejonalnych równające się z brakiem lub przekroczeniem właściwości przez jakikolwiek urząd lub agencję rządową.

Artykuł 2

Kongres posiada uprawnienie do określania, zarządzania i wyznaczania zakresu właściwości poszczególnych rodzajów sądów. Kongres jednakże nie może pozbawić Sądu Najwyższego zakresu jego jurysdykcji w sprawach wymienionych w artykule 5 niniejszego Rozdziału.

Zakazane jest uchwalanie aktów prawnych zmieniających sposób organizacji władzy sądowniczej w sposób naruszający zasadę stabilności urzędu jej członków.

Artykuł 3

Władza sądownicza korzysta z autonomii finansowej. Środki finansowe przeznaczone na funkcjonowanie sądownictwa nie mogą zostać zredukowane przez ustawodawcę poniżej kwoty ustalonej na rok poprzedni. Środki te, po ich zatwierdzeniu, są automatycznie i regularnie udostępniane.

Artykuł 4

- (1) Sąd Najwyższy składa się z Przewodniczącego oraz czternastu sędziów. Orzeka on w pełnym składzie lub – według własnego uznania – w składzie sekcji trzech, pięciu lub siedmiu sędziów. Wakat na stanowisku sędziego zapełnia się w ciągu dziewięćdziesięciu dni od jego powstania.
- (2) Wszystkie sprawy dotyczące konstytucyjności traktatu, umowy międzynarodowej lub wykonawczej albo ustawy, które winny

być rozpoznawane przez Sąd Najwyższy w pełnym składzie, oraz wszystkie inne sprawy, które zgodnie z regulaminem Sądu Najwyższego muszą być rozpoznawane w pełnym składzie, w tym sprawy dotyczące konstytucyjności, stosowania lub obowiązywania prezydenckich dekretoów, proklamacji, nakazów, instrukcji, rozporządzeń i innych aktów, rozstrzygane są większością głosów sędziów, którzy wzięli udział w rozpatrzeniu danej sprawy i głosowali.

- (3) Sprawy lub zagadnienia prawne rozpoznawane przez sekcje winny być rozpatrywane lub rozstrzygane większością głosów członków, którzy brali udział w posiedzeniu i głosowali. Żadna ze spraw nie może być rozpatrzona bez zgody przynajmniej trzech członków biorących udział w posiedzeniu sądu. Jeżeli nie osiągnięto wymaganej większości, sprawa winna być rozpatrzona w pełnym składzie Sądu Najwyższego, przy założeniu, że żadna doktryna lub zasady prawa przyjęte przez Sąd Najwyższy w pełnym składzie, nie mogą być zmienione lub odrzucone, poza przypadkiem, gdy Sąd podejmie taką decyzję w pełnym składzie.

Artykuł 5

Sąd Najwyższy posiada następujące uprawnienia:

- (1) Sprawuje wyłączną jurysdykcję nad sprawami dotyczącymi ambasadorów, innych ministrów i konsulów, a także nad wnioskami o *certiorari*¹¹, *prohibitio*¹², *mandamus*¹³, *quo warranto*¹⁴ i *habeas corpus*¹⁵;

¹¹ Wniosek o *certiorari*, który strona przegrywająca składa w Sądzie Najwyższym z wnioskiem do Sądu Najwyższego o rewizję decyzji sądu niższej instancji. Po rozpatrzeniu wniosku w tym przedmiocie Sąd Najwyższy może nakazać sądowi niższej instancji przesłanie akt sprawy sądowej w celu kontroli zapadłego orzeczenia.

¹² Nakaz Sądu Najwyższego skierowany do sądu niższej instancji w celu zaprzestania naruszania przez ten sąd prawa, w szczególności w zakresie przekroczenia zakresu jurysdykcji.

¹³ Nakaz Sądu Najwyższego skierowany do sądu niższej instancji w celu przymuszenia go do działania wymaganego przez prawo, a które nie zostało podjęte lub zostało podjęte nieprawidłowo.

¹⁴ Procedura rozstrzygania kwestii, czy dana osoba ma prawo do zajmowania urzędu i wykonywania kompetencji z tym urzędem związanych.

¹⁵ Patrz przypis 4.

- (2) Rozpatruje, rozpatruje ponownie, uchyla, zmienia lub potwierdza, w postępowaniu odwoławczym lub w ramach *certiorari*, ostateczne orzeczenia i postanowienia sądów niższych instancji, zgodnie z ustawą lub regulaminem sądu:
- (a) we wszystkich przypadkach, w których konstytucyjność lub obowiązywanie jakiegokolwiek traktatu, umowy międzynarodowej lub administracyjnej, ustawy, dekretu prezydenckiego, proklamacji, instrukcji, rozporządzenia, ordonansu lub przepisu budzi wątpliwości,
  - (b) we wszystkich przypadkach dotyczących legalności podatków, obciążeń lub opłat, lub wszelkich nałożonych w związku z nimi kar,
  - (c) we wszystkich przypadkach, w których kwestionowana jest właściwość sądu niższej instancji,
  - (d) we wszystkich sprawach karnych, w których skazano na kwalifikowaną karę pozbawienia wolności¹⁶ lub surowszą,
  - (e) we wszystkich przypadkach, które dotyczą wyłącznie błędu co do prawa czy kwestii prawnej;
- (3) Czasowo deleguje sędziów sądów niższych instancji do innych sądów, gdy wymaga tego interes publiczny. Okres delegacji bez zgody sędziego nie może przekroczyć sześciu miesięcy;
- (4) Zarządza zmiany właściwości miejscowej sądu lub miejsca procesu, w celu uniknięcia niesprawiedliwych wyroków;
- (5) Ustanawia przepisy dotyczące ochrony i egzekwowania praw konstytucyjnych, wnoszenia pism procesowych, praktyki i postępowania we wszystkich sądach, dopuszczania do wykonywania zawodów prawniczych, Izby Adwokackiej¹⁷ oraz pomocy prawnej dla ubogich. Przepisy te winny zabezpieczać uproszczoną i niedrogą procedurę szybkiego rozstrzygnięcia spraw, winny być jednolite dla wszystkich sądów tego samego szczebla, a także nie zmniejszają, nie zwiększają ani nie zmieniają praw

¹⁶ Patrz przypis 3.

¹⁷ Oryg. *Integrated Bar of Philippines*.

podmiotowych. Regulaminy sądów specjalnych i organów *quasi-sądowych* pozostają skuteczne, o ile nie zostaną odrzucone przez Sąd Najwyższy;

- (6) Powołuje urzędników i pracowników sądownictwa zgodnie z ustawą o służbie cywilnej.

Artykuł 6

Sąd Najwyższy sprawuje nadzór administracyjny nad wszystkimi sądami i ich pracownikami.

Artykuł 7

- (1) Sędzią Sądu Najwyższego i każdego sądu kolegiального¹⁸ nie może być osoba, która nie jest rodowitym obywatelem Filipin. Sędzia Sądu Najwyższego musi mieć ukończone co najmniej czterdzieści lat i posiadać co najmniej piętnastoletni staż sędziowski w sądzie niższej instancji lub piętnastoletnią praktykę prawniczą na terytorium Filipin.
- (2) Kongres określa kwalifikacje wymagane na stanowiska sędziów sądów niższych instancji, jednakże na urząd sędziego nie może zostać powołana osoba niebędąca obywatelem Filipin i niebędąca członkiem filipińskiej Adwokatury.
- (3) Członkiem wymiaru sprawiedliwości może być wyłącznie osoba o niekwestionowanych kompetencjach, uczciwości, nieskazitelności charakteru i niezależności.

Artykuł 8

- (1) Tworzy się Radę Sądownictwa i Adwokatury pod nadzorem Sądu Najwyższego, składającą się z Przewodniczącego Sądu Najwyższego, będącego z urzędu Przewodniczącym Rady, Ministra Sprawiedliwości oraz przedstawiciela Kongresu, wchodzących w skład Rady z urzędu, a także przedstawiciela Izby Adwokackiej, profesora prawa, sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku i przedstawiciela sektora prywatnego.
- (2) Zwyczajni członkowie Rady są powoływani przez Prezydenta za zgodą Komisji Nominacyjnej na okres czterech lat. Spośród

¹⁸ Oryg. *lower collegiate court* – do sądów kolegialnych zaliczają się: Sąd Antykorupcyjny (*Sandiganbayan*), Sąd Apelacyjny oraz Podatkowy Sąd Apelacyjny (*Court of Tax Appeals*).

członków powołanych po raz pierwszy, przedstawiciel Izby Adwokackiej¹⁹ pełni urząd przez cztery lata, profesor prawa przez trzy lata, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku przez dwa lata, a przedstawiciel sektora prywatnego przez jeden rok.

- (3) Sekretarz Sądu Najwyższego pełni z urzędu funkcję Sekretarza Rady i prowadzi jej dokumentację.
- (4) Zwyczajni członkowie Rady otrzymują uposażenie ustalone przez Sąd Najwyższy. Sąd Najwyższy zapewnia w swoim rocznym budżecie środki finansowe dla Rady.
- (5) Podstawową funkcją Rady jest rekomendowanie kandydatów na urząd sędziego. Rada wykonuje także inne funkcje i obowiązki, które może jej powierzyć Sąd Najwyższy.

Artykuł 9

Sędziowie Sądu Najwyższego i sądów niższych instancji powoływani są przez Prezydenta z listy zawierającej co najmniej trzech kandydatów zaproponowanych przez Radę Sądownictwa i Adwokatury na każde zwolnione stanowisko. Powołanie nie wymaga żadnego zatwierdzenia.

Sędziów sądów niższych instancji Prezydent powołuje w ciągu dziewięćdziesięciu dni od przedstawienia mu listy kandydatów.

Artykuł 10

Wynagrodzenie Przewodniczącego i sędziów Sądu Najwyższego oraz sędziów sądów niższych instancji określa ustawa. W okresie sprawowania urzędu wynagrodzenie to nie może zostać obniżone.

Artykuł 11

Sędziowie Sądu Najwyższego i sędziowie sądów niższych instancji sprawują urząd pod warunkiem nienagannego postępowania, do osiągnięcia siedemdziesiątego roku życia lub do chwili, gdy stają się niezdolni do wypełniania swoich obowiązków. Sąd Najwyższy w pełnym składzie orzeka o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów niższych instancji i może podjąć decyzję o usunięciu

¹⁹ Patrz przypis 17.

ich z urzędu większością głosów sędziów Sądu Najwyższego biorących udział w posiedzeniu i głosowaniu.

Artykuł 12

Sędziowie Sądu Najwyższego i innych sądów utworzonych ustawą nie mogą być powoływani do żadnych organów pełniących funkcje *quasi-sądowe* lub administracyjne.

Artykuł 13

Ustalenia Sądu Najwyższego w każdej sprawie przedłożonej mu do rozstrzygnięcia w drodze orzeczenia w pełnym składzie lub w składach sekcji zapadają w drodze uzgodnienia stanowiska, zanim sprawa zostanie przydzielona sędziemu w celu napisania uzasadnienia Sądu. Przygotowane uzasadnienie zostaje podpisane przez Przewodniczącego Sądu Najwyższego, a jego kopię dołącza się do protokołu sprawy i doręcza stronom. Każdy z sędziów, który nie uczestniczył w głosowaniu, zgłosił zdanie odrębne lub wstrzymał się od głosu w sprawie orzeczenia lub uchwały, winien uzasadnić powody takiej decyzji. Te same wymagania dotyczą sądów kolegialnych.

Artykuł 14

Sąd nie może wydać orzeczenia, które nie wyjaśnia w sposób jasny i wyraźny stanu faktycznego i prawnego, na podstawie których takie rozstrzygnięcie oparto.

Sąd nie może odrzucić środka odwoławczego lub wniosku o ponowne rozpatrzenie orzeczenia sądu bez podania podstawy prawnej takiego działania.

Artykuł 15

(1) Wszystkie sprawy i zagadnienia prawne wniesione po wejściu w życie niniejszej Konstytucji winny być rozstrzygnięte lub zakończone w ciągu dwudziestu czterech miesięcy w przypadku Sądu Najwyższego a, o ile Sąd Najwyższy nie ustanowi terminu krótszego, dwunastu miesięcy w przypadku sądów kolegialnych, oraz trzech miesięcy w przypadku innych sądów niższych instancji.

- (2) Sprawę lub zagadnienie prawne uznaje się za przedłożone w celu wydania orzeczenia lub uchwały sądu, od momentu wniesienia ostatniego pisma procesowego, listu lub memorandum wymaganego przez regulamin sądu lub przez sam sąd.
- (3) Jeżeli sprawa nie została rozstrzygnięta w wyżej określonych terminach, Przewodniczący Sądu Najwyższego lub sędzia przewodniczący wydaje zaświadczenie w tym przedmiocie, a jego odpis załącza się do akt sprawy oraz przesyła stronom postępowania. Zaświadczenie wyjaśnia, dlaczego orzeczenie lub uchwała nie zostały wydane lub przyjęte w określonych w Konstytucji terminach.
- (4) Pomimo braku rozstrzygnięcia sprawy w wyżej określonych terminach, sąd, niezależnie od odpowiedzialności, która może być w konsekwencji nałożona, zobowiązany jest rozstrzygnąć lub rozwiązać sprawę lub zagadnienie prawne mu przedłożone bez dalszej zwłoki.

Artykuł 16

Sąd Najwyższy przedkłada Prezydentowi i Kongresowi roczne sprawozdanie z aktywności i działalności sądów, w ciągu trzydziestu dni od otwarcia każdej zwyczajnej sesji Kongresu.

KOMISJE
KONSTYTUCYJNE

KOMISJE KONSTYTUCYJNE

A. Przepisy wspólne

Artykuł 1

Niezależnymi Komisjami Konstytucyjnymi są: Komisja Służby Cywilnej, Komisja Wyborcza oraz Komisja Audytu.

Artykuł 2

Członek Komisji Konstytucyjnej nie może, w czasie kadencji, zajmować innego stanowiska ani być zatrudnionym w innym miejscu. Nie może angażować się w praktykę zawodową, ani w czynne zarządzanie lub kontrolę nad działalnością gospodarczą, która w jakikolwiek sposób ma wpływ na sprawowanie przez niego urzędu. Nie może, bezpośrednio lub pośrednio, angażować się finansowo w umowy, franczyzę lub otrzymywać przywileje przyznane mu przez Rząd, jakiegokolwiek jego jednostki, agencje, ich organy, włączając w to spółki należące do Rządu lub przez niego kontrolowane, lub ich spółki zależne.

Artykuł 3

Wynagrodzenie Przewodniczącego Komisji i Komisarzy jest określone przez ustawę, i nie może zostać obniżone w czasie ich kadencji.

Artykuł 4

Komisje Konstytucyjne powołują swoich funkcjonariuszy i pracowników zgodnie z ustawą.

Artykuł 5

Komisja Konstytucyjna korzysta z autonomii finansowej. Środki finansowe przyznawane corocznie Komisji są jej udostępniane automatycznie i regularnie.

Artykuł 6

Każda Komisja, obradując w pełnym składzie, może ustanowić własne zasady dotyczące wniosków i reguł postępowania przed Komisją lub przed jej jednostkami. Zasady takie nie mogą

jednakże zmniejszać, zwiększać ani zmieniać zakresu obowiązywania praw podmiotowych.

Artykuł 7

Każda Komisja decyduje większością głosów wszystkich swoich członków o każdej wniesionej do niej sprawie lub zagadnieniu w ciągu sześćdziesięciu dni od daty przedłożenia jej Komisji, w celu podjęcia decyzji lub uchwały. Sprawę lub zagadnienie uznaje się za przedłożone w celu podjęcia decyzji lub uchwały, po wniesieniu ostatniego pisma procesowego, listu lub memorandum wymaganego przez reguły postępowania przed Komisją lub przez samą Komisję. O ile postanowienia niniejszej Konstytucji lub ustawy nie stanowią inaczej, każda decyzja, nakaz lub rozstrzygnięcie każdej z Komisji mogą zostać zaskarżone do Sądu Najwyższego przez stronę poszkodowaną, w ciągu trzydziestu dni od dnia otrzymania odpisu tych aktów Komisji.

Artykuł 8

Każda Komisja pełni również inne funkcje, przewidziane ustawą.

B. Komisja Służby Cywilnej

Artykuł 1

- (1) Służba cywilna działa pod kierownictwem Komisji Służby Cywilnej, w której skład wchodzi Przewodniczący i dwaj Komisarze będący rodowitymi obywatelami Filipin, którzy w chwili powołania mają ukończone co najmniej trzydzieści pięć lat, posiadają udokumentowaną znajomość zagadnień administracji publicznej i nie kandydowali w jakichkolwiek wyborach bezpośrednio poprzedzających powołanie.
- (2) Przewodniczący Komisji Służby Cywilnej i Komisarze są powoływani przez Prezydenta za zgodą Komisji Nominacyjnej na okres siedmiu lat, bez możliwości ponownego powołania. Spośród osób powołanych po raz pierwszy²⁰, Przewodniczący sprawuje urząd przez okres siedmiu lat, Komisarz sprawuje urząd przez okres pięciu lat, a drugi Komisarz przez okres

²⁰ Dotyczy osób powołanych po raz pierwszy niniejszym aktem.

lat trzech, bez możliwości ponownego powołania. W razie opróżnienia urzędu, osoba powołana na urząd wakujący pełni go jedynie do czasu upływu kadencji poprzednika. Nie jest możliwe powołanie lub mianowanie członka na czas określony lub do pełnienia obowiązków.

Artykuł 2

- (1) Służba cywilna obejmuje wszystkie branże, filie, jednostki, aparat i agencje rządowe, w tym również należące do Rządu lub przez niego kontrolowane spółki posiadające nadany przez niego statut.
- (2) Powołania do służby cywilnej dokonuje się jedynie na podstawie osiągnięć i zdolności – w zakresie w jakim jest to możliwe, z wyjątkiem stanowisk politycznych, wymagających poufności, lub specjalistycznych, w drodze egzaminów konkursowych.
- (3) Funkcjonariusz lub urzędnik służby cywilnej nie może być usunięty ze stanowiska ani zawieszony w urzędowaniu, z wyjątkiem przyczyn określonych ustawą.
- (4) Funkcjonariuszowi lub urzędnikowi służby cywilnej nie wolno angażować się bezpośrednio lub pośrednio w kampanię wyborczą lub partyjną kampanię polityczną.
- (5) Nie wolno odmawiać urzędnikom rządowym wykonywania prawa do stowarzyszenia się.
- (6) Ustawa przyznaje ochronę tymczasowym pracownikom rządowym.

Artykuł 3

Komisja Służby Cywilnej, jako centralny organ kadrowy Rządu, tworzy biuro karier i podejmuje działania na rzecz promowania standardów moralnych, efektywności, uczciwości, zdolności reagowania, rozwoju i kultury osobistej w służbie cywilnej. Komisja Służby Cywilnej rozwija system nagród, integruje wszystkie programy rozwoju zasobów ludzkich na wszystkich szczeblach i stanowiskach, a także tworzy system ocen zarządzania sprzyjający odpowiedzialności publicznej. Komisja Służby Cywilnej

przedkłada Prezydentowi oraz Kongresowi roczne sprawozdanie dotyczące jej polityki kadrowej.

Artykuł 4

Każdy funkcjonariusz i urzędnik składa przysięgę lub oświadczenie, że w wykonywaniu swojej funkcji będzie przestrzegać i bronić niniejszej Konstytucji.

Artykuł 5

Kongres zapewnia jednolite zasady wynagradzania rządowych funkcjonariuszy i urzędników, włącznie z tymi zatrudnionymi w należących do Rządu lub przez niego kontrolowanych spółkach posiadających statut rządowy, biorąc pod uwagę zakres obowiązków na nich nałożonych i kwalifikacje wymagane do zatrudnienia na danym stanowisku.

Artykuł 6

Żadna osoba kandydująca i niewybrana w jakichkolwiek wyborach nie może, w okresie roku od dnia wyborów, zostać powołana na jakiegokolwiek stanowisko w Rządzie, należących do Rządu lub przez niego kontrolowanych spółkach, lub ich spółkach zależnych.

Artykuł 7

Żaden urzędnik pochodzący z wyborów nie może być powołany ani wyznaczony w jakimkolwiek charakterze na jakiegokolwiek urząd publiczny albo stanowisko w trakcie kadencji, na którą został wybrany.

Do momentu, gdy przepisy prawa nie postanowią inaczej, lub nie ulegnie zmianie zakres obowiązków przewidziany dla danego stanowiska, żaden z funkcjonariuszy mianowanych nie może pełnić innego stanowiska lub urzędu w Rządzie, jakiejkolwiek jego jednostce, agencji, ich organach, włączając w to spółki należące do Rządu lub przez niego kontrolowane, lub ich spółki zależne.

Artykuł 8

Żaden pochodzący z wyborów lub mianowany funkcjonariusz publiczny, lub urzędnik nie może otrzymać dodatkowego, podwójnego lub niejawnego wynagrodzenia, o ile nie zostało to wyraźnie przewidziane przepisami prawa. Nie może również, bez zgody

Kongresu, przyjąć żadnego daru, wynagrodzenia, urzędu lub tytułu jakiegokolwiek rodzaju od rządu obcego kraju.

Emerytury i premie pieniężne nie są uważane za dodatkowe, podwójne lub niejawne wynagrodzenie.

C. Komisja Wyborcza

Artykuł 1

- (1) Tworzy się Komisję Wyborczą składającą się z Przewodniczącego i sześciu Komisarzy, którzy winni być rodowitymi obywatelami Filipin, w chwili powołania mają ukończone co najmniej trzydzieści pięć lat, ukończyli studia wyższe i nie kandydowali w jakichkolwiek wyborach bezpośrednio poprzedzających powołanie. Większość członków Komisji, w tym Przewodniczący, powinno być członkami filipińskiej Adwokatury i posiadać co najmniej dziesięć lat praktyki prawniczej.
- (2) Przewodniczący Komisji i Komisarze są powoływani przez Prezydenta, za zgodą Komisji Nominacyjnej na okres siedmiu lat, bez możliwości ponownego powołania. Spośród osób powołanych po raz pierwszy²¹, trzech członków pełni urząd przez siedem lat, dwóch członków przez pięć lat, a pozostałych trzech członków przez trzy lata, bez możliwości ponownego powołania. Osoba powoływana na urząd wakujący pełni go jedynie do czasu upływu kadencji osoby pierwotnie powołanej. W żadnym przypadku nie jest możliwe powołanie lub mianowanie członka na czas określony lub do pełnienia obowiązków.

Artykuł 2

Komisja Wyborcza wyposażona jest w następujące uprawnienia i zadania:

- (1) Egzekwuje i kontroluje wykonywanie aktów prawnych i regulacji dotyczących przeprowadzania wyborów, plebiscytu, inicjatywy ustawodawczej, referendum i odwoływania osób wybranych w wyborach;

²¹ Patrz: przypis 20.

- (2) Posiada wyłączną, pierwotną właściwość rozstrzygania sporów dotyczących wyborów, ich wyników i formalnych wymagań stawianych wszystkim wybieralnym urzędnikom na szczeblu regionu, prowincji oraz miast, oraz wyłączną właściwość odwoławczą w odniesieniu do wszystkich sporów z udziałem wybieralnych urzędników gminnych, rozstrzyganych w pierwszej instancji przez sądy jurysdykcji ogólnej lub dotyczących wybieralnych urzędników *barangay*²², rozstrzyganych w pierwszej instancji przez sądy ograniczonej jurysdykcji.

Decyzje, prawomocne nakazy lub instrukcje Komisji w zakresie sporów dotyczących wyborów do urzędów gminnych i *barangay* są ostateczne, podlegają bezzwłocznemu wykonaniu i nie podlegają zaskarżeniu;

- (3) Decyduje o wszystkich kwestiach dotyczących wyborów, w tym określania liczby i lokalizacji lokali wyborczych, powoływania urzędników wyborczych i rejestracji wyborców, z wyjątkiem pytań dotyczących prawa wyborczego;
- (4) Powierza, w porozumieniu z Prezydentem, organom porządku publicznego i agendom rządowym, włączając w to Siły Zbrojne Filipin, wypełnianie podstawowego celu, jakim jest bezpieczeństwo wolnych, okresowych, uczciwych, pokojowych i wiarygodnych wyborów;
- (5) Rejestruje, po wcześniejszym stosownym podaniu do wiadomości publicznej, partie polityczne, organizacje lub koalicje, które – oprócz innych wymagań – winny przedstawić swoją deklarację programową lub program działania oraz akredytuje przedstawicieli obywatelskich przy Komisji Wyborczej. Wyznania religijne i sekty nie podlegają rejestracji. Podobnie odmawia się rejestracji podmiotów, które dążą do osiągnięcia swoich celów, stosując przemoc lub bezprawne środki, albo też odmawiają przestrzegania i poszanowania niniejszej Konstytucji lub które wspierane są przez obce rządy.

---

²² Najmniejsza jednostka samorządu terytorialnego Filipin – odpowiednik dzielnicy. Każde filipińskie miasto i gmina podzielone są na *barangays*.

Środki finansowe od obcych rządów i ich agencji przeznaczone dla partii politycznych, organizacji, koalicji lub kandydatów, związane z wyborami, traktowane są jako ingerencja w wewnętrzne sprawy kraju, a ich przyjęcie stanowi przesłankę dla anulowania rejestracji tych podmiotów przez Komisję, niezależnie od innych sankcji przewidzianych prawem;

- (6) Wnosi, na podstawie przyjętych skarg lub z własnej inicjatywy, wnioski do sądu o włączenie lub wykluczenie wyborców; bada i – w stosownych przypadkach – ściga przypadki łamania prawa wyborczego, w tym działania lub zaniechania, które stanowią oszustwa, przestępstwa i nadużycia wyborcze;
- (7) Rekomenduje Kongresowi skuteczne środki mające na celu minimalizację wydatków wyborczych, w tym ograniczenie miejsc, w których będą publikowane materiały propagandowe oraz zapobieganie i karanie wszelkich form oszustw, przestępstw i nadużyć wyborczych, a także zapobieganie zgłaszaniu kandydatów niespełniających wymogów;
- (8) Rekomenduje Prezydentowi usunięcie funkcjonariusza lub pracownika, którego Komisja wyznaczyła lub zaleca podjęcie innych działań dyscyplinujących, za naruszenie, zaniedbanie lub nieposłuszeństwo wobec jej wytycznych, nakazu lub decyzji;
- (9) Przedstawia Prezydentowi i Kongresowi kompleksowe sprawozdanie z przeprowadzonych wyborów, plebiscytu, inicjatywy ustawodawczej, referendum i odwołania funkcjonariusza wybranego w wyborach.

Artykuł 3

Komisja Wyborcza może obradować w pełnym składzie lub jako dwie odrębne sekcje. Uchwala swój regulamin postępowania w celu efektywnego rozstrzygnięcia spraw wyborczych, w tym protestów wyborczych związanych z czynnościami wyborczymi. Wszystkie sprawy wyborcze są rozpatrywane i rozstrzygane w składzie sekcji Komisji, natomiast wniosek o ponowne rozpoznanie sprawy jest rozstrzygany przez Komisję obradującą w pełnym składzie.

Artykuł 4

Komisja może, w okresie wyborczym, nadzorować lub regulować wydawanie lub wykorzystywanie wszystkich przywilejów lub pozwoleń dotyczących działania środków transportu, i realizację innych potrzeb społecznych, środków komunikacji i informacji społecznej, wszelkich dotacji, specjalnych przywilejów lub koncesji przyznanych przez Rząd lub jakiegokolwiek jego jednostki, agencje, ich organy, włączając w to spółki należące do Rządu lub przez niego kontrolowane, lub ich spółki zależne. Taki nadzór lub regulacja mają na celu zapewnienie równych szans, czasu i przestrzeni oraz prawa do repliki, w tym rozsądnych i równych stawek dla publicznych kampanii informacyjnych i debat między kandydatami w celu przeprowadzenia wolnych, terminowych, uczciwych, pokojowych i wiarygodnych wyborów.

Artykuł 5

Bez pozytywnego zaopiniowania przez Komisję Wyborczą, Prezydent nie może zastosować prawa łaski, amnestii, zwolnienia warunkowego lub zawieszenia wykonania wyroku za naruszenie ustaw, przepisów i instrukcji wyborczych.

Artykuł 6

Należy rozwijać wolny i otwarty system partyjny zgodnie z wolną wolą Narodu, zgodnie z przepisami niniejszego Rozdziału.

Artykuł 7

Ważne są jedynie głosy oddane na partię polityczną, organizację lub koalicję zarejestrowaną w systemie list partyjnych, zgodnie z niniejszą Konstytucją.

Artykuł 8

Partie polityczne, organizacje lub koalicje zarejestrowane w systemie list partyjnych nie mogą być reprezentowane w organach rejestrujących wyborców, komisjach wyborczych lub innych podobnych organach. Mają jednak prawo wyznaczać obserwatorów wyborczych, zgodnie z przepisami prawa.

Artykuł 9

O ile w szczególnych przypadkach Komisja Wyborcza nie postanowi inaczej, okres kampanii wyborczej rozpoczyna się dziewięćdziesiąt

dni przed dniem wyborów i kończy się trzydzieści dni po ich zakończeniu.

Artykuł 10

Kandydujący *bona fide*²³ na jakikolwiek urząd publiczny nie mogą być narażeni na prześladowania i dyskryminację.

Artykuł 11

Środki finansowe określone przez Komisję jako niezbędne w celu pokrycia wydatków na zwyczajne i nadzwyczajne wybory, plebiscyty, obywatelskie inicjatywy ustawodawcze, referenda i procedury odwołania funkcjonariusza wybranego w wyborach są zapewniane w regularnych lub specjalnych środkach budżetowych, a po ich zatwierdzeniu, zostają udostępnione automatycznie, po poświadczeniu przez Przewodniczącą Komisji.

D. Komisja Audytu

Artykuł 1

- (1) Tworzy się Komisję Audytu składającą się z Przewodniczącego i dwóch Komisarzy, którzy winni być rodowitymi obywatelami Filipin, w chwili powołania mają ukończone co najmniej trzydzieści pięć lat, są biegłymi rewidentami z co najmniej dziesięcioletnim doświadczeniem w dziedzinie audytu, lub członkami filipińskiej Adwokatury mającymi co najmniej dziesięć lat praktyki prawniczej, i nie kandydowali na jakikolwiek urząd w wyborach poprzedzających powołanie do Komisji. Wszyscy członkowie Komisji w danym czasie nie mogą należeć do tej samej korporacji zawodowej.
- (2) Przewodniczący Komisji i Komisarze są powoływani przez Prezydenta, za zgodą Komisji Nominacyjnej, na okres siedmiu lat, bez możliwości ponownego powołania. Spośród osób powołanych po raz pierwszy²⁴, Przewodniczący sprawuje urząd przez siedem lat, jeden Komisarz przez pięć lat, a drugi Komisarz przez trzy lata, bez możliwości ponownego powołania. Osoba

²³ Łac. w dobrej wierze.

²⁴ Patrz przypis 20.

powoływana na urząd wakujący sprawuje go jedynie do czasu upływu kadencji osoby pierwotnie powołanej. W żadnym przypadku nie jest możliwe powołanie lub wyznaczenie członka na czas określony lub do pełnienia obowiązków.

Artykuł 2

(1) Komisja Audytu posiada władzę, uprawnienie oraz obowiązek do kontrolowania, rozliczania i rozpatrywania wszystkich rachunków dotyczących przychodów i wpływów oraz wydatków, lub wykorzystania środków i majątku będących własnością lub zarządzanych powierniczo przez Rząd lub jednostki, agencje czy podmioty rządowe, w tym również należące do Rządu lub przez niego kontrolowane spółki posiadające nadany statut, a także inne struktury podlegające przeprowadzeniu kontroli *ex post*:

- (a) organów konstytucyjnych, komisji i urzędów, które posiadają autonomię finansową na mocy niniejszej Konstytucji;
- (b) autonomicznych państwowych szkół wyższych i uniwersytetów;
- (c) innych należących do Rządu lub przez niego kontrolowanych spółek i ich spółek zależnych; oraz
- (d) podmiotów pozarządowych otrzymujących dotację lub kapitał, bezpośrednio lub pośrednio, od lub za pośrednictwem Rządu, które są zobowiązane na mocy przepisów, lub przez instytucję udzielającą wsparcia, do poddania się takiej kontroli jako warunek otrzymania dotacji lub kapitału. Jednakże w przypadku, gdy system kontroli wewnętrznej kontrolowanych podmiotów jest niewystarczający, Komisja może przyjąć takie środki, w tym tymczasowe lub specjalne, poprzedzające kontrolę, które są konieczne i właściwe w celu wyeliminowania naruszeń. Komisja prowadzi całościowe rozliczenia Rządu i, w okresie przewidzianym przepisami prawa, przechowuje pokwitowania i inne powiązane dokumenty.

- (2) Z zastrzeżeniem ograniczeń zawartych w niniejszym Rozdziale, Komisja ma wyłączną kompetencję do określania zakresu prowadzonej kontroli i badań, technik i metod kontroli oraz ogłaszania zasad i przepisów dotyczących rachunkowości i kontroli, w tym przepisów dotyczących zapobiegania i unikania nieprawidłowych, zbędnych, nadmiernych, rozrzutnych lub nieetycznych wydatków, lub niezgodnego z prawem wydatkowania lub wykorzystywania środków z państwowych źródeł lub własności państwowej.

Artykuł 3

Zabrania się uchwalania aktów prawnych wyłączających spod właściwości Komisji Audytu działalność jakiegokolwiek podmiotu rządowego lub podmiotu od niego zależnego w jakimkolwiek zakresie. To samo dotyczy każdej inwestycji finansowanej ze środków publicznych.

Artykuł 4

Komisja przedkłada Prezydentowi i Kongresowi, w terminie określonym przepisami prawa, roczne sprawozdanie dotyczące stanu finansów Państwa i działań Rządu, jednostek, agencji lub podmiotów rządowych, w tym również należących do Rządu lub przez niego kontrolowanych spółek i podmiotów pozarządowych, podlegających kontroli Komisji. Komisja zaleca środki niezbędne do poprawy ich efektywności i skuteczności działania. Komisja może także przedkładać inne sprawozdania, określone przez przepisy prawa.

SAMORZĄD LOKALNY

Rozdział X

SAMORZĄD LOKALNY

Postanowienia ogólne

Artykuł 1

Terytorialny i polityczny podział Republiki Filipin opiera się na: prowincjach, miastach, gminach (*municipalities*), i *barangays*²⁵. Tworzy się regiony autonomiczne na Muzułmańskim Mindanao i Cordilleras, o których mowa poniżej.

Artykuł 2

Jednostki podziału terytorialnego i politycznego wyposażone są w autonomię lokalną.

Artykuł 3

Kongres uchwali zbiór praw samorządu lokalnego, który określi lepiej odpowiadającą na potrzeby i odpowiedzialną strukturę samorządu lokalnego, opartą o system decentralizacji, ze skutecznymi mechanizmami odwoływania wybranych osób, inicjatywy lokalnej i referendum, rozdzieli kompetencje, obowiązki i zasoby pomiędzy różne jednostki samorządu lokalnego, a także określi kwalifikacje, sposób wyboru, powoływania i odwoływania, kadencję, wynagrodzenie, kompetencje, funkcje oraz obowiązki urzędników lokalnych, oraz wszelkie inne kwestie związane z organizacją i działaniem jednostek samorządu lokalnego.

Artykuł 4

Prezydent Filipin sprawuje ogólny nadzór nad samorządem lokalnym. Prowincje w odniesieniu do wchodzących w ich skład miast oraz gmin, a miasta i gminy w odniesieniu do wchodzących w ich skład *barangays* zapewniają, że akty prawne ich jednostek składowych wydawane są w granicach przewidzianych kompetencji i zadań.

Artykuł 5

Każda jednostka samorządu lokalnego jest uprawniona do określania własnych źródeł dochodów i nakładania podatków, opłat

²⁵ Patrz przypis 22.

i danin podlegających wytycznym i ograniczeniom, które może określić Kongres, zgodnych jednak z zasadą autonomii lokalnej. Dochód z takich podatków, opłat i danin przypada wyłącznie samorządom lokalnym.

Artykuł 6

Jednostkom samorządu terytorialnego przypada określony ustawą, sprawiedliwy udział w dochodach z podatków krajowych, który jest im automatycznie udostępniany.

Artykuł 7

Samorzady lokalne mają prawo do sprawiedliwego udziału w dochodach z wykorzystania i rozwoju bogactwa narodowego w obrębie swoich obszarów, w sposób określony ustawą, obejmujące obowiązek dzielenia się nimi z mieszkańcami w drodze bezpośrednich korzyści.

Artykuł 8

Kadencja urzędników lokalnych pochodzących z wyborów, z wyjątkiem urzędników *barangay*, których kadencja jest określona w ustawie, wynosi trzy lata, i urzędnicy ci nie mogą sprawować funkcji dłużej niż przez trzy kolejne kadencje. Dobrowolne zrzeczenie się urzędu na jakikolwiek okres nie jest uważane za przerwanie ciągłości pełnej kadencji urzędnika, na którą został on wybrany.

Artykuł 9

Skład organów stanowiących jednostek samorządu lokalnego zapewnia odpowiednią reprezentację poszczególnych jednostek, co określa ustawa.

Artykuł 10

Żadna prowincja, miasto, gmina lub *barangay* nie może zostać utworzone, podzielone, połączone z innymi, zniesione, a jego granice nie mogą zostać zasadniczo zmienione, z wyjątkiem zmian dokonanych na podstawie kryteriów zawartych w zbiorze praw samorządu lokalnego i podlegających zatwierdzeniu większością głosów oddanych w plebiscycie przeprowadzonym w jednostkach, których zmiany te dotyczą.

Artykuł 11

Kongres może, w drodze ustawy, utworzyć specjalne metropolitalne jednostki podziału terytorialnego. Działanie to wymaga

przeprowadzenia plebiscytu określonego w artykule 10 niniejszego Rozdziału. W takiej sytuacji miasta i gminy zachowują swoją podstawową autonomię i własne, lokalne władze wykonawcze oraz zgromadzenia ustawodawcze. Właściwość tak utworzonej władzy metropolitalnej ogranicza się do podstawowych usług wymagających koordynacji.

Artykuł 12

Miasta wysoce zurbanizowane, zgodnie z ustawą, oraz miasta składowe prowincji²⁶, których statuty zabraniają wyborcom wybierać lokalnych urzędników, są niezależne od prowincji. Wyborcy miast składowych w danej prowincji, których statut nie zawiera takiego zakazu, nie mogą zostać pozbawieni prawa głosowania w wyborach na urzędników prowincji.

Artykuł 13

Jednostki samorządu lokalnego mogą tworzyć związki, konsolidować lub koordynować swoje wysiłki, usługi i zasoby dla osiągnięcia wspólnych korzyści, w zgodzie z ustawą.

Artykuł 14

Prezydent może tworzyć rady rozwoju regionalnego lub inne podobne organy, złożone z lokalnych urzędników pochodzących z wyborów, szefów regionalnych departamentów i innych funkcjonariuszy urzędów państwowych oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych w regionach, w celu decentralizacji administracji, aby wzmocnić autonomię jednostek samorządu lokalnego oraz przyspieszyć ich wzrost gospodarczy i rozwój społeczny.

Region autonomiczny

Artykuł 15

Tworzy się regiony autonomiczne na Muzułmańskim Mindanao i w Cordilleras składające się z prowincji, miast, gmin i obszarów geograficznych mających wspólne i wyróżniające je dziedzictwo

²⁶ Miasta składowe prowincji są tworzone przez Kongres. Wymaganiami do ich stworzenia są: średni roczny dochód w wysokości co najmniej 20 mln peso filipińskich przez ostatnie dwa kolejne lata i spełnienie jednego z warunków w postaci: terytorium o powierzchni co najmniej 100 km² lub minimalnej populacji 150 tys. mieszkańców.

historyczne i kulturowe, struktury gospodarcze i społeczne oraz inne istotne cechy, w ramach niniejszej Konstytucji i suwerenności narodowej oraz integralności terytorialnej Republiki Filipin.

Artykuł 16

Prezydent sprawuje ogólny nadzór nad regionami autonomicznymi w celu zapewnienia rzetelnego stosowania prawa.

Artykuł 17

Wszelkie kompetencje, funkcje i obowiązki, które nie są przyznane przez niniejszą Konstytucję lub ustawę regionom autonomicznym, przysługują rządowi krajowemu.

Artykuł 18

Kongres uchwali akt konstytuujący dla każdego regionu autonomicznego przy wsparciu i udziale regionalnej komisji konsultacyjnej, w skład której wchodzi przedstawiciele wyznaczeni przez Prezydenta z listy osób nominowanych przez organy wielosektorowe. Akt konstytuujący określa podstawową strukturę systemu rządów regionu, składającą się z władzy wykonawczej i zgromadzenia ustawodawczego. Organy te są wybieralne i stanowią reprezentację jednostek podziału terytorialnego, wchodzących w skład regionu. Akty konstytuujące określają również specjalne sądy, których jurysdykcja obejmuje prawa osobiste, rodzinne i własnościowe, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji i prawa krajowego.

Utworzenie regionu autonomicznego jest skuteczne, gdy zostanie zatwierdzone większością głosów oddanych przez poszczególne jednostki podziału terytorialnego w zwołanym w tym celu plebiscycie. Tylko prowincje, miasta i obszary geograficzne opowiadające się w plebiscycie za utworzeniem regionu autonomicznego zostaną do niego włączone.

Artykuł 19

Pierwszy Kongres wybrany na podstawie niniejszej Konstytucji, w terminie osiemnastu miesięcy od ukonstytuowania się obu izb, uchwali akty konstytuujące dla regionów autonomicznych na Muzułmańskim Mindanao i w Cordilleras.

Artykuł 20

W ramach swojej właściwości miejscowej i z zastrzeżeniem przepisów niniejszej Konstytucji oraz ustawodawstwa krajowego, akt konstytuujący dla regionów autonomicznych przewiduje uprawnienia ustawodawcze w odniesieniu do:

- (1) Organizacji administracji;
- (2) Tworzenia źródeł dochodów;
- (3) Dziedzictwa przodków i zasobów naturalnych;
- (4) Stosunków osobistych, rodzinnych i własnościowych;
- (5) Planowania lokalnego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich;
- (6) Rozwoju gospodarczego, społecznego i turystycznego;
- (7) Polityki edukacyjnej;
- (8) Ochrony i rozwoju dziedzictwa kulturowego; oraz
- (9) innych kwestii, które mogą być przewidziane ustawą, i mających na celu powszechny dobrobyt mieszkańców regionu.

Artykuł 21

Zachowanie spokoju i porządku w regionach autonomicznych jest zadaniem lokalnych jednostek policji, organizowanych, utrzymywanych, nadzorowanych i wykorzystywanych zgodnie z obowiązującym prawem. Obrona i bezpieczeństwo regionów jest obowiązkiem rządu krajowego.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ
FUNKCJONARIUSZY
PUBLICZNYCH

ODPOWIEDZIALNOŚĆ FUNKCJONARIUSZY PUBLICZNYCH

Artykuł 1

Urząd publiczny wyraża zaufanie publiczne. Funkcjonariusze publiczni i urzędnicy zawsze odpowiadają przed Narodem, służą mu z największą odpowiedzialnością, uczciwością, lojalnością i efektywnością, kierują się patriotyzmem i sprawiedliwością oraz prowadzą skromne życie.

Artykuł 2

Prezydent, Wiceprezydent, sędziowie Sądu Najwyższego, członkowie Komisji Konstytucyjnych i Rzecznik Praw Obywatelskich mogą zostać odwołani ze stanowiska w ramach procedury impeachmentu, z powodu zawinionego naruszenia Konstytucji, zdrady, przekupstwa, łapownictwa, korupcji i innych poważnych przestępstw lub utraty zaufania publicznego. Wszyscy inni funkcjonariusze publiczni i pracownicy urzędów mogą zostać usunięci z urzędu w przypadkach określonych ustawą, lecz nie w ramach procedury impeachmentu.

Artykuł 3

- (1) Izba Reprezentantów ma wyłączne prawo wszczynania procedury impeachmentu.
- (2) Zweryfikowany wniosek o wszczęcie procedury impeachmentu może być złożony przez każdego członka Izby Reprezentantów lub przez każdego obywatela, po uzyskaniu poparcia członka Izby Reprezentantów. Wniosek taki zostaje włączony do porządku obrad w ciągu dziesięciu najbliższych dni, w których obraduje izba i następnie skierowany do właściwej Komisji w ciągu trzech najbliższych dni obrad izby. Komisja, po przeprowadzeniu wysłuchania, i większością głosów wszystkich swoich członków, przedstawia izbie swoje sprawozdanie, wraz

z odpowiednią uchwałą, w ciągu sześćdziesięciu dni obrad izby, od dnia przekazania wniosku. Uchwała Komisji trafia pod obrady izby w ciągu dziesięciu najbliższych dni obrad izby od momentu jej otrzymania.

- (3) Głosy co najmniej jednej trzeciej wszystkich członków izby są konieczne, aby zatwierdzić uchwałę Komisji zawierającą listę zarzutów w ramach procedury impeachmentu lub przyjąć uchwałę przeciwną. Głos każdego członka jest odnotowywany w protokole obrad.
- (4) W przypadku, gdy co najmniej jedna trzecia wszystkich członków izby składa zweryfikowaną skargę lub uchwałę w sprawie impeachmentu, ta sama liczba członków uruchamia procedurę w sprawie impeachmentu, a Senat niezwłocznie przystępuje do rozpoznania sprawy.
- (5) Procedura impeachmentu nie może być wszczynana wobec tego samego funkcjonariusza częściej niż raz w ciągu roku.
- (6) Senat ma wyłączne uprawnienie do rozpatrzenia i rozstrzygnięcia sprawy w ramach procedury impeachmentu. Senatorowie, rozstrzygając w tej procedurze, składają przysięgę lub oświadczenie. Gdy procedura impeachmentu jest stosowana wobec Prezydenta Filipin, obradami kieruje, bez prawa głosu, Przewodniczący Sądu Najwyższego. Nikt nie może być skazany w procedurze impeachmentu bez zgody co najmniej dwóch trzecich głosów wszystkich senatorów.
- (7) Wyrok zapadły w procedurze impeachmentu nie może skazywać na kary surowsze niż usunięcie z urzędu i zakaz sprawowania jakiegokolwiek urzędu w Republice Filipin. Osoba skazana w tej procedurze podlega również odpowiedzialności, ściganiu, procesowi sądowemu i karze, zgodnie z ustawą.
- (8) Kongres uchwali regulamin stosowania procedury impeachmentu w celu skutecznej realizacji postanowień niniejszego artykułu.

Artykuł 4

Obecnie funkcjonujący sąd antykorupcyjny, zwany *Sandiganbayan*, będzie funkcjonować i wykonywać swoją jurysdykcję, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, tak teraz, jak i w przyszłości.

Artykuł 5

Tworzy się niezależny Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, w skład którego wchodzi Rzecznik Praw Obywatelskich, który będzie nosił nazwę *Tanodbayan*, pierwszy zastępca, i nie mniej niż po jednym zastępcy dla wysp Luzon, Visayas i Mindanao. Może też być powołany oddzielny zastępca Rzecznika do spraw wojskowych.

Artykuł 6

Funkcjonariusze i pracownicy Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich niebędący zastępcami Rzecznika, powoływani są przez Rzecznika Praw Obywatelskich zgodnie z ustawą o służbie cywilnej.

Artykuł 7

Obecnie funkcjonujący urząd *Tanodbayan* będzie zwany odąd Urzędem Prokuratora Specjalnego. W dalszym ciągu wykonuje on swoje kompetencje, które obecnie lub w przyszłości mogą być określone ustawą, z wyjątkiem tych, które zostały przyznane Urzędowi Rzecznika Praw Obywatelskich utworzonemu mocą niniejszej Konstytucji.

Artykuł 8

Rzecznik Praw Obywatelskich i jego zastępcy winni być rodowitymi obywatelami Filipin, którzy w chwili powołania mają ukończone co najmniej czterdzieści lat, wyróżniają się nieskazitelnością charakteru i niezależnością, są członkami filipińskiej Adwokatury i nie kandydowali na jakikolwiek urząd w poprzednich wyborach. Rzecznik Praw Obywatelskich musi legitymować się dziesięcioletnim lub dłuższym doświadczeniem na stanowisku sędziego lub w wykonywaniu praktyki prawniczej na Filipinach.

Rzecznik Praw Obywatelskich i jego zastępcy podlegają ograniczeniom i zakazom określonym w Rozdziale IX litera A artykuł 2 niniejszej Konstytucji.

Artykuł 9

Rzecznik Praw Obywatelskich i jego zastępcy są powoływani przez Prezydenta z listy zawierającej co najmniej sześciu kandydatów przedstawionych przez Radę Sądownictwa i Adwokatury, przy czym na każde wakuujące stanowisko powinno być przedstawionych nie mniej niż trzech kandydatów. Powołania nie wymagają zatwierdzenia. Wakaty na stanowiskach Rzecznika Praw Obywatelskich i jego zastępców powinny zostać obsadzone w ciągu trzech miesięcy od dnia ich powstania.

Artykuł 10

Rzecznik Praw Obywatelskich i jego zastępcy mają rangę równą, odpowiednio, Przewodniczącemu i członkom Komisji Konstytucyjnych, i otrzymują to samo wynagrodzenie, które nie może być obniżone w czasie trwania ich kadencji.

Artykuł 11

Rzecznik Praw Obywatelskich i jego zastępcy powoływani są na siedmioletnią kadencję, bez możliwości ponownego powołania. Nie mogą ubiegać się o wybór na jakikolwiek urząd w wyborach przypadających bezpośrednio po zakończeniu ich kadencji.

Artykuł 12

Rzecznik Praw Obywatelskich i jego zastępcy, jako obrońcy Narodu, działają niezwłocznie, na podstawie skarg złożonych w dowolny sposób i w jakiegokolwiek formie, przeciwko funkcjonariuszom publicznym lub urzędnikom rządowym, lub jakiegokolwiek jednostce, agencji, ich organom, włączając w to spółki należące do Rządu lub przez niego kontrolowane. W uzasadnionych przypadkach zawiadamiają skarżących o podjętych działaniach i ich wynikach.

Artykuł 13

Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich posiada następujące uprawnienia, zadania i obowiązki:

- (1) Badanie, z urzędu lub na skutek skargi jakiegokolwiek osoby, działań lub zaniechań jakiegokolwiek funkcjonariusza publicznego, pracownika Rządu, urzędu lub agencji, jeżeli takie działanie lub zaniechanie wydaje się być nielegalne, niesprawiedliwe, niewłaściwe lub nieefektywne;

- (2) Nakazanie, z urzędu lub na skutek skargi, funkcjonariuszowi publicznemu lub pracownikowi Rządu, lub jakiegokolwiek jednostki, agencji lub podmiotu rządowego, w tym również należących do Rządu lub przez niego kontrolowanych spółek posiadających nadany statut, podjęcia lub przyspieszenia jakiegokolwiek działania lub wykonania obowiązku wymaganego prawem, lub powstrzymania, zapobieżenia albo naprawienia naruszeń prawa lub nieprawidłowości w wykonywaniu obowiązków;
- (3) Nakazanie danemu funkcjonariuszowi podjęcia stosownych środków wobec funkcjonariusza publicznego albo urzędnika, który dopuścił się naruszenia, i rekomendowanie jego usunięcia ze stanowiska, zawieszenia, degradacji, nałożenia grzywny, udzielenia nagany, ścigania, i zapewnienie właściwego wykonania zadania;
- (4) Nakazanie funkcjonariuszowi, w określonych przypadkach, z zastrzeżeniem ograniczeń, które mogą określać przepisy prawa, dostarczenia kopii dokumentów dotyczących umów lub transakcji zawartych przez jego urząd, obejmujących wypłatę lub wykorzystanie funduszy lub majątku publicznego, oraz zgłaszanie Komisji Audytu jakichkolwiek nieprawidłowości w tym zakresie, w celu podjęcia odpowiednich działań;
- (5) Żądanie od każdej agencji rządowej pomocy i informacji niezbędnych do wypełniania obowiązków Rzecznika oraz zbadanie, w razie konieczności, stosownych rejestrów i dokumentów mających znaczenie dla sprawy;
- (6) Podawanie do wiadomości publicznej materiałów ujawnionych w trakcie spraw objętych działaniami Rzecznika, jeśli okoliczności tego wymagają, i przy zachowaniu należytej ostrożności;
- (7) Ustalenie przyczyn nieefektywności, biurokracji, złego zarządzania, oszustw i korupcji w Rządzie oraz opracowywanie rekomendacji w celu ich eliminowania i przestrzegania wysokich standardów etyki i efektywności;

(8) Przyjęcie regulaminu swojego działania i wykonywanie innych zadań lub obowiązków wynikających z ustawy.

Artykuł 14

Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich korzysta z autonomii finansowej. Środki finansowe przyznawane corocznie Rzecznikowi są automatycznie i regularnie udostępniane.

Artykuł 15

Prawo Państwa do odzyskania majątku nabytego niezgodnie z prawem przez funkcjonariuszy publicznych lub pracowników, od nich lub od ich przedstawicieli lub cesjonariuszy, nie podlega przedawnieniu, *laches*²⁷ lub *estoppel*²⁸.

Artykuł 16

Banki lub instytucje finansowe należące do Rządu lub przez Rząd kontrolowane nie mogą udzielać pożyczek, gwarancji lub innych form świadczeń finansowych na jakikolwiek cel inwestycyjny Prezydentowi, Wiceprezydentowi, członkom Gabinetu, członkom Kongresu, sędziom Sądu Najwyższego, członkom Komisji Konstytucyjnych oraz Rzecznikowi Praw Obywatelskich lub jakiegokolwiek firmie, lub podmiotowi, nad którym osoby te sprawują kontrolę, podczas ich kadencji.

Artykuł 17

Funkcjonariusz publiczny lub urzędnik, po objęciu stanowiska, a później okresowo, zgodnie z wymogami ustawy, składa pod przysięgą oświadczenie dotyczące jego aktywów, zobowiązań i ogólnej wartości stanu posiadania. W przypadku Prezydenta, Wiceprezydenta, członków Gabinetu, Kongresu, sędziów Sądu Najwyższego, członków Komisji Konstytucyjnych, innych urzędów konstytucyjnych oraz oficerów Sił Zbrojnych o randze generała lub oficera flagowego, oświadczenie majątkowe jest podawane do publicznej wiadomości w sposób przewidziany w ustawie.

²⁷ Pojęcie z prawa anglosaskiego. Przez *laches*, strona stosunku prawnego, która nie dochodzi danego prawa ani nie egzekwuje go przed sądem przez długi czas, bez uzasadnionej przyczyny, utwierdzając w przekonaniu drugą stronę tego stosunku, że zrezygnowała z takiego prawa, nie będzie mogła go dochodzić lub egzekwować.

²⁸ Reguła nie pozwalająca stronie na powołanie się na fakty czy okoliczności sprzeczne z jej poprzednimi oświadczeniami lub czynnościami.

Artykuł 18

Funkcjonariusze publiczni i urzędnicy są zobowiązani przez cały czas dochowwać wierności Państwu i postanowieniom niniejszej Konstytucji. Każdy funkcjonariusz publiczny lub urzędnik, który podczas sprawowania urzędu zmierza do zmiany obywatelstwa lub działa na rzecz otrzymania statusu imigranta w innym państwie, ponosi odpowiedzialność zgodnie z przepisami prawa.

NARODOWA
GOSPODARKA
I DZIEDZICTWO

Rozdział XII

NARODOWA GOSPODARKA I DZIEDZICTWO

Artykuł 1

Celem gospodarki narodowej jest sprawiedliwy podział szans, dochodów i bogactwa; trwały wzrost ilości towarów i usług wytworzonych przez Naród dla dobra wszystkich, oraz zwiększenie wydajności stanowiącej klucz do podniesienia jakości życia dla wszystkich, a w szczególności osób mniej uprzywilejowanych.

Państwo dąży do uprzemysłowienia i pełnego zatrudnienia, którego podstawą jest zrównoważony rozwój rolnictwa i reforma rolna, poprzez gałęzie przemysłu, które w pełni wykorzystują zasoby ludzkie i naturalne, i które są konkurencyjne na rynku krajowym i zagranicznym. Państwo chroni przedsiębiorstwa filipińskie przed zagraniczną nieuczciwą konkurencją i nieuczciwymi praktykami handlowymi.

W dążeniu do osiągnięcia tych celów wszystkie sektory gospodarki i regiony kraju otrzymują optymalną możliwość rozwoju. Należy zachęcać przedsiębiorstwa prywatne, w tym spółki, spółdzielnie i podobne organizacje zbiorowe, aby poszerzały zakres swojego posiadania.

Artykuł 2

Wszystkie grunty publiczne, wody, kopaliny, węgiel, ropa naftowa i inne paliwa kopalne, wszystkie źródła potencjalnej energii, łowiska, lasy lub drewno, dzikie zwierzęta, flora i fauna oraz inne zasoby naturalne są własnością Państwa. Z wyjątkiem gruntów rolnych wszystkie inne zasoby naturalne nie mogą zostać zbyte. Poszukiwanie, rozwój i wykorzystanie zasobów naturalnych podlega pełnej kontroli i nadzorowi Państwa. Państwo może bezpośrednio podejmować powyższe działania lub może zawrzeć umowy o współpracy, wspólnym przedsięwzięciu lub współpodziale wytworów produkcji, z obywatelami Filipin lub spółkami albo stowarzyszeniami, w których co najmniej sześćdziesiąt procent kapitału jest

własnością tych obywateli. Takie umowy mogą obowiązywać na czas określony, nie dłuższy jednak niż dwadzieścia pięć lat, z możliwością przedłużenia na jeszcze jeden okres dwudziestu pięciu lat, przy przestrzeganiu terminów i warunków określonych przepisami prawa. W przypadku praw do wykorzystania wody do nawadniania, prowadzenia gospodarki rybnej lub zastosowań przemysłowych innych niż wytwarzanie energii wodnej, korzystanie z nich może być poddane ograniczeniom i zmianom w przyznanej koncesji.

Państwo chroni narodowe bogactwo wód archipelagu, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, a także zastrzega użytkowanie i korzystanie z nich wyłącznie dla obywateli Filipin.

Kongres może, w drodze ustawy, wyrazić zgodę na korzystanie na małą skalę z zasobów naturalnych obywatelom Filipin, a także spółdzielniom rybackim, priorytetowo traktując rybaków, pracowników hodowli rybnych oraz osoby utrzymujące się z połowu ryb w rzekach, jeziorach, zatokach i lagunach.

Prezydent może zawrzeć umowy z przedsiębiorstwami zagranicznymi, przewidujące wsparcie techniczne lub finansowe, w celu przeprowadzania na dużą skalę poszukiwań, rozwoju i wykorzystania kopalni, ropy naftowej i innych paliw kopalnych, zgodnie z ogólnymi warunkami określonymi ustawą, oparte na rzeczywistym wkładzie we wzrost gospodarczy i ogólny dobrobyt kraju. W takich umowach Państwo promuje rozwój i wykorzystanie lokalnych zasobów naukowych i technicznych.

Prezydent informuje Kongres o każdej umowie zawartej zgodnie z niniejszymi przepisami, w terminie trzydziestu dni od jej zawarcia.

Artykuł 3

Grunty publiczne są klasyfikowane jako: rolne, leśne, leśne o wartości przemysłowej, zawierające kopaliny, oraz parki narodowe. Grunty rolne będące własnością publiczną mogą być przez prawo dalej klasyfikowane, w zależności od ich przeznaczenia. Zbywalne grunty publiczne ograniczone są do gruntów rolnych. Prywatne spółki lub stowarzyszenia nie mogą posiadać zbywalnych gruntów będących własnością publiczną, w innej formie niż ich dzierżawa przez okres nie dłuższy niż dwadzieścia pięć lat, z możliwością

jej przedłużenia na okres nie dłuższy niż dwadzieścia pięć lat. Powierzchnia tych gruntów nie może przekraczać tysiąca hektarów. Obywatele Filipin mogą wydzierżawić nie więcej niż pięćset hektarów albo nabyć nie więcej niż dwanaście hektarów w drodze zakupu, nadania lub dotacji.

Biorąc pod uwagę wymogi ochrony, ekologii i rozwoju, oraz uwzględniając wymogi reformy rolnej, Kongres określi, w drodze ustawy, wielkość gruntów będących własnością publiczną, które mogą być nabywane, zagospodarowywane, posiadane lub dzierżawione, a także sposób korzystania z nich oraz warunki, jakie w tych wypadkach muszą być spełnione.

Artykuł 4

Kongres, najszybciej jak to możliwe, określi w drodze ustawy konkretny obszar gruntów leśnych i parków narodowych, wyraźnie zaznaczając ich granice w terenie. Takie grunty leśne i parki narodowe będą podlegać ochronie i nie będą mogły być powiększane ani pomniejszane, chyba że w drodze ustawy. Kongres zapewni, na czas przez siebie wskazany, środki mające na celu uniemożliwienie prac leśnych w lasach podlegających takiej ochronie i w rejonach obszarów wodnych.

Artykuł 5

Państwo, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji, narodową polityką i programami rozwoju, chroni prawa autochtonicznych wspólnot kulturowych do ziem ich przodków, aby zapewnić ich dobrobyt gospodarczy, społeczny i kulturowy.

Kongres może przewidzieć możliwość stosowania zwyczajowych praw dotyczących prawa własności lub stosunków własnościowych w określaniu właściciela i obszaru dziedziczonych ziem.

Artykuł 6

Korzystanie z prawa własności pełni funkcję społeczną, czego następstwem winno być wnoszenie przez wszystkich uczestników stosunków ekonomicznych wkładu w dobro wspólne. Osoby fizyczne i grupy obywateli, w tym spółki, spółdzielnie i podobne organizacje zbiorowe, mają prawo do posiadania, zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw z towarzyszącym im zobowiązaniem Państwa do

działania na rzecz sprawiedliwości rozdzielczej i podejmowania interwencji, gdy wymaga tego dobro wspólne.

Artykuł 7

Z wyjątkiem przypadków dziedziczenia, własność gruntów prywatnych nie może być przenoszona, czy przekazywana, chyba że na rzecz osób fizycznych, spółek lub stowarzyszeń kwalifikujących się do nabycia lub posiadania gruntów będących własnością publiczną.

Artykuł 8

Niezależnie od postanowień artykułu 7 niniejszego Rozdziału, rodowity obywatel Filipin, który utracił obywatelstwo Filipin, może objąć w posiadanie grunty prywatne, z zastrzeżeniem ograniczeń określonych prawem.

Artykuł 9

Kongres może utworzyć niezależną agencję ekonomiczną i planistyczną pod przewodnictwem Prezydenta, która po konsultacjach z odpowiednimi agencjami publicznymi, różnymi jednostkami sektora prywatnego i jednostkami samorządu lokalnego, zarekomenduje Kongresowi i wdroży stałe zintegrowane i skoordynowane programy i kierunki polityki na rzecz narodowego rozwoju.

Dopóki Kongres nie postanowi inaczej, Krajowy Urząd do Spraw Gospodarki i Rozwoju będzie pełnił funkcję niezależnej agencji planistycznej Rządu.

Artykuł 10

W przypadku gdy interes narodowy tego wymaga, Kongres, na podstawie zalecenia agencji ekonomicznej i planistycznej, rezerwuje pewne obszary inwestycyjne dla obywateli Filipin lub spółek albo stowarzyszeń, których co najmniej sześćdziesiąt procent kapitału jest własnością obywateli Filipin, chyba że Kongres podwyższy ten odsetek. Kongres określi środki, które będą sprzyjać tworzeniu i działaniu przedsiębiorstw, których kapitał jest w całości własnością Filipińczyków.

Przyznając prawa, przywileje i koncesje w obszarze gospodarki narodowej i dziedzictwa narodowego, Państwo pierwszeństwo przyznaje wykwalifikowanym Filipińczykom.

Państwo reguluje i sprawuje władzę nad inwestycjami zagranicznymi w ramach swojego władztwa krajowego i zgodnie z narodowymi celami i priorytetami.

Artykuł 11

Nie wydaje się koncesji, decyzji lub innych form pozwoleń – jeżeli dotyczą one użyteczności publicznej – nikomu, poza obywatelami Filipin, spółkami lub stowarzyszeniami zorganizowanymi na mocy prawa Filipin, których kapitał jest własnością tych obywateli w co najmniej sześćdziesięciu procentach, a taka koncesja, decyzja lub pozwolenie nie może mieć charakteru wykluczającego lub być przyznawane na okres powyżej 50 lat. Taka koncesja lub uprawnienia mogą być przyznane tylko pod warunkiem, że będą one mogły podlegać zmianom, poprawkom lub być uchylone przez Kongres, jeśli wymagać tego będzie dobro wspólne. Państwo będzie zachęcać społeczeństwo do posiadania udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej. Udział zagranicznych inwestorów w organach zarządzających jakiegokolwiek przedsiębiorstwa użyteczności publicznej winien być ograniczony do ich proporcjonalnego udziału w kapitale, a stanowiska wykonawcze i kierownicze w takich spółkach lub stowarzyszeniach winni zajmować obywatele Filipin.

Artykuł 12

Państwo wspiera zatrudnianie Filipińczyków, wykorzystywanie materiałów miejscowych i wytwarzanych lokalnie towarów, oraz podejmuje działania na rzecz ich konkurencyjności.

Artykuł 13

Państwo prowadzi politykę handlową, która służy ogólnemu dobrobytowi i wykorzystuje wszystkie formy i sposoby wymiany towarowej na zasadzie równości i wzajemności.

Artykuł 14

Państwo wspiera stały rozwój zasobu narodowych talentów, którzy tworzą filipińscy naukowcy, przedsiębiorcy, specjaliści, menedżerowie, wysoko wykwalifikowani pracownicy techniczni oraz wykwalifikowani pracownicy i rzemieślnicy we wszystkich

dziedzinach. Państwo wspiera rozwój nowych technologii i reguluje ich wdrażanie w celu osiągnięcia narodowych korzyści.

Wszystkie zawody winni wykonywać wyłącznie obywatele Filipin, z wyjątkiem przypadków określonych przepisami prawa.

Artykuł 15

Kongres utworzy agencję promującą zakładanie i rozwój spółdzielni jako instrumentów sprawiedliwości społecznej i rozwoju gospodarczego.

Artykuł 16

Kongres nie powinien, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawach powszechnie obowiązujących, tworzyć, organizować lub regulować działalności prywatnych spółek. Spółki należące do Rządu lub przez Rząd kontrolowane mogą być tworzone lub ustanawiane poprzez nadanie im specjalnego statutu, w interesie dobra wspólnego i podlegają testowi rentowności ekonomicznej.

Artykuł 17

W czasie stanu nadzwyczajnego, gdy wymaga tego interes publiczny, Państwo może, w sytuacjach nadzwyczajnych i na godzinach, określonych przez nie warunkach, na czas określony, przejmować lub kierować działalnością wszelkich, będących własnością prywatną, przedsiębiorstw użyteczności publicznej lub przedsiębiorstw kluczowych ze względu na interes publiczny.

Artykuł 18

Państwo może, kierując się dobrem Narodu lub interesem obrony narodowej, ustanawiać kluczowe przedsiębiorstwa i zarządzać nimi, a także, po wypłaceniu sprawiedliwego odszkodowania, przejmować na użytek publiczny zakłady i inne prywatne przedsiębiorstwa, które będą zarządzane przez Rząd.

Artykuł 19

Państwo reguluje działalność monopolii lub zabrania ich powstawania, gdy wymaga tego interes publiczny. Niedopuszczalne są porozumienia zawarte w celu ograniczania handlu lub uczciwej konkurencji.

Artykuł 20

Kongres utworzy niezależny centralny organ polityki pieniężnej²⁹, a członkowie jego kierownictwa winni być rodowitymi obywatelami Filipin, znanymi z nieskazitelności charakteru, uczciwości i patriotyzmu, z których większość winna wywodzić się z sektora prywatnego. Osoby te winny posiadać także odpowiednie kwalifikacje i poddać się nakazom określonym w ustawie. Organ ten wyznacza kierunki polityki pieniężnej, bankowej i kredytowej, nadzoruje funkcjonowanie banków i posiada uprawnienia regulacyjne, przewidziane przez przepisy prawa w stosunku do operacji finansowych instytucji finansowych i innych instytucji realizujących podobne funkcje.

Dopóki Kongres nie postanowi inaczej, działający na podstawie obowiązujących przepisów Bank Centralny Filipin, pełni funkcję centralnego organu polityki pieniężnej.

Artykuł 21

Pożyczki zagraniczne mogą być zaciągane wyłącznie zgodnie z ustawą i regulacjami centralnego organu polityki pieniężnej. Informacje o pożyczkach zagranicznych otrzymywanych lub gwarantowanych przez Rząd są podawane do wiadomości publicznej.

Artykuł 22

Akty, które omijają lub naruszają którekolwiek z postanowień niniejszego Rozdziału uważa się za godzące w interes narodowy, a podmioty je popełniające podlegają sankcjom karnym i cywilnym przewidzianym ustawą.

²⁹ Oryg. *central monetary authority*.

SPRAWIEDLIWOŚĆ
SPOŁECZNA I PRAWA
CZŁOWIEKA

Rozdział XIII

SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA I PRAWA CZŁOWIEKA

Artykuł 1

Kongres przyznaje najwyższy priorytet dla wprowadzania środków chroniących i wzmacniających prawo wszystkich do godności ludzkiej, zmniejszania nierówności społecznych, ekonomicznych i politycznych oraz usuwania nierówności kulturowych, równomiernie rozpowszechniając bogactwo i władzę polityczną dla dobra wspólnego.

W tym celu Państwo reguluje nabywanie, posiadanie, używanie i dysponowanie własnością i korzyściami z niej.

Artykuł 2

Popieranie sprawiedliwości społecznej obejmuje zobowiązanie do tworzenia szans ekonomicznych opartych na swobodzie działalności gospodarczej i samodzielności.

Praca

Artykuł 3

Państwo zapewnia pełną ochronę pracy, lokalnie i za granicą, zorganizowanej i niezorganizowanej, oraz działa na rzecz pełnego zatrudnienia i równych szans zatrudnienia dla wszystkich.

Państwo gwarantuje prawa wszystkich pracowników do samoorganizacji, negocjacji zbiorowych oraz do pokojowych uzgodnionych działań, w tym prawo do strajku zgodnie z przepisami prawa. Pracownikom zapewnia się stabilność stosunku pracy, humanitarne warunki pracy i godziwą płacę. Pracownicy uczestniczą w procesach decyzyjnych mających wpływ na ich prawa i płace przewidziane przepisami prawa.

Państwo wspiera zasadę wspólnej odpowiedzialności pracowników i pracodawców, preferuje korzystanie z ugodowych sposobów

rozstrzygnięcia sporów, w tym procedur pojednawczych, i egzekwuje ich wzajemne przestrzeganie w celu zapewnienia niezakłóconego funkcjonowania zakładu pracy.

Państwo reguluje stosunki między pracownikami a pracodawcami, uznając prawo pracowników do sprawiedliwego udziału w zyskach z produkcji i prawo przedsiębiorców do uzasadnionych dochodów z inwestycji oraz do rozwoju i wzrostu ekonomicznego.

Reforma rolna i zasobów naturalnych

Artykuł 4

Państwo, w drodze ustawy, przeprowadzi program reformy rolnej, oparty na prawach rolników i pracowników gospodarstw rolnych nieposiadających ziemi, do posiadania bezpośrednio lub wspólnie gruntów, które będą uprawiać lub, w przypadku innych pracowników gospodarstw rolnych nieposiadających ziemi, do otrzymania sprawiedliwego udziału w dochodach. W tym celu Państwo zachęca i dokonuje sprawiedliwego podziału wszystkich gruntów rolnych, z uwzględnieniem priorytetów i ograniczeń, jakie może ustanowić Kongres, biorąc pod uwagę względy ekologiczne, rozwojowe lub sprawiedliwości społecznej, jak również obowiązek wypłaty sprawiedliwego odszkodowania. Określając ograniczenia, Państwo szanuje prawa drobnych właścicieli gruntów. Ponadto Państwo stwarza zachęty do dobrowolnego dzielenia gruntów.

Artykuł 5

Państwo uznaje prawo rolników, pracowników rolnych i właścicieli gruntów, a także spółdzielni i innych niezależnych organizacji rolniczych do udziału w planowaniu, organizacji i zarządzaniu programem reformy rolnej. Państwo zapewnia wsparcie dla rolnictwa poprzez zastosowanie odpowiednich technologii i badań, a także właściwych usług finansowych, produkcyjnych, marketingowych i innych.

Artykuł 6

Państwo stosuje zasady reformy rolnej lub zarządzania przydziałem gruntów, o ile jest to zgodnie z prawem, w dysponowaniu czy

wykorzystywaniu innych zasobów naturalnych, w tym gruntów będących własnością publiczną, na podstawie dzierżawy lub koncesji przewidzianych dla rolnictwa, z uwzględnieniem pierwszeństwa praw właścicieli małych działek i praw rdzennych społeczności do ziemi ich przodków.

Państwo może przesiedlić rolników nieposiadających gruntów rolnych i pracowników rolnych na teren gruntów rolnych należących do Państwa, i przekazać im je w formie przewidzianej prawem.

Artykuł 7

Państwo chroni prawa osób utrzymujących się z połowu ryb, szczególnie w społecznościach lokalnych, przyznając im prawo pierwszeństwa do korzystania z lokalnych zasobów morskich i rybnych. Udziela wsparcia tym rybakom poprzez odpowiednie technologie i badania, usługi finansowe, produkcyjne, marketingowe i inne. Państwo będzie również chronić, rozwijać i zabezpieczać te zasoby. Tereny połowów morskich chronione są przed zagranicznym wtargnięciem. Pracownicy sektora rybnego winni otrzymywać godziwą zapłatę za swój trud w wykorzystywaniu bogactwa morskiego i zasobów rybnych.

Artykuł 8

Państwo tworzy zachęty dla właścicieli gruntów do inwestowania dochodów z programu reformy rolnej w celu promowania uprzemysłowienia, tworzenia miejsc pracy i prywatyzacji przedsiębiorstw sektora publicznego. Instrumenty finansowe użyte jako zapłata za ich grunty są uznawane za udział kapitałowy w wybranym przez nich przedsiębiorstwie.

Reforma terenów miejskich i budownictwa mieszkaniowego

Artykuł 9

Państwo, w drodze ustawy i dla dobra wspólnego, we współpracy z sektorem publicznym, prowadzi stały program reformy terenów miejskich i budownictwa mieszkaniowego. Program ten zapewnia, po przystępnych cenach, przyzwoite warunki mieszkaniowe

i podstawowe usługi dla osób w niekorzystnym położeniu finansowym i bezdomnych obywateli w ośrodkach miejskich i strefach przedmiejskich. Państwo stwarza również szanse znalezienia odpowiedniego zatrudnienia dla takich obywateli. W realizacji tego programu Państwo szanuje prawa drobnych właścicieli nieruchomości.

Artykuł 10

Ubodzy mieszkańcy terenów miejskich i wiejskich nie będą eksmitowani, a ich mieszkania nie zostaną zburzone, chyba że zgodnie z prawem i w sposób sprawiedliwy i humanitarny.

Przesiedlenia mieszkańców miast i wsi nie mogą mieć miejsca bez odpowiednich konsultacji z nimi oraz ze społecznościami, na teren których mieszkańcy ci mieliby zostać przesiedleni.

Zdrowie

Artykuł 11

Państwo kieruje się zintegrowanym i kompleksowym podejściem do rozwoju zdrowia publicznego i dba o udostępnienie wszystkim podstawowych towarów, usług zdrowotnych i innych usług socjalnych w przystępnych cenach. Priorytetem jest zaspokajanie potrzeb grup wymagających wsparcia: chorych, osób starszych, niepełnosprawnych, kobiet i dzieci. Państwo dąży do zapewnienia bezpłatnej opieki medycznej ubogim.

Artykuł 12

Państwo ustanawia i utrzymuje skuteczny system regulacji rynku żywności i leków oraz podejmuje odpowiednie kroki w celu rozwoju służby zdrowia i badań naukowych w obszarze medycyny, odpowiadających potrzebom i problemom zdrowotnym kraju.

Artykuł 13

Państwo utworzy specjalną agencję ds. socjalizacji osób niepełnosprawnych, działającą na rzecz ich rehabilitacji, samorozwoju i usamodzielnienia, a także integracji ze społeczeństwem.

Kobiety

Artykuł 14

Państwo chroni pracujące kobiety, zapewniając bezpieczne dla ich zdrowia warunki pracy, mając na uwadze ich rolę jako matek, oraz takie udogodnienia i możliwości, które zwiększą ich dobrobyt i umożliwią im pełne wykorzystanie swojego potencjału w służbie Narodowi.

Rola i prawa organizacji społecznych

Artykuł 15

Państwo szanuje rolę niezależnych organizacji społecznych, umożliwiając obywatelom realizację i ochronę, w ramach demokratycznych procedur, ich uzasadnionych i zbiorowych interesów i dążeń poprzez pokojowe i zgodne z prawem działanie.

Organizacjami społecznymi są dobrowolne stowarzyszenia obywateli wyrażające interesy społeczne, założone w dobrej wierze, o udowodnionej zdolności do promowania interesu publicznego oraz możliwym do zidentyfikowania przywództwie, członkostwie i strukturze.

Artykuł 16

Prawo Narodu i jego organizacji do efektywnego i rozsądnego uczestnictwa na wszystkich szczeblach społecznego, politycznego i gospodarczego procesu podejmowania decyzji nie podlega ograniczeniom. Państwo, w drodze ustawy, zapewni ustanowienie odpowiednich mechanizmów konsultacyjnych.

Prawa człowieka

Artykuł 17

- (1) Tworzy się niezależny urząd zwany Komisją Praw Człowieka.
- (2) W skład Komisji wchodzi Przewodniczący i czterech członków. Winni oni być rodowitymi obywatelami Filipin, a większość

z nich członkami Adwokatury. Długość kadencji, zakres zadań i inne wymogi dotyczące członków Komisji określa ustawa.

- (3) Do czasu utworzenia Komisji obecny Prezydencki Komitet Praw Człowieka pełni nadal swoją funkcję i wykonuje swoje kompetencje.
- (4) Środki finansowe przyznawane corocznie Komisji są automatycznie i regularnie udostępniane.

Artykuł 18

Komisja Praw Człowieka posiada następujące uprawnienia i zadania:

- (1) Badanie, z urzędu lub na skutek skargi strony, wszelkich form naruszeń praw człowieka, w tym praw obywatelskich i politycznych;
- (2) Przyjmowanie własnych wytycznych działania i regulaminów postępowania oraz, w przypadku ich naruszenia, powoływanie się na zgodność tych postanowień z regulaminem sądu;
- (3) Zapewnianie odpowiednich środków prawnych w celu ochrony praw wszystkich osób przebywających na Filipinach, a także Filipińczyków zamieszkałych za granicą, oraz zapewnianie środków zapobiegawczych i pomocy prawnej dla osób ubogich, których prawa obywatelskie zostały naruszone lub wymagają ochrony;
- (4) Przeprowadzanie wizytacji w więzieniach, aresztach i miejscach pozbawienia wolności;
- (5) Utworzenie stałego programu badań, nauczania i informacji w celu zwiększenia poszanowania praw człowieka;
- (6) Rekomendowanie Kongresowi skutecznych działań mających na celu promowanie praw człowieka oraz zapewnienie odszkodowania ofiarom naruszeń praw człowieka lub ich rodzinom;
- (7) Monitorowanie zgodności działań Rządu Filipin ze zobowiązaniami wynikającymi z umów międzynarodowych w zakresie praw człowieka;

- (8) Udzielanie immunitetu każdej osobie, której zeznania lub posiadane przez nią dokumenty, lub inne dowody, są konieczne lub korzystne dla ustalenia prawdy w każdym dochodzeniu prowadzonym przez Komisję lub pod jej zwierzchnictwem;
- (9) Żądanie pomocy od każdego departamentu, biura lub agencji, w celu wykonywania swoich zadań;
- (10) Powoływanie urzędników i pracowników Komisji zgodnie z przepisami prawa; oraz
- (11) Wykonywanie innych obowiązków i zadań określonych przepisami prawa.

Artykuł 19

Kongres może wskazać inne przypadki naruszeń praw człowieka, których zbadanie powinno wchodzić w zakres kompetencji Komisji, zgodnie z jego zaleceniami.

EDUKACJA, NAUKA,
TECHNOLOGIA, SZTUKA,
KULTURA I SPORT

Rozdział XIV

EDUKACJA, NAUKA, TECHNOLOGIA, SZTUKA, KULTURA I SPORT

Edukacja

Artykuł 1

Państwo chroni i zapewnia wszystkim obywatelom prawo do wysokiej jakości edukacji na wszystkich szczeblach oraz podejmuje odpowiednie kroki w celu udostępnienia wszystkim takiej edukacji.

Artykuł 2

Państwo:

- (1) Ustanawia, utrzymuje i wspiera kompletny, właściwy i zintegrowany system edukacji, odpowiadający potrzebom ludzi i społeczeństwa;
- (2) Ustanawia i utrzymuje system bezpłatnej edukacji publicznej na poziomie podstawowym i średnim. Edukacja na poziomie podstawowym jest obowiązkowa dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym, co nie ogranicza przyrodzonego prawa rodziców do wychowywania dzieci;
- (3) Ustanawia i utrzymuje system stypendiów naukowych, programów kredytów studenckich, dotacji i innych zachęt, dostępnych dla zasługujących na nie studentów, zarówno w szkołach publicznych, jak i prywatnych, w szczególności dla osób w gorszej sytuacji materialnej;
- (4) Wspiera formalne i nieformalne systemy nauczania oraz programy nauczania dla rdzennej ludności, jak również samokształcenie, edukację niezależną i pozaszkolne programy edukacyjne, w szczególności te, które odpowiadają potrzebom społeczności; oraz
- (5) Zapewnia dorosłym obywatelom, osobom niepełnosprawnym i młodzieży pozaszkolne kształcenie w zakresie wiedzy

o społeczeństwie, kształcenie zawodowe i w zakresie innych umiejętności.

Artykuł 3

- (1) Wiedza na temat Konstytucji stanowi element programów nauczania wszystkich instytucji edukacyjnych.
- (2) Instytucje edukacyjne wpajają patriotyzm i miłość do ojczyzny, przyjazny stosunek do ludzkości, poszanowanie praw człowieka, docenianie roli bohaterów narodowych w historycznym rozwoju Państwa; nauczają praw i obowiązków obywatelskich, wzmacniają wartości etyczne i duchowe, rozwijają moralny charakter i samodyscyplinę, zachęcają do myślenia krytycznego i twórczego, poszerzają wiedzę naukową i technologiczną oraz promują efektywność zawodową.
- (3) Na podstawie pisemnej deklaracji rodziców lub opiekunów prawnych, dzieci i wychowankowie są nauczani religii w szkołach podstawowych i średnich w ramach stałych zajęć lekcyjnych, przez nauczycieli wyznaczonych lub zatwierdzonych przez władze związku wyznaniowego, do którego dzieci lub wychowankowie przynależą, bez dodatkowych kosztów dla Rządu.

Artykuł 4

- (1) Państwo uznaje uzupełniające się role instytucji publicznych i prywatnych w systemie edukacji, sprawuje należny nadzór nad wszystkimi instytucjami edukacyjnymi i reguluje ich działalność.
- (2) Właścicielami instytucji edukacyjnych, innych niż ustanowione przez wspólnoty religijne i rady misyjne, mogą być wyłącznie obywatele Filipin lub spółki albo stowarzyszenia, których co najmniej sześćdziesiąt procent kapitału jest własnością obywateli Filipin. Kongres może jednak wymagać większego udziału Filipińczyków we wszystkich instytucjach edukacyjnych.

Kontrola i zarządzanie instytucjami edukacyjnymi należy do obywateli Filipin.

Żadna instytucja edukacyjna nie może zostać utworzona wyłącznie dla cudzoziemców. Żadna grupa cudzoziemców

nie może stanowić więcej niż jedną trzecią wszystkich uczniów w jakiegokolwiek szkole. Przepisy niniejszego akapitu nie mają zastosowania do szkół utworzonych dla zagranicznego personelu dyplomatycznego i ich podwładnych, a także – o ile przepisy prawa nie postanowią inaczej – innych obcokrajowców czasowo przebywających na terenie Filipin.

- (3) Wszystkie dochody i aktywa nienastawionych na zysk i nie-notowanych na giełdzie instytucji edukacyjnych, które są wykorzystywane faktycznie, bezpośrednio i wyłącznie do celów edukacyjnych, są zwolnione z podatków i opłat. Po rozwiązaniu lub zaprzestaniu działalności przez takie instytucje, ich aktywa zostaną zbyte w sposób przewidziany przepisami prawa.

Prywatne instytucje edukacyjne, w tym te, które są własnością spółdzielni, mogą korzystać z powyższych zwolnień, zgodnie z ograniczeniami określonymi przez przepisy prawa, w tym obstrzeń w zakresie dywidend i przepisów dotyczących reinwestycji.

- (4) Z zastrzeżeniem warunków określonych ustawą, wszelkie dotacje, zapisy, darowizny lub składki wykorzystywane faktycznie, bezpośrednio i wyłącznie do celów edukacyjnych, są zwolnione z podatku.

Artykuł 5

- (1) Państwo ma na względzie regionalne i sektorowe potrzeby i uwarunkowania oraz zachęca do lokalnego planowania w zakresie rozwoju polityk i programów edukacyjnych.
- (2) Wszystkie instytucje szkolnictwa wyższego korzystają z wolności naukowej.
- (3) Każdy obywatel ma prawo wyboru zawodu lub kierunku studiów, z uwzględnieniem uczciwych, rozsądnych i równych wymogów akademickich oraz zasad naboru.
- (4) Państwo wspiera prawo nauczycieli do awansu zawodowego. Personel akademicki nieprowadzący zajęć dydaktycznych oraz personel nieakademicki podlega ochronie Państwa.

- (5) Państwo zapewnia najwyższy priorytet finansowania edukacji i stara się pozyskiwać do zawodu nauczyciela najlepszych absolwentów poprzez zapewnienie odpowiednich wynagrodzeń i innych środków satysfakcji i spełnienia zawodowego.

Język

Artykuł 6

Język filipiński jest narodowym językiem Filipin. W miarę jego rozwoju będzie doskonalony i wzbogacany na podstawie istniejącego języka filipińskiego i innych języków.

Mając na względzie postanowienia prawa i zgodnie z tym, co postanowi Kongres, Rząd podejmie kroki mające na celu szersze wykorzystanie języka filipińskiego i jego funkcjonowanie w systemie edukacji jako języka urzędowego oraz języka nauczania.

Artykuł 7

Dla celów komunikacji i nauczania, językiem urzędowymi Filipin jest język filipiński oraz – jeśli przepisy prawa w przyszłości nie będą stanowiły inaczej – język angielski.

Języki regionalne są pomocniczymi językami urzędowymi i służą jako pomocnicze środki komunikacji i nauczania w regionach.

Język hiszpański i język arabski będą wspierane jako dobrowolne i fakultatywne.

Artykuł 8

Niniejsza Konstytucja zostanie ogłoszona w języku filipińskim i języku angielskim, oraz zostanie przełożona na główne języki regionalne, język arabski i język hiszpański.

Artykuł 9

Kongres ustanowi narodową komisję języka, złożoną z przedstawicieli różnych regionów i dyscyplin, której zadaniem jest podjęcie, koordynowanie i promowanie badań mających na celu rozwój, propagowanie i ochronę języka filipińskiego i innych języków.

Nauka i technologia

Artykuł 10

Nauka i technologia mają podstawowe znaczenie dla narodowego rozwoju i postępu. Państwo priorytetowo traktuje badania naukowe i rozwój, wynalazczość, innowacje i ich wykorzystanie; jak również kształcenie, szkolenia i usługi w dziedzinie nauki i technologii. Państwo wspiera rodzimy potencjał naukowy i technologiczny oraz indywidualne zdolności znajdujące zastosowanie w systemach produkcyjnych Państwa i życiu narodowym.

Artykuł 11

Kongres może stwarzać zachęty, w tym ulgi podatkowe, aby popierać prywatne uczestnictwo w kluczowych programach i mających praktyczne zastosowanie badaniach naukowych. Stypendia, granty lub inne formy zachęt są przyznawane zasługującym na nie studentom, badaczom, naukowcom, wynalazcom, technologom i szczególnie uzdolnionym obywatelom.

Artykuł 12

Państwo reguluje transfer i wspiera wdrażanie technologii ze wszystkich źródeł w celu osiągnięcia korzyści ogólnonarodowych. Zachęca do jak najszerszego udziału grup prywatnych, samorządów lokalnych i organizacji opartych na społecznościach lokalnych, w rozwoju i wykorzystaniu nauki i technologii.

Artykuł 13

Państwo chroni i zabezpiecza osobiste prawa naukowców, wynalazców, artystów i innych uzdolnionych obywateli do własności intelektualnej i utworów, w szczególności jeśli będzie to korzystne dla Narodu, przez okres określony przepisami prawa.

Sztuka i kultura

Artykuł 14

Państwo wspiera ochronę, wzbogacanie i dynamiczną ewolucję filipińskiej kultury narodowej na podstawie zasady

jedności w różnorodności, w warunkach swobodnego artystycznego i intelektualnego wyrazu.

Artykuł 15

Sztuka i literatura są objęte patronatem Państwa. Państwo zabezpiecza, promuje i popularyzuje historyczne i kulturowe dziedzictwo narodowe oraz jego zasoby, jak również twórczość artystyczną.

Artykuł 16

Całe bogactwo artystyczne i historyczne kraju stanowi skarb narodowy i podlega ochronie Państwa, które reguluje sposoby korzystania z niego.

Artykuł 17

Państwo uznaje, szanuje i chroni prawa autochtonicznych wspólnot kulturowych do ochrony i rozwoju ich kultur, tradycji i instytucji. Bierze pod uwagę te prawa przy opracowywaniu narodowych planów i polityk.

Artykuł 18

- (1) Państwo zapewnia równy dostęp do dóbr kultury poprzez system edukacyjny, publiczne lub prywatne instytucje kultury, stypendia, granty i inne zachęty oraz lokalne ośrodki kultury i inne obiekty użyteczności publicznej.
- (2) Państwo pobudza i wspiera badania i studia nad sztuką i kulturą.

Sport

Artykuł 19

- (1) Państwo promuje wychowanie fizyczne i wspiera programy sportowe, rozgrywki ligowe i sport amatorski, w tym treningi w ramach przygotowań do zawodów międzynarodowych, naukę samodyscypliny, pracy zespołowej i doskonalenia, w celu rozwoju zdrowego społeczeństwa.
- (2) Wszystkie instytucje edukacyjne realizują regularną działalność sportową w całym kraju, we współpracy z klubami sportowymi i innymi instytucjami.

RODZINA

RODZINA

Rozdział XV

RODZINA

Artykuł 1

Państwo uznaje rodzinę filipińską za fundament Narodu. Mając to na względzie, wzmacnia więzy rodzinne i aktywnie promuje jej wszechstronny rozwój.

Artykuł 2

Małżeństwo, jako nienaruszalna instytucja społeczna, stanowi fundament rodziny i jest chronione przez Państwo.

Artykuł 3

Państwo chroni:

- (1) Prawo małżonków do założenia rodziny zgodnie ze swymi przekonaniami religijnymi i wymogami odpowiedzialnego rodzicielstwa;
- (2) Prawo dzieci do pomocy, w tym do właściwej opieki i odżywiania, a także szczególnej ochrony przed wszelkimi formami zaniedbywania, dręczenia, okrucieństwa, wyzysku i innymi czynnikami szkodzącymi ich rozwojowi;
- (3) Prawo rodziny do świadczeń i dochodu zabezpieczającego minimum egzystencji; oraz
- (4) Prawo rodzin lub stowarzyszeń rodzinnych do udziału w planowaniu i wdrażaniu polityk i programów, które ich dotyczą.

Artykuł 4

Rodzina ma obowiązek dbać o swoich starszych członków, ale również Państwo podejmuje działania w tym zakresie poprzez odpowiednie programy zabezpieczenia społecznego.

POSTANOWIENIA OGÓLNE

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1

Flaga Filipin, uświęcona i uszanowana przez Naród oraz uznana przez prawo, jest koloru czerwonego, białego i niebieskiego, ze słońcem i trzema gwiazdami.

Artykuł 2

Kongres może, w drodze ustawy, przyjąć nową nazwę kraju, hymn narodowy lub pieczęć narodową, które będą w pełni odzwierciedlały i symbolizowały ideały, historię i tradycje Narodu. Taka ustawa wchodzi w życie jedynie w przypadku zatwierdzenia przez Naród w krajowym referendum.

Artykuł 3

Państwo nie może być pociągnięte do odpowiedzialności przed sądem bez jego zgody.

Artykuł 4

Siły Zbrojne Filipin składają się z formacji zbrojnych obywateli, którzy przechodzą szkolenie wojskowe i służbę, zgodnie z przepisami prawa. Utrzymuje się regularne Siły Zbrojne niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa Państwa.

Artykuł 5

- (1) Wszyscy członkowie Sił Zbrojnych składają przysięgę lub oświadczenie, że w wykonywaniu swojej funkcji będą przestrzegać i bronić niniejszej Konstytucji.
- (2) Państwo umacnia wśród wojska patriotycznego ducha i narodową świadomość oraz poszanowanie praw człowieka w trakcie wykonywania swoich zadań.
- (3) Profesjonalizm Sił Zbrojnych, odpowiednie wynagrodzenie i wszelkie korzyści ich członków stanowią przedmiot szczególnej troski Państwa. Siły Zbrojne powinny być izolowane od wpływów politycznych.

Żaden z członków Sił Zbrojnych nie może być zaangażowany pośrednio lub bezpośrednio w jakąkolwiek działalność polityczną, z wyjątkiem uczestnictwa w głosowaniach przewidzianych prawem.

- (4) Żaden z członków Sił Zbrojnych pozostający w służbie czynnej nie może zostać powołany ani wyznaczony do pełnienia stanowiska cywilnego w Rządzie, jak również w spółkach należących do Rządu lub przez niego kontrolowanych, lub ich spółkach zależnych.
- (5) Przepisy prawa dotyczące emerytur wojskowych nie mogą dopuszczać przedłużenia służby.
- (6) Oficerowie i żołnierze regularnych Sił Zbrojnych są, w miarę możliwości, rekrutowani ze wszystkich prowincji i miast, proporcjonalnie do liczby mieszkańców.
- (7) Okres pełnienia funkcji przez Głównego Dowódcę Sił Zbrojnych nie może przekraczać trzech lat. Jednakże, w czasie wojny lub innego stanu nadzwyczajnego wprowadzonego przez Kongres, Prezydent może przedłużyć ten okres.

Artykuł 6

Państwo tworzy i utrzymuje siły policyjne mające zasięg ogólnokrajowy i cywilny charakter, zarządzane i kontrolowane przez narodową komisję policji. Uprawnienia władz lokalnych względem jednostek policji podlegających ich władztwu określa ustawa.

Artykuł 7

Państwo zapewnia niezwłoczną i właściwą opiekę, świadczenia i inne formy pomocy dla weteranów wojennych i weteranów kampanii wojennych, ich żyjących małżonków i sierot. Dla tego celu gromadzi się środki i dopuszcza się dystrybucję wśród tych osób gruntów rolnych będących własnością publiczną, jak również, w uzasadnionych przypadkach, wykorzystanie zasobów naturalnych.

Artykuł 8

Państwo okresowo przeprowadza waloryzację emerytur i innych świadczeń dla emerytów zatrudnionych zarówno w sektorze rządowym, jak i prywatnym.

Artykuł 9

Państwo chroni konsumentów przed nieuczciwymi praktykami handlowymi oraz przed produktami niespełniającymi norm lub wymogów bezpieczeństwa.

Artykuł 10

Państwo zapewnia warunki dla pełnego rozwoju zdolności Filipińczyków i rozwoju struktur komunikacyjnych odpowiednich do potrzeb i dążeń Narodu oraz zrównoważonego przepływu informacji do, z i na terenie całego kraju, zgodnie z zasadą poszanowania wolności słowa i prasy.

Artykuł 11

- (1) Własność i zarządzanie środkami masowego przekazu należy wyłącznie do obywateli Filipin lub do spółek, spółdzielni lub stowarzyszeń, będących w całości własnością obywateli Filipin, i przez nich zarządzanych.

Kongres reguluje lub zabrania powstawania monopolu w prywatnych środkach masowego przekazu, gdy wymaga tego interes publiczny. Zakazane są porozumienia zawarte w celu ograniczenia handlu lub uczciwej konkurencji.

- (2) Branża reklamowa winna realizować interes publiczny, a jej działalność, w celu ochrony konsumentów i promocji ogólnego dobrobytu, reguluje prawo.

Działalność w branży reklamowej mogą prowadzić wyłącznie obywatele Filipin lub spółki i stowarzyszenia, w których co najmniej siedemdziesiąt procent kapitału należy do obywateli Filipin.

Udział zagranicznych inwestorów w organach zarządzających podmiotów działających w branży reklamowej ograniczony jest do ich proporcjonalnego udziału w kapitale. Dyrektorzy wykonawczy i zarządzający takich podmiotów winni być obywatelami Filipin.

Artykuł 12

Kongres może utworzyć organ doradczy w celu pomocy Prezydentowi w prowadzeniu polityki w sprawach dotyczących autochtonicznych wspólnot kulturowych, którego większość członków winna wywodzić się z tychże wspólnot.

ZMIANY I REWIZJA KONSTYTUCJI

ZMIANY I REWIZJA KONSTYTUCJI

Artykuł 1

Każda zmiana lub rewizja niniejszej Konstytucji może być przedłożona przez:

- (1) Kongres, większością trzech czwartych głosów wszystkich jego członków; lub
- (2) Zgromadzenie Konstytucyjne.

Artykuł 2

Zmiany do niniejszej Konstytucji mogą być również zaproponowane bezpośrednio przez Naród, w formie petycji podpisanej przez co najmniej dwanaście procent ogólnej liczby zarejestrowanych wyborców, przy czym każdy okręg wyborczy musi być reprezentowany przez co najmniej trzy procent zarejestrowanych w nim wyborców. Żadna zmiana niniejszego artykułu nie może być dokonana w ciągu pięciu lat od przyjęcia w referendum niniejszej Konstytucji, a później nie częściej niż raz w ciągu każdych pięciu lat następujących po sobie.

Kongres zapewni możliwość wykonywania tego prawa.

Artykuł 3

Kongres może, większością dwóch trzecich głosów wszystkich jego członków, zwołać Zgromadzenie Konstytucyjne lub większością głosów wszystkich jego członków zwrócić się do wyborców z pytaniem w sprawie zwołania Zgromadzenia.

Artykuł 4

Każda zmiana lub rewizja niniejszej Konstytucji zgodnie z artykułem 1 niniejszego Rozdziału stanie się obowiązująca, gdy zostanie zatwierdzona większością głosów oddanych w plebiscycie, który powinien odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiąt dni i nie później niż dziewięćdziesiąt dni od przyjęcia takiej zmiany lub rewizji.

Każda zmiana, zgodnie z artykułem 2 niniejszego Rozdziału, stanie się obowiązująca, gdy zostanie zatwierdzona większością głosów oddanych w plebiscycie, który powinien odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiąt dni, i nie później niż dziewięćdziesiąt dni po stwierdzeniu przez Komisję Wyborczą spełnienia wymogów formalnych w sprawie zmiany Konstytucji.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE

Rozdział XVIII

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE

Artykuł 1

Pierwsze wybory członków Kongresu, zgodnie z niniejszą Konstytucją, odbędą się w drugi poniedziałek maja 1987 roku.

Pierwsze wybory lokalne odbędą się w terminie ustalonym przez Prezydenta, który może być równoczesny z terminem wyborów członków Kongresu. Wybory obejmują wszystkich członków rad miejskich lub gminnych w obszarze metropolitalnym Manili.

Artykuł 2

Senatorowie, członkowie Izby Reprezentantów oraz funkcjonariusze lokalni wybrani po raz pierwszy zgodnie z niniejszą Konstytucją pełnią urząd do południa, dnia 30 czerwca 1992 roku.

Spośród senatorów wybranych w wyborach w 1992 roku, dwunastu, którzy otrzymali najwyższą liczbę głosów piastuje mandat przez sześć lat, a pozostających dwunastu przez trzy lata.

Artykuł 3

Wszystkie ustawy, dekrety, rozporządzenia wykonawcze, proklamacje, okólniki i inne akty wykonawcze, o ile nie są niezgodne z niniejszą Konstytucją, pozostają w mocy do czasu ich zmiany, uzupełnienia lub uchylecia.

Artykuł 4

Wszystkie istniejące traktaty lub umowy międzynarodowe, które nie zostały ratyfikowane, nie mogą zostać przedłużone ani odnowione bez zgody co najmniej dwóch trzecich wszystkich senatorów.

Artykuł 5

Sześcioletnia kadencja obecnie urzędujących Prezydenta i Wiceprezydenta wybranych w wyborach w dniu 7 lutego 1986 roku zostaje wydłużona do południa, dnia 30 czerwca 1992 roku, dla potrzeb synchronizacji wyborów.

Pierwsze wybory Prezydenta i Wiceprezydenta pod rządami niniejszej Konstytucji odbędą się w drugi poniedziałek maja 1992 roku.

Artykuł 6

Obecnie urzędujący Prezydent będzie nadal wykonywał kompetencje legislacyjne do momentu zebrania się pierwszego Kongresu.

Artykuł 7

Dopóki nie zostanie przyjęta ustawa, Prezydent może obsadzić, z listy osób nominowanych przez odpowiednie środowiska, stanowiska zarezerwowane dla reprezentacji środowisk w ustępie 2 artykule 5 Rozdziału VI niniejszej Konstytucji.

Artykuł 8

Dopóki Kongres nie postanowi inaczej, Prezydent może utworzyć Władzę Metropolitalną, w skład której wejdą szefowie wszystkich jednostek samorządu lokalnego tworzących obszar metropolitalny Manili.

Artykuł 9

Podprovincia będzie istnieć i funkcjonować do czasu przekształcenia jej w regularną prowincję lub do czasu, gdy jej gminy składowe zostaną przywrócone prowincji macierzystej.

Artykuł 10

Wszystkie Sądy istniejące w czasie przyjęcia niniejszej Konstytucji nadal wykonują zadania wynikające z ich jurysdykcji, do chwili przyjęcia ustawy stanowiącej inaczej. Postanowienia obowiązujących regulaminów sądowych, aktów ustrojowych sądownictwa i przepisów proceduralnych niesprzeczne z niniejszą Konstytucją pozostają w mocy do czasu, gdy zostaną zmienione lub uchylone przez Sąd Najwyższy lub Kongres.

Artykuł 11

Osoby sprawujące urząd sędziego pozostają na stanowisku do czasu ukończenia siedemdziesięciu lat lub do czasu, kiedy nie będą w stanie wykonywać swoich obowiązków albo zostaną pozbawione stanowiska z innej ważnej przyczyny.

Artykuł 12

Sąd Najwyższy, w ciągu roku od przyjęcia niniejszej Konstytucji, przyjmie całościowy plan przyspieszenia wydawania rozstrzygnięć i postanowień w sprawach lub zagadnieniach prawnych będących

w toku przed Sądem Najwyższym lub sądami niższego szczebla, mając na uwadze cele niniejszej Konstytucji. Podobny plan zostanie przyjęty dla wszystkich sądów szczególnych i organów *quasi-sądowych*.

Artykuł 13

Problem skutków prawnych wygaśnięcia, przed przyjęciem niniejszej Konstytucji, terminu dla wydania orzeczeń lub uchwał w sprawach i zagadnieniach prawnych przedłożonych do rozstrzygnięcia przez sądy, winien być ustalony przez Sąd Najwyższy w najszybszym możliwym terminie.

Artykuł 14

Postanowienia ustępów 3 i 4 artykułu 15 Rozdziału VIII niniejszej Konstytucji będą miały zastosowanie do spraw lub zagadnień prawnych przyjętych do rozpatrzenia przed przyjęciem niniejszej Konstytucji, o ile przewidywany termin ich zakończenia ma mieć miejsce po przyjęciu Konstytucji.

Artykuł 15

Obecni członkowie Komisji Służby Cywilnej, Komisji Wyborczej i Komisji Audytu sprawują urząd przez rok od przyjęcia niniejszej Konstytucji, o ile nie zostaną wcześniej usunięci z ważnego powodu, staną się niezdolni do pełnienia obowiązków służbowych lub zostaną mianowani na nową kadencję. W żadnym przypadku członek Komisji nie może sprawować urzędu dłużej niż przez siedem lat, włączając w to okres przed przyjęciem niniejszej Konstytucji.

Artykuł 16

Zawodowi pracownicy służby cywilnej zwolnieni ze służby nie z powodu przestępstwa, lecz w wyniku reorganizacji na podstawie Proklamacji nr 3 z dnia 25 marca 1986 roku i reorganizacji po przyjęciu niniejszej Konstytucji, są uprawnieni do odpowiedniej odprawy z tytułu zwolnienia oraz do emerytury i innych świadczeń przysługujących im na mocy prawa powszechnie obowiązującego w chwili ich zwolnienia. W zamian za to, zgodnie z decyzją pracowników, ich kandydatury mogą być rozpatrzone na stanowiska w urzędach państwowych, mogą zostać wzięci pod uwagę jako kandydaci do pracy w Rządzie lub jakichkolwiek jego jednostkach, agencjach, ich organach, włączając w to spółki

należące do Rządu lub przez niego kontrolowane, lub ich spółki zależne. Przepis ten dotyczy również zawodowych funkcjonariuszy, których rezygnacja, złożona zgodnie z prowadzoną wówczas polityką, została przyjęta.

Artykuł 17

Do czasu, gdy Kongres nie postanowi inaczej, Prezydent otrzymuje roczne wynagrodzenie w wysokości trzystu tysięcy peso; Wiceprezydent, Przewodniczący Senatu, Spiker Izby Reprezentantów i Przewodniczący Sądu Najwyższego – dwustu czterdziestu tysięcy peso; senatorowie, członkowie Izby Reprezentantów, sędziowie Sądu Najwyższego oraz przewodniczący Komisji Konstytucyjnych – dwustu czterech tysięcy peso, a każdy z członków Komisji Konstytucyjnych – stu osiemdziesięciu tysięcy peso.

Artykuł 18

W najwcześniejszym możliwym terminie Rząd zwiększy wynagrodzenie pozostałych urzędników i pracowników Rządu krajowego.

Artykuł 19

Cały majątek, rejestry, sprzęt, budynki, obiekty i inne aktywa każdego urzędu lub organu znoszonego lub zreorganizowanego na mocy Proklamacji nr 3 z dnia 25 marca 1986 roku lub niniejszej Konstytucji, zostaną przekazane do urzędu lub organu, któremu przekazano kompetencje, funkcje i obowiązki zniesionego urzędu lub organu.

Artykuł 20

Pierwszy Kongres winien przyznać priorytet dla określenia okresu wprowadzenia w życie bezpłatnego publicznego średniego wykształcenia.

Artykuł 21

Kongres winien zapewnić skuteczne procedury i odpowiednie środki zaradcze w celu przywrócenia Państwu wszystkich gruntów publicznych i związanych z nimi praw rzeczowych, które zostały nabyte z naruszeniem Konstytucji lub przepisów prawa o gruntach publicznych albo poprzez praktyki korupcyjne. Do upływu jednego roku od przyjęcia niniejszej Konstytucji niedopuszczalny

jest obrót lub przekazanie praw dotyczących tych gruntów i praw rzeczowych.

Artykuł 22

W najkrótszym możliwym terminie, zgodnie z prawem, Rząd wywłaszczy nieuprawiane lub opuszczone grunty rolne, dla celów ich podziału pomiędzy osoby potrzebujące zgodnie z programem reformy rolnej.

Artykuł 23

Podmioty z branży reklamowej, których dotyczy ustęp 2 artykuł 11 Rozdziału XVI niniejszej Konstytucji, mają pięć lat od jej przyjęcia na spełnienie wymogu w zakresie stopniowego i proporcjonalnego uwzględnienia minimalnej partycypacji obywateli Filipin we własności.

Artykuł 24

Prywatne armie i inne grupy zbrojne nie uznane przez konstytucyjne władze winny ulec demilitaryzacji. Wszystkie siły paramilitarne, włączając w nie siły obrony cywilnej niewchodzące w myśl niniejszej Konstytucji w skład sił obrony narodowej, winny być rozwiązane lub przekształcone w regularne siły zbrojne.

Artykuł 25

Po wygaśnięciu w 1991 roku porozumienia między Republiką Filipin i Stanami Zjednoczonymi Ameryki dotyczącego baz wojskowych, zagraniczne bazy, oddziały i obiekty wojskowe nie mogą funkcjonować na Filipinach, chyba że na mocy traktatu zgodnie z prawem popartego przez Senat i, jeżeli wymaga tego Kongres, ratyfikowanego większością głosów oddanych przez Naród w referendum krajowym przeprowadzonym w tym celu, i uznanego za traktat przez drugie umawiające się Państwo.

Artykuł 26

Uprawnienie do wydawania nakazów konfiskaty lub zamrożenia środków albo mienia na mocy Proklamacji nr 3 z dnia 25 marca 1986 roku związanych z odzyskaniem nielegalnie nabytego majątku, pozostaje w mocy przez okres nie dłuższy niż osiemnaście miesięcy po przyjęciu niniejszej Konstytucji. Jednakże w interesie narodowym, za zgodą Prezydenta, Kongres może przedłużyć ten okres.

Nakaz konfiskaty lub zamrożenia środków albo mienia wydawany jest jedynie w sprawach niebudzących wątpliwości. Nakaz i wykaz skonfiskowanego lub zamrożonego mienia są bezzwłocznie rejestrowane we właściwym sądzie. W przypadku nakazów wydanych przed przyjęciem niniejszej Konstytucji, odpowiednie postępowania sądowe są inicjowane w ciągu sześciu miesięcy od jej przyjęcia. W odniesieniu do nakazów wydanych po przyjęciu niniejszej Konstytucji, czynności lub postępowania sądowe powinny być podjęte w ciągu sześciu miesięcy od ich wydania.

Nakaz konfiskaty lub zamrożenia środków albo mienia uznaje się automatycznie za zniesiony, jeśli żadne działania prawne czy proceduralne nie zostały podjęte w przewidzianym terminie.

Artykuł 27

Niniejsza Konstytucja wchodzi w życie niezwłocznie po jej przyjęciu większością głosów oddanych w zwołanym w tym celu referendum i zastępuje wszystkie poprzednie konstytucje.

Przyjęto: 2 lutego 1987 roku

WYBRANA LITERATURA

Agabin P., *Mestizo: The Story of the Philippine Legal System*, Quezon City 2011.

Bair J., *Republik der Philippinen. Verfassungsentwicklung im Vergleich*, Hamburg 2001.

Beer L.W., *Constitutional Systems in Late twentieth Century Asia*, Seattle 1992.

Bünthe M., Dressel B., *Politics and Constitutions in Southeast Asia*, London 2017.

Bertrand J., *Political Change in Southeast Asia*, Cambridge 2013.

Jackson K.D., *The Philippines: Who Votes, Who Participates and Why?*, [w:] *Incomplete Democracies in the Asia-Pacific. Evidence from Indonesia, Korea, the Philippines and Thailand*, Dora Dore G.M., Ku Jae H., Jackson K.D., Basingstoke 2014.

Machnik K., *Przerywanie kręgu ubóstwa. Doświadczenia Filipin*, <https://nowyobywatel.pl/2013/04/15/przerywanie-kregu-ubostwa-doswiadczenia-filipin/>.

Rich R., *Parties and Parliaments in Southeast Asia. Non-partisan chambers in Indonesia, the Philippines and Thailand*, London 2013.

STARANIEM BIBLIOTEKI SEJMOWEJ
UKAZAŁY SIĘ KONSTYTUCJE:

Albanii [z 1991 r.] wyd. 1997, tekst tożsamy wyd. 2000,
Albanii z 1998 r. – wyd. 2001

Andory [z 1993 r.] wyd. 2014

Australii [z 1900 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 29 VII 1977 r.] wyd. 2014

Austrii [z 1920 r. w wersji z 1929 r., ostatnia zmiana
28 VI 2002 r.] wyd. 2004

Belgii [z 1831 r., tekst jednolity z 1994 r.] wyd. 1996,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 22 XII 2008 r.]
wyd. 2010

Brazylii [z 1988 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 30 VI 2004 r.] wyd. 2004

Bułgarii [z 1991 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 6 II 2007 r.] wyd. 2012

Chile [z 1980 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 6 III 2012 r.] wyd. 2012

Chorwacji [z 1990 r.] wyd. 1995,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2001 r.]
wyd. 2007

Cypru [z 1960 r., wg stanu na 31 V 2012 r.] wyd. 2013

Czech [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000

Danii [z 1953 r.] wyd. 2002

Estonii [z 1992 r.] wyd. 1997

Finlandii [z 1919 r.] wyd. 1997,
Finlandii z 1999 r. – wyd. 2003

Francji [z 1958 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 22 II 1996 r.] wyd. 1997,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2003 r.]
wyd. 2005

Grecji 1975/1986 r. – wyd. 1992,
wyd. 2 [wg stanu na 1 VII 2005 r.] wyd. 2005

Gruzji [z 1995 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 4 X 2013 r.] wyd. 2015

Hiszpanii [z 1978 r.] wyd. 1993, tekst tożsamy wyd. 2000,
wyd. 2 [z późniejszą zmianą z 27 VIII 1992 r.] wyd. 2008

Holandii [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 21 III 2002 r.] wyd. 2003

Irlandii [z 1937 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 24 VI 2004 r.] wyd. 2006

Islandii [z 1944 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 1 VII 1999 r.] wyd. 2009

Izraela [ustawy konstytucyjne – 1948/1992 r.] wyd. 2001

Japonii [z 1946 r.] wyd. 2014

Kanady [akty z roku 1867 i 1982 wg stanu na 1 IV 1996 r.]
wyd. 1998

Kenii [z 2010 r.] wyd. 2017

Liechtensteinu [z 1921 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 25 XI 2011 r.] wyd. 2013

Litwy [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 13 VII 2004 r.]
wyd. 2006

Luksemburga [z 1868 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 24 VI 2005 r.] wyd. 2006

Łotwy [z 1922 r., wg stanu na 15 X 1998 r.] wyd. 2001

Macedonii [z 1992 r.] wyd. 1999

Malty [wg stanu na 1 IX 2007 r.] wyd. 2008

Maroka [z 2011 r.] wyd. 2015

- Mołdawii** [z 1994 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 14 VII 2006 r.] wyd. 2014
- Monako** [z 1962 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 2 IV 2002 r.] wyd. 2012
- Niemiec** [z 1949 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 VIII 2006 r.] wyd. 2008
- Norwegii** [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 19 VI 1992 r.] wyd. 1996
- Nowej Zelandii** [akty konstytucyjne – 1975/2003] wyd. 2018
- Portugali** [z 1976 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 20 IX 1997 r.] wyd. 2000
- Republiki Południowej Afryki** [z 1997 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 X 2003 r.] wyd. 2006
- Rosji** [z 1993 r.] wyd. 2000
- Rumunii** [z 1991 r.] wyd. 1996
- Serbii** [z 2006 r.] wyd. 2018
- Słowacji** [z 1992 r.] wyd. 1993,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 23 II 2001 r.]
wyd. 2003
- Słowenii** [z 1991 r.] wyd. 1994,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 27 VI 2006 r.]
wyd. 2009
- Stanów Zjednoczonych Ameryki** [z 1787 r., z uwzgl.
poprawki 27. z 1992 r.] wyd. 2002
- Szwajcarii** [z 1999 r.] wyd. 2000
- Szwecji** [z 1974 r.] wyd. 1991,
wyd. 2 [tekst jednolity z 1998 r.] wyd. 2000
- Turcji** [z 1982 r.] wyd. 2013

Ukrainy [z 1996 r.] wyd. 1999

Watykanu, wyd. 2008

Węgier [z 1949 r., tekst jednolity z 1990 r.] wyd. 1992,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 V 2001 r.]
wyd. 2002,

Ustawa Zasadnicza Węgier [z 2011 r., uzup. o Postanowienia
przejściowe z 30 XII 2011 r.] wyd. 2012,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 26 IX 2013 r.]
wyd. 2015

Włoch [z 1947 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 30 V 2003 r.] wyd. 2004

**Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii
Północnej**, wyd. 2010

Teksty konstytucji państw członkowskich UE, według stanu praw-
nego na 1 lipca 2011 r., ukazały się w tomie „**Konstytucje państw
Unii Europejskiej**”, pod red. W. Staśkiewicza, Warszawa 2011

